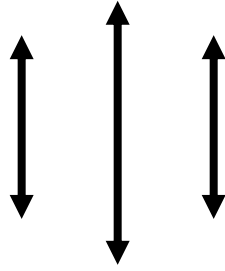

लैङ्गिक समानता तथा महिला सशक्तीकरण

राष्ट्रिय कार्य-योजना

२०६१

National Plan of Action
On
Gender Equality and Women Empowerment
2004

नेपाल सरकार

महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय
सिंहदरबार

प्रकाशक

नेपाल सरकार
महिला, बालबालिका तथा समाजकल्याण मन्त्रालय
फोन नं. ४२४०४०८, ४२१९०६४
फ्याक्स : ४२४१५१६
email : mowcsw.gov.np
प्रकाशित मिति : २०६१ मार्ग

स्वीकृति
श्री ५ को सरकार मन्त्रपरिषद्बाट राष्ट्रिय कार्ययोजना स्वीकृत

मिति २०६१।५।३१

मुद्रण

भूमिका

महिला अधिकार महासन्धी १९७९ ले प्रत्याभूत गरेको महिला अधिकारका विषयवस्तुलाई बेइजिङमा सन् १९९५ मा भएको चौथो विश्व महिला सम्मलेनले समेटी रणनीतिक उपायको रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ । उक्त सरोकारका विषयहरूमा आ-आफ्नो देशको परिस्थिति अनुरूप राष्ट्रिय कार्ययोजना बनाई कार्यान्वित गर्नुपर्ने दायित्व अनुरूप नेपालले पनि लैङ्गिक समानता तथा महिला सशक्तिकरण कार्ययोजना, २०६१ तत्कालिन श्री ५ को सरकार, मन्त्रपरिषद्बाट मिति २०६१/५/३१ मा स्वीकृत भई सरोकारका पक्षहरूमा विषयगत निकायहरू जिम्मेवारी सहित स्वीकृति प्रदान गरेको थियो । वितरणको लागि तयार गरिएको कार्ययोजनाको प्रकाशित सामाग्री समाप्त भएको र यस्को माग निरन्तर भै रहेको हुँदा यो दोश्रो संस्करण पुनः प्रकाशित गरिएको छ ।

कार्ययोजनामा उल्लेखित तथ्यांकगत विवरणहरू हालको सन्दर्भमा केही फरक भएको भएता पनि कार्ययोजनामा उल्लेखित विषयगत निकायहरूको जिम्मेवारीमा भने तात्त्विक भिन्नता नभएको हुँदा तत्कालिन स्वीकृति अनुरूप कार्ययोजनालाई जस्ताको त्यस्तै प्रकाशित गरिएको छ ।

कार्ययोजनामा उल्लेखित केही शब्दहरू अहिलेको बदलिदो परिस्थिति अमिल्दो लागेता पनि तत्कालिन निशर्तमा अर्को निर्णयले परिवर्तन गरि नसकेको अवस्थाले गर्दा यथावत रूपमा छापिएको हो । असहजताको लागि मन्त्रालय क्षमाप्रार्थी छ ।

कार्ययोजनामा उल्लेखित क्रियाकलापहरूलाई सम्बन्धित पक्षहरूबाट आ-आफ्नो नियमित वार्षिक कार्यक्रममा समावेश गरी लैङ्गिक समानताको उद्देश्य प्राप्त गर्नमा मन्त्रालय सबैमा सहयोगको लागि आग्रह गर्दछ ।

यस कार्यमा सहयोग गर्ने सह सचिव श्री महेन्द्रप्रसाद श्रेष्ठ, उप सचिव श्री ऋतुराज भण्डारी, शा.अ.हरु आभा श्रेष्ठ र कल्पना श्रेष्ठ का साथै सहयोगी विजय कुमार विडारीलाई धन्यवाद छ ।

पुण्यप्रसाद न्यौपाने

सचिव

महिला, बालबालिका तथा समाजकल्याण मन्त्रालय

भाग-१

पेज नं

- १.१ मानव अधिकार विषयक अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिको सान्दर्भिकता
- १.२ महिला विकासका प्रयासमा विश्व घोषणापत्रहरुको सान्दर्भिकता र महत्व
- १.३ महिला अधिकारसम्बन्धी नेपालको प्रयास
- १.४ बेइजिङ्ग कार्य योजनामा उल्लेखित १२ वटा सरोकारका क्षेत्रहरुमा भएका उपलब्धिको समीक्षा
 - १.४.१ महिला र गरिबी
 - १.४.२ महिला र शिक्षा तथा तालीम
 - १.४.३ महिला र स्वास्थ्य
 - १.४.४ महिलाविरुद्धको हिंसा
 - १.४.५ महिला र सशस्त्र संघर्ष
 - १.४.६ महिला र अर्थतन्त्र
 - १.४.७ निर्णय प्रक्रियामा महिला
 - १.४.८ महिला विकासका लागि संस्थागत संरचना
 - १.४.९ महिला र मानव अधिकार
 - १.४.१० महिला र सञ्चार
 - १.४.११ महिला र वातावरण
 - १.४.१२ बालिका
- १.५ महिला अधिकार संरक्षण र सम्बर्द्धनमा देखिएका समस्या तथा चुनौतीहरु एवं कार्ययोजनाको आवश्यकता तथा औचित्य
- १.६ यो कार्य योजना कार्यान्वयनमा गरिने मानवीय तथा आर्थिक स्रोत साधनको परिचालन
- १.७ कार्य योजना कार्यान्वयनमा आउन सक्ने सम्भावित जोखिम तथा अवरोधहरु

भाग-२

बेइजिङ्ग कार्ययोजनाका १२ रणनीतिक सरोकारका क्षेत्रहरूको राष्ट्रिय कार्ययोजना

१. **महिला र गरिबी**
 - १.१ राष्ट्रिय कार्ययोजना
 - १.२ तर्कयुक्त कार्यतालिका (Logical Framework)
२. **महिला र शिक्षा तथा तालीम**
 - २.१ राष्ट्रिय कार्ययोजना
 - २.२ तर्कयुक्त कार्यतालिका (Logical Framework)
३. **महिला र स्वास्थ्य**
 - ३.१ राष्ट्रिय कार्ययोजना
 - ३.२ तर्कयुक्त कार्यतालिका (Logical Framework)
४. **महिलाविरुद्धको हिंसा**
 - ४.१ राष्ट्रिय कार्ययोजना
 - ४.२ तर्कयुक्त कार्यतालिका (Logical Framework)
५. **महिला र सशस्त्र संघर्ष**
 - ५.१ राष्ट्रिय कार्ययोजना
 - ५.२ तर्कयुक्त कार्यतालिका (Logical Framework)
६. **महिला र अर्थतन्त्र**
 - ६.१ राष्ट्रिय कार्ययोजना
 - ६.२ तर्कयुक्त कार्यतालिका (Logical Framework)
७. **शक्ति संरचना र निर्णय प्रक्रियामा महिला**
 - ७.१ राष्ट्रिय कार्ययोजना
 - ७.२ तर्कयुक्त कार्यतालिका (Logical Framework)
८. **महिला विकासका लागि संस्थागत संरचना**
 - ८.१ राष्ट्रिय कार्ययोजना
 - ८.२ तर्कयुक्त कार्यतालिका (Logical Framework)
९. **महिला र मानव अधिकार**
 - ९.१ राष्ट्रिय कार्ययोजना
 - ९.२ तर्कयुक्त कार्यतालिका (Logical Framework)
१०. **महिला र सञ्चार**
 - १०.१ राष्ट्रिय कार्ययोजना
 - १०.१ तर्कयुक्त कार्यतालिका (Logical Framework)
११. **महिला र वातावरण**
 - ११.१ राष्ट्रिय कार्ययोजना
 - ११.२ तर्कयुक्त कार्यतालिका (Logical Framework)
१२. **बालिका**
 - १२.१ राष्ट्रिय कार्ययोजना
 - १२.२ तर्कयुक्त कार्यतालिका (Logical Framework)

भाग (१)

भाग -१

१.१ मानव अधिकार विषयक अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिको सान्दर्भिकता

मानव अधिकार व्यक्तिको जन्मसिद्ध मौलिक अधिकार हो । शान्ति र विकासको मूल आधारका रूपमा मानव अधिकारलाई स्वीकार गर्दै संयुक्त राष्ट्र संघको महासभाले १० डिसेम्बर १९४८ का दिन मानव अधिकारको विश्वव्यापी घोषणापत्र जारी गरी मानवका प्राकृतिक, जन्मसिद्ध, नैसर्गिक, अवशिष्ट एवं आधारभूत अधिकारको संहिताकरण गरी घोषणापत्रमा उल्लेखित हक तथा स्वतन्त्रताहरु लिङ्गको आधारमा भेदभाव बिना उपभोग गर्न पाउनुपर्ने कुरालाई महिला र पुरुष समविकासको अवधारणाबाट आत्मसात गरेको पाइन्छ ।

मानव अधिकारको विविध पक्षहरुलाई समेट्ने गरी तयार भएका महासन्धिहरु लगायत महिला अधिकार विषयमा केन्द्रीत महासन्धि र सम्मेलनहरुमा समेत संयुक्त राष्ट्र संघको सदस्यको रूपमा नेपालले सहभागिता, सम्मिलन र प्रतिबद्धता जाहेर गरेको छ ।

नेपालले अनुमोदन गरेका तथा सम्मिलन जनाएका मानव अधिकार विषयक अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिहरु निम्नानुसार रहेका छन् :-

अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिहरु	नेपालले अनुमोदन गरेको वा सम्मिलन जनाएको मिति
१. दासत्व महासन्धि, १९२६	७ जनवरी १९६३ (सं.)
२. दासत्व महासन्धिको संशोधित आलेख, १९५३	७ जनवरी, १९६३ (सं.)
३. नरसंहारसम्बन्धी अपराधको रोकथाम तथा सजायसम्बन्धी महासन्धि, १९४८	१७ जनवरी १९६९ (सं.)
४. महिलाहरुको राजनीतिक अधिकारसम्बन्धी महासन्धि, १९५३	२०, अप्रिल १९६६ (सं.)
५. दासत्व, दास व्यापार तथा त्यस्तै अन्य अभ्यास उन्मूलनसम्बन्धी महासन्धि, १९५६	७ जनवरी १९६३ (सं.)
६. सबै किसिमका जातीय भेदभाव उन्मूलन गर्ने सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि, १९६६	३० जनवरी १९७१ (सं.)
७. नागरिक तथा राजनीतिकअधिकारसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय अनुबन्ध, १९६६	१४ मे १९९१ (सं.)
८. आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकारसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय अनुबन्ध, १९६६	१४ मे १९९१ (सं.)
९. नागरिक तथा राजनीतिकअधिकारसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय अनुबन्धको इच्छाधीन आलेख, १९६६	१४ मे १९९१ (सं.)
१०. जातीय भेदभाव हटाउने तथा सजाय गर्ने सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि, १९७३	१२ जुलाई १९७७ (सं.)
११. महिलाविरुद्धका सम्पूर्ण भेदभाव उन्मूलन गर्ने सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि, १९७९	२२ अप्रिल १९९१ (अ.)
१२. यातना तथा क्रूर र अमानवीय व्यवहार तथा सजायविरुद्धको महासन्धि, १९८४	१४ मे १९९१ (सं.)
१३. खेलकुदमा जातिगत भेदभावविरुद्धको अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि, १९८५	१ मार्च, १९८९ (अ)
१४. बाल अधिकार महासन्धि, १९८९	१४ सेप्टेम्बर १९९० (अ)

१५. जीउ मास्ने बेच्ने तथ अरुको वेश्यावृत्तिको शोषणको दमनसम्बन्धी महासन्धि, १९४९	२७ डिसेम्बर १९९५ (सं.)
१६. मृत्युदण्ड उन्मूलन गर्ने व्यवस्था भएको नागरिक तथा राजनीतिक अधिकारसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय अनुबन्धको दोस्रो इच्छाधीन आलेख, १९८९	२६ सेप्टेम्बर १९९७ (सं.)

अन्तर्राष्ट्रिय सन्धिपत्रहरूमा हस्ताक्षर तथा सम्मिलन गर्ने सदस्य राष्ट्रले महिला र पुरुष सबैले समान रूपले उपभोग गर्न पाउने गरी आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, नागरिक एवं राजनीतिक अधिकारहरू उपलब्ध गराउनु पर्ने हुन्छ। उपर्युक्त महासन्धिहरूको अतिरिक्त नेपालले अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठनको महासन्धिहरूमा पनि अनुमोदन तथा सम्मिलन जनाएको छ।

अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठनको नेपाल पक्ष भएका महासन्धिहरू

अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठनका महासन्धिहरू	नेपालले अनुमोदन गरेको वा सम्मिलन जनाएको मिति
१. औद्योगिक प्रतिष्ठानहरूमा साप्ताहिक विदा लागू गर्नेसम्बन्धी महासन्धि (नं. १४)	१० डिसेम्बर १९८६ (अ)
२. संगठन गर्ने र सामूहिक सौदावाजीसम्बन्धी सिद्धान्त प्रयोगसम्बन्धी महासन्धि (नं. ९८)	४ अक्टोबर, १९९६ (अ)
३. समान कामकोलागि महिला र पुरुष कामदारलाई समान पारिश्रमिक प्रदान गर्ने सम्बन्धी महासन्धि, १९५१ (नं. १००)	६ अक्टोबर १९७६ (अ)
४. रोजगार तथा व्यवसायमा हुने भेदभावसम्बन्धी महासन्धि, १९५८ (नं. १११)	१९ सेप्टेम्बर १९७४ (अ)
५. बलपूर्वकको श्रम उन्मूलनसम्बन्धी महासन्धि (नं. १२९)	१३ सेप्टेम्बर २००१
६. विकासोन्मुख देशको सन्दर्भमा न्यूनतम ज्याला निर्धारणसम्बन्धी महासन्धि, १९७९ (नं. १३१)	१९ सेप्टेम्बर १९७४ (अ)
७. रोजगारी प्राप्तिका लागि न्यूनतम उमेरसम्बन्धी महासन्धि (नं. १३८)	४ अक्टोबर, १९९६ (अ)
८. अन्तर्राष्ट्रिय श्रमस्तर कार्यान्वयन अभिवृद्धि गर्न त्रिपक्षीय सहमतिसम्बन्धी महासन्धि (नं. १४४)	२१ मार्च, १९९५ (अ)
९. बाल श्रमका निकृष्ट रूपहरूको उन्मूलनसम्बन्धी महासन्धि (नं. १८२)	१३ सेप्टेम्बर २००१

नेपालले हस्ताक्षर गरेका तर सम्मिलन तथा अनुमोदन नभएका संयुक्त राष्ट्रसंघीय महासन्धि

महासन्धिहरू	नेपालले हस्ताक्षर गरेको मिति
१. बाल अधिकार महासन्धिको बाल अश्लीलता प्रदर्शनविरुद्धको इच्छाधीन आलेख	अक्टोबर २००१
२. बाल अधिकार महासन्धिको सशस्त्र संघर्षमा बालबालिका प्रयोगविरुद्धको इच्छाधीन आलेख	अक्टोबर २००१
३. महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारको भेदभाव उन्मूलनसम्बन्धी महासन्धिको इच्छाधीन आलेख १९९९	१८ डिसेम्बर, २००१
४. वेश्यावृत्तिको लागि महिला र बालबालिकाको बेचबिखनविरुद्धको सार्क महासन्धि, २००२	५ जनवरी, २००२
५. दक्षिण एशियामा बाल कल्याण प्रबर्द्धनको निमित्त क्षेत्रीय समन्वयसम्बन्धी सार्क महासन्धि, २००२	५ जनवरी, २००२

१.२ महिला विकासका प्रयासमा विश्व घोषणापत्रहरुको सान्दर्भिकता र महत्व

सन् १९७५ मा सर्वप्रथम अन्तर्राष्ट्रिय नारी वर्षका रूपमा शुरु गरिएको अभियान तथा नारी विकास दशकले आत्मसात गरेको समानता, विकास र शान्तिको बहुआयामिक उद्देश्यलाई निरन्तरता प्रदान गर्न संयुक्त राष्ट्र संघबाट मेक्सिकोमा आयोजना गरिएको पहिलो अन्तर्राष्ट्रिय महिला सम्मेलन, कोपनहेगनको सन् १९८० मा भएको दोस्रो, नैरोबीमा सन् १९८५ मा भएको तेस्रो तथा बेइजिङमा सन् १९९५ मा भएको चौथो विश्व महिला सम्मेलनबाट पारित प्रस्तावहरुलाई सहभागिता, व्यापकता, वस्तुपरकता र गहनताका दृष्टिले सान्दर्भिक, महत्वपूर्ण र अद्वितीय मानिएको छ । बहुआयामिक सहभागिता कार्य दृष्टिकोणका कारण बेइजिङ कार्ययोजना विश्वमा लैङ्गिक समानता र महिला सशक्तीकरणका लागि एक बलियो र भरपर्दो आधार रहेको पाइन्छ । यसले सबै राष्ट्रहरुमा सकारात्मक परिवर्तनको महसूस गर्न सकिने पर्याप्त आधारका रूपमा देहाय बमोजिम कार्यका लागि आव्हान गरेको छ :

- मानव अधिकारको अभिन्न तत्वका रूपमा स्वीकार गर्दै सो को सम्बर्द्धन र संरक्षण गर्ने,
- महिलामाथिको गरिबीको भार कम गर्ने,
- सार्वजनिक एवं निर्णायक तहमा महिलाको पूर्ण सहभागिताका बाधक तत्व हटाउने,
- महिलाविरुद्धका सबै प्रकारका हिंसा तथा भेदभाव अन्त्य गर्ने,
- शिक्षा र स्वास्थ्यमा महिला र बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित तुल्याउने,
- आर्थिक र उत्पादनशील स्रोतमा सहज पहुँच तुल्याउने, तथा
- पारिवारिक उत्तरदायित्वको निर्वाहमा समन्यायिक साभेदारीलाई प्रोत्साहन गर्ने ।

उपर्युक्त कार्यआधारलाई दृष्टिगत गर्दै बेइजिङ कार्ययोजनामा निम्नलिखित महत्वपूर्ण एवं रणनीतिक १२ वटा सरोकारका क्षेत्रहरु निर्धारण गरेको थियो :

१. महिला र गरिबी
२. महिला र शिक्षा तथा तालीम
३. महिला र स्वास्थ्य
४. महिलाविरुद्धको हिंसा
५. महिला र सशस्त्र संघर्ष
६. महिला र अर्थतन्त्र
७. शक्ति संरचना र निर्णय प्रक्रियामा महिला
८. महिला विकासका लागि संस्थागत संरचना
९. महिला र मानव अधिकार
१०. महिला र सञ्चार
११. महिला र वातावरण
१२. बालिका

बेइजिङ सम्मेलनको पाँच वर्षपछि बेइजिङ कार्ययोजनामा उल्लेख भएका १२ वटा सरोकारका क्षेत्रमा भए गरेका प्रगति तथा देखिएका चुनौती/बाधा अवरोधहरुको सम्बन्धमा सन् २००० को जुन ५-९ मा संयुक्त राष्ट्र संघको महासभाको विशेष सत्रमा छलफल भएको थियो र उक्त अवसरमा महिलाको पूर्ण मानव अधिकार प्रत्याभूति गर्न राज्यले कानून, रणनीति, नीति तथा कार्यक्रमहरुमा प्राथमिकता समेत पहिचान गर्नु पर्ने र यसका लागि सबै सरोकारवालाहरूसँग मिलेर कार्य गर्नुपर्ने कुरामा प्रतिबद्धता व्यक्त गरिएको थियो । उक्त प्रतिबद्धता अनुसार समतामूलक विकासका लागि महिला अधिकारसम्बन्धी निम्न अधिकारहरु सुनिश्चित गर्न जरुरी हुन्छ :

- सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक, राजनीतिक र कानुनी क्षेत्रमा समान अधिकार,
- महिलामाथि हुने विभिन्न रूपका हिंसा र महिलाको किनबेच तथा बेश्यावृत्तिका लागि गरिने महिलाको यौनशोषणविरुद्धको अधिकार,
- अन्तर्राष्ट्रिय सभा/सम्मेलन तथा संगठनमा भाग लिन पाउने अधिकार,
- आफू र आफ्नो सन्तानलाई राष्ट्रियता प्रदान गर्न पाउने अधिकार,
- शिक्षा, स्वास्थ्य, खेलकुद र अन्य सुविधाको अधिकार,
- रोजगारीमा र पारिश्रमिकमा समान अधिकार,
- ग्रामीण क्षेत्रका महिलालाई शिक्षा, स्वास्थ्य, सूचना, विकास आदि क्षेत्रमा विशेष व्यवस्था गर्नुपर्ने अधिकार,
- विवाह र पारिवारिक जीवनमा समान अधिकार ।

उपर्युक्त अधिकारहरु प्रदान गर्न राज्यले भेदभावपूर्ण नीति तथा कानूनहरु संशोधन गर्नुपर्ने, मानव अधिकार उपभोग गर्न उपयुक्त वातावरण तयार गर्नुपर्ने, महिला र पुरुषबीच कानुनी, सामाजिक तथा आर्थिक असमानता हटाउन विशेष व्यवस्था गर्नुपर्ने तथा महिलाको परम्परागत तथा लैङ्गिक पूर्वाग्रही भूमिका परिवर्तन गर्न उचित व्यवस्था गर्नुपर्ने हुन्छ ।

१.३ महिला अधिकारसम्बन्धी नेपालको प्रयास

देशको सन्तुलित विकासमा महिला विकासको महत्वलाई आत्मसात गरी श्री ५ को सरकारले छैठौं योजनामा महिला विकासका कार्यहरु र सातौं योजनामा महिला विकास नीतिहरु छुट्टै उल्लेख गरी नीतिगत र कार्यगत प्रयास गरेको छ । यसैगरी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिहरुको घोषणापत्रका प्रावधान र अन्तर्राष्ट्रिय महिला सम्मेलनहरुमा दर्शाइएका प्रतिबद्धतालाई दृष्टिगत गर्दै नेपाल अधिराज्यको संविधान, २०४७ मा महिला विकासका लागि विशेष व्यवस्था गर्न सकिने प्रावधान उल्लेख भएको छ । पैत्रिक सम्पत्तिमा महिलाको केही अधिकार, प्रजनन स्वास्थ्य अधिकार, यौनशोषणविरुद्धको अधिकार, विवाह तथा सम्बन्ध विच्छेदमा समान अधिकार दिलाउने समेतका व्यवस्था गर्न मुलुकी ऐन, २०२० मा एघारौं संशोधन भएको छ । जीउ मास्ने बेच्ने कार्य (नियन्त्रण) विधेयक र घरेलु हिंसा नियन्त्रण सम्बन्धी विधेयक तर्जुमा गरिएको छ । महिलाविरुद्धका भेदभावपूर्ण कानूनहरु संशोधन गर्न गठित उच्चस्तरीय समितिले भेदभावपूर्ण कानूनहरु पुनरावलोकन गरी प्रतिवेदन समेत श्री ५ को सरकारलाई पेश गरिसकेको छ । शिक्षा, स्वास्थ्य, राजनीति, आर्थिक, रोजगारी, चेतना जागरण आदि क्षेत्रमा हालसम्म अनुभूत गर्न सकिने उपलब्धि भएका छन् । यस अतिरिक्त बेइजिङ्ग घोषणापत्रमा व्यक्त गरिएको प्रतिबद्धतालाई लागू गर्ने सन्दर्भमा हासिल गरिएका प्रमुख उपलब्धि निम्नानुसार छन् :-

- बेइजिङ्ग कार्ययोजना कार्यान्वयनको लागि लैङ्गिक समानता तथा महिला सशक्तीकरणसम्बन्धी राष्ट्रिय कार्ययोजना, २०५४ सालमा तर्जुमा भई कार्यान्वयन भइरहेको,
- महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव रोक्न केही कानूनमा सुधार भएको,
- महिला अधिकार र विकासको सन्दर्भमा संस्थागत सुधार भै रहेको,
- महिलाको मानव अधिकार सम्बर्द्धनार्थ नीति तर्जुमा र कार्यक्रम कार्यान्वयन भै रहेको,
- महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्र संघीय महासन्धिको इच्छाधीन आलेख हस्ताक्षर भएको,
- राजनीतिक तथा सार्वजनिक क्षेत्रमा महिलाको सहभागिता वृद्धि भएको,
- महिला केन्द्रित आयमूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन भएको,
- कानूनी साक्षरता र सचेतनासम्बन्धी कार्यक्रमहरु स्थानीय स्तरसम्म सञ्चालन भएको ।

मूलतः बेइजिङ्ग कार्ययोजनामा आधारित १२ वटा निम्नलिखित सरोकारका विषयमा २०५४ सालमा राष्ट्रिय कार्ययोजना तयार गरिएको थियो । त्यस कार्ययोजनाको आधारमा महिला अधिकार र विकास सम्बन्धमा मुलुकमा केही उल्लेखनीय कार्य भएको अनुभूत भएको छ ।

१.४ बेइजिङ्ग कार्ययोजनामा उल्लेखित १२ वटा सरोकारका क्षेत्रहरूमा भएका उपलब्धिको समीक्षा

नेपालले चौथो विश्व महिला सम्मेलनमा दर्शाएको प्रतिबद्धता अनुसार बेइजिङ्ग कार्ययोजनामा उल्लेखित १२ वटा महत्वपूर्ण र रणनीतिक सरोकारका क्षेत्रहरूमा भएका उपलब्धिहरू संक्षेपमा निम्नलिखित रूपमा प्रस्तुत गरिन्छ :

- १.४.१ **महिला र गरिबी** : राष्ट्रिय विकासको प्रत्येक क्षेत्रमा महिलाको सहभागितालाई मूलप्रवाहमा समाहित गरी उनीहरूको सशक्तीकरण र लैङ्गिक समानताको आधारमा विकसित समाजको सिर्जना गर्ने सन्दर्भमा महिलाको आर्थिक सशक्तीकरण गर्न गरिएका लघुऋण, उत्पादन ऋण, सघन बैकिङ्ग, सीप विकास, पूर्वाधार विकास, ग्रामीण सामुदायिक पूर्वाधार विकास, सहभागितात्मक जिल्ला विकास जस्ता कार्यक्रमहरूका साथै सरकारी र गैरसरकारी क्षेत्रबाट गरिएका आयमूलक कार्यबाट केही सकारात्मक परिणामहरू देखिएका छन् ।
- १.४.२ **शिक्षा तथा तालीम** : महिलालाई शिक्षा र तालीममा समान अवसर प्रदान गरी लैङ्गिक समानता हासिल गर्ने सिलसिलामा बेइजिङ्ग सम्मेलनले शिक्षामा समान अवसरको प्रत्याभूति दिने, महिलाको निरक्षरता उन्मूलन गर्ने, महिलालाई व्यावसायिक तालीम, प्रविधिमा अवसर बढाउने, महिला शिक्षाका लागि पर्याप्त साधन स्रोतको व्यवस्था गर्ने र शिक्षामा महिला सहभागिता बृद्धि गर्ने जस्ता उद्देश्य र कार्यनीति अवलम्बन गरेको हो । बेइजिङ्ग कार्ययोजनामा गरिएको कार्यमूलक प्रतिबद्धताका कारण महिला शिक्षामा बढ्दो जागरण, महिला र बालिका शिक्षाका लागि विशेष पहल र शिक्षा क्षेत्रमा लैङ्गिक सचेतना अभिवृद्धि तथा लैङ्गिक दृष्टिले अनुकूल शिक्षा प्रणालीका लागि अग्रसरता देखिएका छन् । तापनि महिला र बालबालिकाप्रति समाजमा रहेको परम्परागत धारणा, साधन स्रोत र राजनीतिक प्रतिबद्धताको कमि, महिलाको शिक्षामा पहुँचको कमि र महिलाको सीमान्तीकरणले महिला र खासगरी बालिका शिक्षामा समस्या देखा परेका छन् ।
- १.४.३ **महिला र स्वास्थ्य** : बेइजिङ्ग कार्ययोजना र तदनुरूपको राष्ट्रिय कार्ययोजनाको कार्यान्वयनले नेपालका नीति निर्माताहरूमा महिलाको जीवन चक्रमा आधारित स्वास्थ्य बारे सचेतनामा बृद्धि भएको छ । समुदायमा परिवार नियोजन तथा यौनजन्य रोगबारे ज्ञान र सूचनामा बृद्धि भएको, सुरक्षित मातृत्व र पोषण कार्यक्रममा व्यापकता आएको र स्वास्थ्य क्षेत्रमा लैङ्गिक सचेतना र संवेदनशीलतामा सकारात्मक प्रगति देखिएको छ । यसैगरी महिलाको आधारभूत स्वास्थ्यको जिम्मेवारीमा नागरिक समाज र स्थानीय समुदायको सहकार्य उत्साहप्रद रहेको छ । दोस्रो दीर्घकालीन स्वास्थ्य योजना र नवौं योजनाले महिलाको स्वास्थ्यलाई रणनीतिक आवश्यकताका रूपमा स्वीकार गरी तदनुरूपका कार्यनीति लिई कार्यक्रम सञ्चालन गरेको छ भने दशौं योजनामा यी प्रयासलाई थप जोड् दिइएको छ । यी केही सुधारात्मक पक्षहरू हुँदाहुँदै पनि ग्रामीण महिलाको स्वास्थ्य स्थितिमा उल्लेखनीय सुधार भएको देखिँदैन । ग्रामीण क्षेत्रमा महिला र बालबालिकाका लागि आधारभूत स्वास्थ्य सेवा अपेक्षित रूपमा उपलब्ध नहुनु, स्वास्थ्यसम्बन्धी पूर्वाधार र सेवा प्रदान गर्ने संयन्त्र स्थापना हुन नसक्नु, जिल्लास्तरमा स्वास्थ्यसम्बन्धी दक्ष जनशक्तिको सेवा उपलब्ध हुन नसक्नु र महिला वर्गमा स्वास्थ्यसम्बन्धी चेतनाको कमि रहनु महिला र स्वास्थ्य क्षेत्रका प्रमुख समस्या र चुनौतीका रूपमा देखापरेका छन् । तापनि यस क्षेत्रमा सबै पक्षको सहकार्य र चासो एवं सहभागिताको प्रबल संभावना रहेको हुँदा आगामी दिनमा महिलाको स्वास्थ्य स्थितिमा सकारात्मक परिवर्तन ल्याउन सकिने आशा गर्न सकिन्छ ।

- १.४.४ **महिलाविरुद्धको हिंसा** : महिलामाथि हुने हिंसाको सम्बन्धमा विशेष गरेर घरेलु हिंसासम्बन्धी कानूनको निर्माण, चेलीबेटी बेचबिखन नियन्त्रणसम्बन्धी कानूनको पुनरावलोकन गरी नयाँ कानूनको मस्यौदा, चेलीबेटी बेचबिखनविरुद्ध राष्ट्रिय कार्ययोजना तयार गरिएको छ । महिलाविरुद्ध हुने अपराध रोकथाम, नियन्त्रण र अनुसन्धानका लागि प्रहरी तर्फ २०५२ सालमा महिला सेल गठन भई हालसम्म १७ जिल्लामा १९ वटा महिला सेलको स्थापना गरिएको छ । महिलाविरुद्ध हुने हिंसासम्बन्धी विषय प्रहरीहरुलाई दिइने प्रशिक्षणमा समेत समावेश गरिएको छ । हिंसाबाट पीडित महिलाको लागि गैरसरकारी संस्थाबाट केही पुनर्स्थापना गृह सञ्चालन गरिएको छ । यसका अतिरिक्त घरेलु हिंसासम्बन्धी विधेयक तयार गरिएको छ । चेलीबेटी बेचबिखन जस्ता हिंसाबाट पीडित महिला तथा केटीहरुका लागि निःशुल्क कानुनी सहायता परामर्श केन्द्र स्थापना गरिएको छ । चेलीबेटी बेचबिखनको नियन्त्रणका लागि राष्ट्रिय समन्वय समिति र जिल्ला, नगर तथा गाउँस्तरीय समितिको व्यवस्था गरिएको छ । गैरसरकारी क्षेत्रबाट विविध हिंसा सम्बन्धमा अध्ययन अनुसन्धानका साथै विभिन्न तालीम, ट्रािनिङ क्याम्प, पुनर्स्थापना, चेतना जागरण जस्ता कार्यहरु भएका छन् । SAARC Regional Convention on the Prevention and Combating Trafficking in Women and Children for Prostitution मा हस्ताक्षर गरिएको छ ।
- १.४.५ **महिला र सशस्त्र संघर्ष** : नेपालमा सशस्त्र संघर्षको कुरा सामाजिक विकासको परिधि भित्र भरखरै मात्र उठेको र यसलाई राज्य पक्ष र नागरिक समाजले समेत त्यति चासो नलिएको कारण कार्यान्वयन पक्षमा खासै सुधार हुन सकेको देखिंदैन । हिंसात्मक गतिविधिमा लागेकाहरुलाई शान्तिपूर्ण जीवनयापनको वातावरण सिर्जना गर्नका लागि केही कार्यक्रमहरु शुरुआत गरिएको छ । हिंसात्मक गतिविधिबाट प्रभावित जिल्लामा एकिकृत सुरक्षा र विकासको अवधारणा अनुसार कार्यक्रमको शुरुआत गरिएको छ । मानव अधिकारवादी गैरसरकारी तथा सामाजिक संस्थाहरुले विद्यमान द्वन्द्वलाई शान्तिपूर्ण र मानव अधिकारवादी दृष्टिकोणबाट समाधानका लागि पहल गरिरहेका छन् ।
- १.४.६ **महिला र अर्थतन्त्र** : देशको सर्वाङ्गीण विकासको लागि महिलाको भूमिका अपरिहार्य हुन्छ तथापि राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा महिलाको सबै आर्थिक योगदानलाई उचित रूपमा मूल्याङ्कन गर्न सकिएको छैन । कृषिमा संलग्न कूल जनसंख्यामा महिलाको प्रतिशत क्रमशः बढ्दै गएको देखिन्छ । तथापि कूल कृषि भूमिको ४.४ प्रतिशतमा मात्र महिलाको स्वामित्व रहेको पाइएको छ । यसबाट आधुनिक वा औपचारिक क्षेत्रबाट आय आर्जन गर्ने क्षेत्रमा महिलाको सहभागिता वा पहुँच भन्नु कम हुँदैछ । कूल महिला श्रम शक्ति मध्ये ८९ प्रतिशत कृषिमा आवद्ध छन् । बाँकी ११ प्रतिशत गैर कृषि क्षेत्रमा रहेको पाइएको छ । यसबाट राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा महिलाको भूमिका न्यून भएको देखिएको छ । राजनीतिक र आर्थिक अस्थिरताको कारण अर्थतन्त्रमा महिलाको भूमिका प्रबर्द्धन गर्ने तर्फ उत्साहजनक प्रयास गर्न सकेको पाइँदैन । महिलाको आर्थिक क्षमतालाई सकृय बनाई अर्थतन्त्रमा अपेक्षित योगदान पुऱ्याउन कानुनी, नीतिगत, कार्यगत, समन्वयात्मक तथा संयुक्त प्रयास गर्न अति आवश्यक छ । कृषि तथा वन क्षेत्रको व्यवस्थापनमा महिलालाई अत्यधिक रूपमा सक्रिय गराई ग्रामीण अर्थतन्त्रलाई सुदृढ बनाउन सकिने प्रबल संभावना छ ।
- १.४.७ **शक्ति संरचना र निर्णय प्रक्रियामा महिला** : राष्ट्रिय निर्वाचनमा प्रत्येक राजनीतिक दलले कम्तिमा ५ प्रतिशत महिला उमेदवार उठाउनु पर्ने र स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ ले स्थानीय निकायमा महिलाको लागि २० प्रतिशत स्थान आरक्षण गर्नु पर्ने व्यवस्था गरेको छ । यसले गर्दा स्थानीय निकायमा करिब ४०,००० निर्वाचित तथा मनोनित महिला जनप्रतिनिधि पुगेको थियो तर प्रमुख तथा उप-प्रमुख जस्ता निर्णायक पदमा महिलाको संख्या नगण्य नै थियो

। निजामती सेवामा महिलाको सहभागिता बृद्धि गर्न सेवा प्रवेश उमेरको हद ३५ बाट ४० वर्ष र बहुवाको लागि सम्भाव्य हुन पुरुषको भन्दा एक वर्ष कम निर्धारण गरिएको छ । रा.प.तृ. श्रेणीको सेवा प्रवेश गर्न लोक सेवा आयोगले लिने परीक्षाको तयारीको क्रममा महिला उम्मेदवारलाई निःशुल्क तालीमको व्यवस्था गरिएको छ । यसबाट सकारात्मक परिणाम पनि देखिएको छ । तथापि संवैधानिक तथा उच्चस्तरीय निकायमा महिलाको प्रतिनिधित्व न्यून नै छ ।

१.४.८ महिला विकासका लागि संस्थागत संरचना : लैङ्गिक समानता र महिला विकासका लागि नेपालमा राष्ट्रिय संयन्त्रको आवश्यकतालाई बेइजिङ्ग कार्ययोजनाले नै मूर्तरूप प्रदान गरेको हो । नेपालमा महिला विकाससम्बन्धी राष्ट्रिय स्तरमा निकायगत व्यवस्था भएता पनि महिलाको उत्थान र लैङ्गिक विषयवस्तुलाई नीति तथा योजनामा एकीकरण गर्ने, समन्वय, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने, लैङ्गिक सचेतनाका लागि जागरणमूलक कार्य गर्ने, नागरिक समाज र अन्तर्राष्ट्रिय दातृ समुदायको सहयोग परिचालन र सहकार्य गर्ने राष्ट्रिय एकीकृत संयन्त्रको व्यवस्था हुन सकेको थिएन । यिनै तथ्यलाई आत्मसात गरी नेपालमा राष्ट्रिय केन्द्रविन्दुका रूपमा महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालयको स्थापना गरिएको हो । यस मन्त्रालय अन्तर्गतका महिला विकास विभाग र अधिराज्यका सबै जिल्लाहरूमा महिला विकास कार्यालयहरू स्थापना भएको छ । सबै मन्त्रालय/निकायहरूमा लैङ्गिक सम्पर्क विन्दुको व्यवस्था गरिएको छ । राष्ट्रिय महिला आयोगको स्थापना गरिएको छ । राज्यका सबै अंगमा लैङ्गिक सचेतनाका कार्यक्रम सञ्चालन गरिएका छन् । नीतिगत तथा संस्थागत व्यवस्थाबाट यस क्षेत्र प्रगति उन्मुख रहेको प्रतित हुन्छ । स्थापित संयन्त्रका लागि कार्यक्रम एवं साधन स्रोत र दक्ष जनशक्तिको कमि हुनु, सूचना प्रणालीको सञ्चालन तथा अनुगमन व्यवस्था प्रभावकारी नहुनु, समन्वय र सामन्जस्यको अभाव हुनु समस्या र चुनौतीका रूपमा लिन सकिन्छ । तापनि नागरिक समाजको सहयोग र अन्तर्राष्ट्रिय विकास समुदायको प्राथमिकता यस क्षेत्रमा रहेको र दशौं योजनाले महिलालाई विकासको केन्द्रविन्दुका रूपमा स्थापित गरेको हुँदा यस क्षेत्रमा सकारात्मक परिवर्तनको संभावना प्रवल देखिएको छ ।

१.४.९ महिला र मानव अधिकार : मानव अधिकारको विविध पक्षलाई समेट्ने गरी तयार भएका महासन्धिहरू लगायत महिलाहरूको अधिकार केन्द्रित महासन्धि र अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलनहरूमा समेत संयुक्त राष्ट्र संघको सदस्यको रूपमा नेपालले सहभागिता, सम्मिलन र प्रतिबद्धता जाहेर गरेको छ । यस पृष्ठभूमिमा पैत्रिक सम्पत्तिमा महिलाको केही अधिकार, यौन शोषणविरुद्धको अधिकार, विवाह तथा सम्बन्ध विच्छेदमा समान अधिकार दिलाउने सम्बन्धमा मुलुकी ऐन, २०२० मा एघारौं संशोधन भएको छ । आयमूलक कृयाकलाप, कानुनी साक्षरता र सचेतनासम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन भएका छन् भने राजनीतिक तथा सार्वजनिक क्षेत्रमा महिलाको सहभागिता बृद्धि भएको छ । नेपालको प्रतिबद्धता अनुसार महिलाको मानव अधिकार सुनिश्चित गर्न कानुन सुधार तथा कार्यान्वयनमा अभै जोड दिनु जरुरी छ ।

१.४.१० महिला र सञ्चार : सञ्चार क्षेत्रको विकासकालागि राष्ट्रिय सञ्चार नीति २०४९ र दूरसञ्चार नीति २०५६ अवलम्बन गरिएका छन् । सञ्चारमा लैङ्गिक संवेदनशीलता बृद्धि गर्ने, सञ्चार माध्यममा महिलाको सकारात्मक छवि प्रस्तुत गर्ने, महिलालाई सञ्चार क्षेत्रको निर्णायक तहमा सहभागी तुल्याउने तथा बैकल्पिक सञ्चार माध्यमको विकास गर्ने जस्ता नीतिहरू रहेका छन् । विगत केही वर्षदेखि आम सञ्चार माध्यमबाट संप्रेषण हुने विषयवस्तु क्रमशः महिला अधिकार तथा लैङ्गिकदृष्टिकोण तर्फ उन्मुख हुँदै आएको छ भने सञ्चार का विविध कार्यहरूको भूमिका जस्तै, समाचार संकलन, सम्पादन तथा बाचन, कार्यक्रम उत्पादन, प्रसारण, निर्देशन, पत्रकार, स्रोत व्यक्ति, पैरवी इत्यादिमा महिला सहभागिता बढेको स्पष्ट देखिन्छ । निजी क्षेत्रबाट Frequency Modulation प्रणालीमा रेडियो र केवल टिभी प्रसारण भएको छ । टिभी प्रसारणलाई

Satellite मा जोडिएको र क्षेत्रीय प्रसारण विस्तार गरिएको छ । सञ्चार संजाल क्षमतामा बृद्धि भएको छ । सूचना प्रविधिको प्रयोग विस्तार भएको छ । सञ्चार ग्रामको स्थापना भएको छ । तथापि यी नीतिहरु लैङ्गिक दृष्टिकोणले कार्यान्वयन गर्न थप प्रयास हुनु जरुरी देखिन्छ ।

१.४.११ महिला र वातावरण : वातावरण संरक्षणसम्बन्धी नीति निर्माणको लागि २०४४ सालमा राष्ट्रिय संरक्षण कार्य नीति लागु गरियो । नेपाल अधिराज्यको संविधान, २०४७ ले पनि महिला हक, हित र वातावरणसम्बन्धी कुराहरुलाई महत्व दिएको पाइन्छ । २०५० सालमा नेपाल वातावरणीय नीति तथा कार्ययोजना तयार गरियो । स्वस्थ वातावरणको सृजना गर्ने उद्देश्यले श्री ५ को सरकारले वातावरण संरक्षण ऐन, २०५३, र वातावरण नियमावली २०५४ लागु गरेको छ । राष्ट्रिय वातावरण परिषद् गठन गरेको छ । वातावरणीय समस्याको गम्भीरतालाई ध्यानमा राखी श्री ५ को सरकारले २०५२ सालमा “जनसंख्या तथा वातावरण मन्त्रालय” गठन गरेको छ । यसैगरी वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन कार्यको थालनी भएको छ । शहरमा बढ्दो सवारी चापलाई ध्यानमा राखी प्रदुषण घटाउन नेपाल भेहिकल मास इमिशन स्ट्याण्डर्स २०५६ पनि लागू भएको छ । २०५३ सालमा विभिन्न सरकारी एवं गैर सरकारी संस्थाहरुको प्रतिनिधित्वमा राष्ट्रिय कार्ययोजना तयार गरियो । वातावरणसम्बन्धी निर्णय प्रक्रियाको प्रत्येक तहमा महिलाको सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने, दिगो वातावरण विकाससम्बन्धी नीति र कार्यक्रममा लैङ्गिक दृष्टिकोण अपनाउने नीति लिएको छ । वातावरण कोष स्थापना गरिएको छ । प्राथमिक देखि उच्च शिक्षासम्म वातावरण विषयको पठन पाठन भएको छ । महिलाद्वारा संचालित वातावरण क्षेत्रको लागि संस्थाहरुलाई प्रोत्साहन गरेको देखिन्छ । खासगरी उर्जाको विकासका लागि धुंवा रहित चुलोको विकास, प्रचार प्रसार, वन संरक्षण, सरसफाई, सामुदायिक र कबुलियती बनमा महिला सहभागिताको योगदान उत्साहजनक देखिएको छ । अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा महिला तथा वातावरणको उत्थान एवं संरक्षणका लागि गरिएका विभिन्न प्रयासहरुमा नेपालले आफ्नो प्रतिबद्धता जाहेर गरे अनुसार नीति निर्माण र कार्यक्रम सञ्चालनमा प्रयत्नशील रहेको छ ।

१.४.१२ बालिका : संवैधानिक मर्म तथा बाल अधिकार सम्बन्धी महासन्धिको भावना बमोजिम बालबालिकासम्बन्धी ऐन, २०४८, तथा नियामावली २०५१ लागू भएका छन् । मौजुदा ऐन कानुनमा देखिएका कमजोरी केलाइ सुधार गर्न श्री ५ को सरकार प्रयासरत छ । संस्थागत, नीतिगत सुधारहरु भएका छन् । सरकारी, अन्तर्राष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाबाट बालबालिकाको स्वास्थ्य, शिक्षा, बाल श्रम, यौन शोषण तथा दूर्व्यवहार, जन्म दर्ता, पुनर्स्थापना बाल अधिकार सचेतना आदि कार्यहरुमा महत्वपूर्ण योगदान भएका छन् । यसैगरी बाल अधिकार र विकाससम्बन्धी कार्यक्रममा बाल क्लवहरुको सहभागितामा बृद्धि भएको छ । नीति निर्माण एवं योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनमा बाल आवाज तथा उनीहरुको विचार समावेश गर्ने प्रक्रियाको थालनी भै सकेको पाइएको छ ।

१.५ महिला अधिकार संरक्षण र सम्बर्द्धनमा देखिएका समस्या तथा चुनौतीहरु एवं कार्ययोजनाको आवश्यकता तथा औचित्य

बेइजिङ्ग घोषणापत्रमा व्यक्त गरिएका प्रतिबद्धताको कार्यान्वयनको स्थितिलाई समीक्षा गर्दा महिला अधिकार संरक्षण र सम्बर्द्धनसम्बन्धी कानुन, नीति, कार्यक्रम, सामाजिक परिवेश आदिमा देखिएका समस्या तथा चुनौतीहरु निम्नानुसार रहेको देखिन्छ :-

- कानुनहरुमा लैङ्गिक भेदभाव कायम रहेको तथा भएका सकारात्मक कानुनहरुको पनि प्रभावकारी कार्यान्वयन हुन नसक्नाले कानुन तथा व्यवहारमा पनि महिला विभेदित हुनुपरेको,
- राजनीतिक र कार्यगत प्रतिबद्धतामा कमि रहेको,

- लैङ्गिक विभेद विद्यमान रहेको साथै महिलालाई नकारात्मक असर पार्ने संस्कृति, परम्परा र प्रथा अभिसम्म प्रचलनमा रहेको,
- महिलासम्बन्धी महासन्धिको तथा बेइजिङ्ग घोषणापत्रमा प्रदत्त अधिकारको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन हुन नसकेको,
- महिला विकास तथा लैङ्गिक समानताको विषय विकासको मूल प्रवाहमा समाहित हुन नसकेको,
- महिलाको परम्परागत भूमिकामा खासै परिवर्तन नभएको,
- शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी, नीति निर्माण आदिमा महिलाको सहभागिता कम भएको,
- महिला अधिकार र विकासका लागि पर्याप्त र उपयुक्त रूपमा आर्थिक स्रोत परिचालन नभएको,
- आर्थिक स्रोत साधनमा महिलाको पहुँच तथा नियन्त्रणमा कमी भएको,
- लैङ्गिक सचेतना तथा मानव अधिकारको जानकारीको कमी भएको,
- प्रजनन स्वास्थ्य अधिकारमा संरक्षणको अभाव रहेको आदि ।

देशमा विद्यमान परम्परा तथा संस्कृति, सामाजिक, आर्थिक तथा राजनीतिक प्रक्रियाले महिलालाई आफ्ना मानव अधिकारको बारेमा सचेत हुन तथा ती अधिकारहरूको पूर्ण उपयोग गर्न बाधा पुऱ्याइरहेको छ भने मानव अधिकारसम्बन्धी अधिकांश दस्तावेजले सार्वजनिक क्षेत्रमा हुने मानव अधिकारको संरक्षणका लागि राज्यलाई मात्र जिम्मेवार बनाएको देखिन्छ । नेपालमा मानव अधिकारको उल्लंघन सार्वजनिक क्षेत्रमा भन्दा ग्राहस्थ वा नागरिकको व्यक्तिगत स्तरमा बढी देखिएको छ जसमा राज्य पक्षलाई उत्तरदायी तुल्याइएको छैन । यी सबै परिप्रेक्षमा महिला वर्गको वास्तविक समानता कायम गरी समतामूलक समाजको सृजना गर्नका लागि महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारको भेदभाव उन्मूलनसम्बन्धी महासन्धि र बेइजिङ्ग कार्ययोजना सान्दर्भिक र सकारात्मक सामाजिक परिवर्तनको लागि कोशेढुङ्गेको रूपमा स्थापित भएको छ ।

महिला अधिकार र विकासका विविध विषयहरू कुनै एउटा मन्त्रालय वा क्षेत्रसँग मात्र सम्बन्धित नभै सर्वाङ्गिक विकासका सबै पक्ष वा प्रक्रियासँग सम्बन्धित हुने हुँदा विकासको समग्र पक्षमा नै लैङ्गिक मूलप्रवाहिकरण गर्नु अपरिहार्य छ । सबै क्षेत्र वा क्षेत्रगत मन्त्रालयहरूको कार्यक्रममा लैङ्गिक पक्ष समाहित गरिनु र केन्द्रदेखि स्थानीयस्तरसम्म महिला सहभागिता अर्थपूर्णरूपमा बढाउनु अति आवश्यक छ । प्रत्येक वर्षको कार्यक्रम र बजेट लैङ्गिक दृष्टिकोण मूलक हुनु जरुरी छ ।

संयुक्त राष्ट्र संघीय महासभाको तेइसौँ विशेष सभाले (बेइजिङ्ग+५) बेइजिङ्ग कार्ययोजनाको समीक्षा गरी चौथो विश्व महिला सम्मेलनमा अभिव्यक्त प्रतिबद्धता तथा कार्ययोजनाको पूर्ण कार्यान्वयनका लागि ऐक्यबद्धता र निरन्तरता प्रदान गरेको छ । उक्त सभाले बेइजिङ्ग कार्ययोजनाको पुनरावलोकन, उपलब्धि समीक्षा, समस्या र चुनौतीको आंकलन, भविष्यमा चालिनु पर्ने कार्यनीतिक उपाय तथा कदमबारे सिफारिश गरेको छ । बेइजिङ्ग कार्ययोजनाको पूर्ण र नतिजामूलक कार्यान्वयनका लागि अन्तर्राष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय स्तरमा गर्नु पर्ने थप कार्य र अग्रसरताका बारेमा यस पुनरावलोकन बैठकले राज्यहरूलाई सम्बेदनशील हुन आग्रह गर्दै प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि सरकार, नागरिक समाज र अन्तर्राष्ट्रिय विकास समुदाय बीचको समझदारी, समन्वय र सहकार्य प्रवर्द्धनका लागि मार्ग दर्शन गरेको छ । यस सम्मेलनमा विगतमा कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको सिलसिलामा कम प्रगति भएका क्षेत्रको पहिचान, विद्यमान समस्या तथा चुनौतीको आंकलन गर्दै पूर्ण र प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि सरकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रको कार्यगत तथा मनोवैज्ञानिक तत्परताको विकासका लागि प्रेरणादायी भूमिका निर्वाह गरेको छ । चौथो महिला विश्व सम्मेलनको घोषणापत्रका प्रावधानहरू प्रभावकारी रूपमा लागू गर्ने उद्देश्यले यो कार्ययोजना सम्बन्धित मन्त्रालय, गैरसरकारी संस्था, बुद्धिजीवी वर्गका प्रतिनिधिहरूको महत्वपूर्ण सहभागिता वा सकृय योगदानको आधारमा तयार गरिएको छ ।

१.६ कार्ययोजना कार्यान्वयनमा गरिने मानवीय तथा आर्थिक स्रोत साधनको परिचालन

यो कार्ययोजनामा उल्लेखित कार्यक्रमहरू खासगरी महिला र बालिकाको अधिकार संरक्षण, सम्बर्द्धन र विकासका साथै लैङ्गिक समानतासँग सम्बन्धित छन्। तसर्थ, ती कार्यक्रमहरू ऐन कानून, नीति निर्माण, लैङ्गिक मूलप्रवाहिकरण, चेतना जागरण, महिलाको आर्थिक अवस्थाको सुधार, राष्ट्रिय लेखा प्रणालीमा सुधार, सामाजिक परिवर्तन, जनसहभागिता, ऋण प्रवाह, लागत प्रभावकारिता, आधारभूत सेवा सुविधा प्रदान गर्नुपर्ने आदि तर्फ उन्मुख छन्। सुक्ष्मगत र समष्टीगत तथा समुदायदेखि केन्द्रीय स्तरसम्म समेट्ने सोचमा यो कार्ययोजना तयार गरिएको छ। यसका साथै एउटा कार्यक्रम वा आयोजनाको कार्ययोजनाको अवधारणामा भन्दा ५ वर्षसम्म देशमा महिला एवं बालिकाको अधिकार तथा लैङ्गिक समानतामुखी कार्ययोजनाको अवधारणामा आधारित रहेकोले महिला अधिकार सुनिश्चित गर्ने क्रममा देश भित्र सञ्चालन गर्नु पर्ने कार्यक्रमको लागि एक प्रकारको मार्गदर्शनको रूपमा तयार गरिएको छ। यस पृष्ठभूमिमा यी सम्पूर्ण कार्यक्रमहरू ५ वर्षसम्म सरकारी निकायबाट मात्र सञ्चालन हुने नभै सरकारी, गैरसरकारी, स्थानीय निकाय तथा संस्था, संयुक्त राष्ट्र संघीय निकाय, बहु-पक्षीय तथा द्विपक्षीय निकाय, नागरिक समाज, जनसहभागिता बीचको समन्वय तथा सहकार्यमा सञ्चालन हुने हुँदा ५ वर्षको लागि अनुमानित बजेट प्रस्तुत गरिएको छैन। यी कार्यक्रमहरूमा उपर्युक्त सबै निकायको आर्थिकका साथै अन्य किसिमका योगदान प्रवाहित हुनेछ, भन्ने अपेक्षा राखिएको छ।

१.७ कार्ययोजना कार्यान्वयनमा आउन सक्ने सम्भावित जोखिम तथा अवरोधहरू

श्री ५ को सरकारले अनुमोदन र सम्मिलन गरेका माथि उल्लेखित महासन्धि, विश्व/अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलनको घोषणा तथा इच्छाधिन आलेखहरूको अतिरिक्त मानव अधिकार संरक्षण तथा सम्बर्द्धन र महिला विकासको सन्दर्भमा भएका अन्य थप महासन्धि र इच्छाधिन आलेखहरूमा पनि नेपालको तर्फबाट प्रतिवद्धता दर्शाउन बाँकी छन्। अनुमोदन गरिएका सन्धि, महासन्धि एवं घोषणापत्रका प्रावधानहरूको प्रभावकारी एवं पूर्ण कार्यान्वयनका लागि विद्यमान ऐन कानूनमा संशोधन र आवश्यक नयाँ कानून निर्माण गर्नु जरुरी छ। यसैगरी योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनमा विगतका कमि कमजोरीहरू हटाउँदै नयाँ सोच र अभ्यासका साथै लैङ्गिक समानताको आधारमा महिला र बालबालिकाको साथै समग्रमा स्थानीय जन सहभागिताको अर्थपूर्ण सहभागिता अभिवृद्धि गर्नु आवश्यक छ। हालसम्म योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयनमा लैङ्गिक दृष्टिकोणबाट अपेक्षित रूपमा संवेदनशील रहेको देखिँदैन।

आर्थिक स्रोत साधनमा महिलाको पहुँच र नियन्त्रण ज्यादै कम छ। भूमिमाथि महिलाको स्वामित्व भएको परिवार करिव ११ प्रतिशत, घरमाथि महिलाको स्वामित्व भएको परिवार करिव ६ प्रतिशत र महिला घर मूली भएको घरपरिवार करिव १५ प्रतिशत रहेको पाइएको छ। रोजगारीको विविध क्षेत्रमा पनि महिलाको सहभागिता कम छ। साथै महिलाले घरेलु तथा कृषि कार्यमा गर्ने योगदानको लेखाजोखा राष्ट्रिय लेखामा गर्ने गरिएको देखिँदैन। महिलाको आर्थिक अवस्था सुधार्न समुदाय स्तरसम्म आवश्यक/सम्भावित आय आर्जन र लगानीको क्षेत्र र समुदायको पहिचान गरी आर्थिक स्रोत साधनको परिचालन र ऋण प्रवाह कम भएको देखिन्छ।

यसैगरी शिक्षा, स्वास्थ्य जस्ता आधारभूत सेवामा पनि महिलाको पहुँच सीमित छ। महिलाको गरिबी, शिक्षामा कम पहुँच, वाह्य वातावरणमा कम पहुँच, न्याय प्रशासन प्रक्रियाको कम ज्ञान, सामाजिक परिवेश आदि कारणले पनि विविध हिंसा र अधिकार हनन् हुँदा पनि न्यायमा कम पहुँच छ जसले गर्दा कतिपय हिंसा र शोषणका घटनाहरू सार्वजनिक भएका हुँदैनन्। यसका अतिरिक्त प्रतिवद्धतालाई कार्यान्वयनमा ल्याउन सशक्त संस्थागत व्यवस्था र स्पष्ट जिम्मेवारीको पनि कमि भएको महसुस हुन्छ। विविध क्षेत्र/निकायबाट सञ्चालित कार्यक्रमहरू पनि लक्षित समुदाय/समुहसम्म

प्रभावकारी रूपमा कमै पुगेको पाइन्छ । चेतनामूलक कार्यक्रमहरू पनि शहर तथा सदरमुकाम केन्द्रित भएको देखिन्छ ।

उपर्युक्त पृष्ठभूमिमा तयार गरिएको यो कार्ययोजना कार्यान्वयनमा समेत माथि उल्लेखित कमि कमजोरी पूर्ण रूपमा नियन्त्रण हुन कठिन पर्ने सम्भावना छ, भने देशमा बढ्दो हिंसात्मक र विनासकारी घटनाबाट समुदायमा सेवा सुविधा प्रदान गर्ने संरचनागत पद्धतिमा सुधार गर्न तथा क्षत-विक्षत हुन पुगेका भौतिक पूर्वाधारहरू पुनःनिर्माण गरी सुचारु रूपमा र समय मै सेवा प्रदान गर्न नसकिने देखिन्छ । अर्को तर्फ देशको खस्कँदो आर्थिक अवस्थाका कारण प्रतिवद्धता अनुसार एवं यस कार्ययोजनामा उल्लेखित कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न आर्थिक स्रोत साधनको कमी हुने स्थिति देखिन्छ । यसैगरी अधिकांश कार्यक्रमहरू लैङ्गिक संवेदनशील, चेतना अभिमुखीकरण, ऋण प्रवाह, आय आर्जन कार्यक्रम आदिको सन्दर्भमा समुदाय तथा जन चेतनाको कमी भै जनसहभागिता आवश्यक रूपमा नहुने अवस्था आउन सक्ने देखिन्छ ।

समग्रमा राजनीतिक क्षेत्रमा कार्यगत प्रतिवद्धताको कमी, आर्थिक स्रोत साधनको कमी, आवश्यक रूपमा ऐन कानूनमा संशोधन र नयाँ कानून निर्माणमा ढिलाई, संस्थागत संरचना तथा व्यवस्थाको सुधारमा ढिलाई, संस्थागत स्वामित्व, पारदर्शीता र जिम्मेवारीको कमी, सरोकारवाला सबैमा पर्याप्त लैङ्गिक संवेदनशीलताको कमि, महिलाको मानव अधिकार सम्बर्द्धनप्रति प्राथमिकताको कमी, आधारभूत सेवा प्रदानमा मानव संशाधन, प्राविधिक व्यवस्थापन र आवश्यक उपकरणको कमी, ऐन कानूनबीच विरोधाभास, देश भित्रको द्वन्द्वात्मक गतिविधि, प्राकृतिक प्रकोप, सही ऋण प्रवाहमा कमी आदि कारण तथा अवस्थाहरू कार्यक्रमको सफलता तथा प्रभावकारितामा आउन सक्ने जोखिम तथा समस्याहरू हुन् ।

भाग (२)

भाग- २

१.१ राष्ट्रिय कार्ययोजना : महिला र गरिबी

उद्देश्य	रणनीति	नीति	कार्यक्रमहरु	मुख्य जिम्मेवार निकाय	समय तालिका	अनुगमन सूचकहरु
१) आर्थिक, सामाजिक तथा राजनीतिक आदि सबै क्षेत्रहरुमा महिला सहभागिता बढाउने ।	कानूनमा सुधार गरी आर्थिक, सामाजिक तथा राजनीति क्षेत्रमा महिला सहभागिता बढाउन विशेष व्यवस्था गर्ने लक्षित विपन्न महिलाको लागि उपयुक्त आधुनिक	<ul style="list-style-type: none"> महिलालाई समूहमा आवद्ध गरी स्वरोजगार तथा आय आर्जनका साथै ग्रामीण पूर्वाधारको निर्माण समेतमा महिलाको पहुँच बढाउने महिला र पुरुष बीच समान अनुपातमा आर्थिक स्रोत साधन वितरण गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> कृषि विकास बैङ्क, ग्रामीण विकास बैङ्क, बाणिज्य बैङ्कको प्राथमिकता क्षेत्र कर्जा, गैसस, बचत तथा ऋण कार्यक्रम, सहकारी संस्थाहरु आदिबाट ग्रामीण कर्जा वितरण प्रक्रियालाई विस्तार गर्ने । विपन्न महिलाका पहिचान गरी साक्षर बनाई आत्म निर्भर बनाउने खालका आयमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । 	ने.रा बैक शिक्षा, उद्योग, जिविस, गैसस	निरन्तर निरन्तर	महिला कर्जा विस्तार हुने आयमूलक कार्यक्रम बढी संचालन हुने
	सीपमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।		<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय जलाधार व्यवस्थापन, सामुदायिक एवं कवुलियती वन कार्यक्रम, ग्रामीण तथा वातवरणीय पर्यटन, कृषि एवं वनजन्य लघु उद्योग विकास 	म.बा. तथा स.क., वन तथा भू-सं., पर्यटन र जलस्रोत	„	ग्रामीणस्तरका धेरै कार्यमा विपन्न महिलाको सहभागिता बढी हुने ।

			<p>जस्ता क्षेत्रहरुमा विपन्न महिलाहरुको सहभागिता अनिवार्य गराई कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ बैकल्पिक उर्जा, बायो ग्यास, सोलार,विन्ड इनर्जी जस्ता बैकल्पिक उर्जाको उत्पादन - उपभोगमा महिला सहभागितामा अभिवृद्धि गर्दै लैजान स्थान अनुसार उपयुक्त बैकल्पिक उर्जाको विकास गर्दै लैजाने । 	मन्त्रालय जलश्रोत मन्त्रालय र विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	निरन्तर	
			<ul style="list-style-type: none"> ■ ग्रामीण क्षेत्रमा महिलाको आर्थिक स्रोतमाथिको पहुँचलाई सुनिश्चित गर्न सरकारबाट वितरण हुने जग्गा लगायतमा श्रीमान श्रीमती बीच संयुक्त स्वामित्व हुने गरी वितरण गर्ने 	मबासक र भूमि सुधार मन्त्रालय, राष्ट्रिय महिला आयोग	निरन्तर	जग्गा तथा आर्थिक स्रोत वितरणमा महिलाको पहुँच बढ्ने ।

<p>२) महिला सशक्तीकरणका लागि स्रोतसाधन माथि महिलाको पहुँच, नियन्त्रण र स्वामित्व बढाउने ।</p>	<p>महिला विरुद्धका विद्यमान भेदभावपूर्ण कानुन उन्मूलन गरी आर्थिक स्रोत साधनमा महिलाको पहुँच बढाउने कानुन निर्माण गर्ने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ महिला गरिबी कम गर्न हरेक क्षेत्रमा महिला सहभागिता बढाउन विशेष संरक्षणको व्यवस्था गर्ने । ■ समुदायमा महिलाको हक हित एवं भूमिकाबारे चेतना अभिवृद्धि गरी महिला अधिकारको लागि आवाज उठाउने संख्या तथा समूह बढाउने । ■ अति पिछडिएका महिला लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> ■ महिलाको सम्पतिको हक सुनिश्चित गर्न र गरिबीको अवस्था सुधार्न विद्यमान कानुनहरु परिमार्जन गर्न तथा आवश्यक कानुन निर्माण गर्न समिति गठन गरी कार्य गर्ने । ■ शिक्षा लगायत अन्य क्षेत्रमा तथा आयमूलक कार्यक्रमहरुमा महिलाको सहभागिता बढाउन विशेष व्यवस्था गर्ने । ■ सरकारी कार्यालय, संस्थाहरु एवं शिक्षण संस्थाहरुमा एक निश्चित अनुपातमा महिला कोटा निश्चित गर्न व्यापक छलफल गर्ने । साथै, उत्पादनशील रोजगारीका अवसरहरु बढाउन महिलालाई सीप विकासका तालिम विशेष प्राथमिकता साथ सञ्चालन गर्ने यसमा महिला सहभागिता कम्तिमा ३३ प्रतिशत गर्ने 	<p>मबासक र का.न्या.तथा सं. व्य. मन्त्रालय</p> <p>मबासक र शि.तथा खे. मन्त्रालय</p> <p>मबासक मन्त्रालय</p>	<p>२ वर्ष</p> <p>निरन्तर</p>	<p>गरिबी कम गर्ने तर्फ कानुनी व्यवस्था हुने । महिला शिक्षिका एवं महिला रोजगारीमा बृद्धि हुने । व्यवस्थापन तथा रोजगारीमा महिला सहभागितामा बृद्धि ।</p>
	<p>गरिबी निवारण लक्षित कार्यक्रममा महिलाको पहुँच बढाउन लैङ्गिक समानताको दृष्टिकोण अवलम्बन गर्ने ।</p>		<ul style="list-style-type: none"> ■ महिला सशक्तीकरणमुखी तालिम कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ■ समुदाय सम्म महिला अधिकार, नीति, कानुन आदिवारे चेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । यस्ता कार्यक्रम विपन्न महिला वर्गको लागि पनि सञ्चालन गर्ने । 	<p>मबासक मन्त्रालय</p> <p>मबासक मन्त्रालय</p> <p>मबासक, रायोआस, नेराबै</p>	<p>निरन्तर</p> <p>निरन्तर</p> <p>निरन्तर</p>	<p>गाउँस्तरसम्म महिला अधिकार तथा महिला गरिबी कम गर्नेबारे चेतना जागरण हुने लैङ्गिक बजेट र परीक्षण बारे चेतना</p>

			<ul style="list-style-type: none"> केन्द्रदेखि स्थानीय स्तरसम्म लैङ्गिक बजेट र परीक्षणबारे तालिम कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने । ग्रामीण महिलाका लागि व्यावसायिक कर्जा प्रवाह बढाउन वित्तीय संस्थाहरूसंग समन्वय गर्ने र ती संस्थाहरुलाई प्रोत्साहन गर्ने । 			<p>वृद्धि । महिलाका लागि ऋण प्रवाह बढ्ने ।</p>
३) विभिन्न आर्थिक-सामाजिक क्षेत्रमा विद्यमान लैङ्गिक विभेद कम गर्ने ।	लैङ्गिक विभेद हटाउन पैरवी तथा चेतना जागरण गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> समाजका हरेक क्षेत्रमा लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण गर्ने । अति पिछडिएका महिलाका लागि लक्षित कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> आर्थिक, सामाजिक विकासका हरेक कार्यक्रममा विपन्न वर्गका महिलाहरुको सहभागिता बढाउन चेतनामूलक एवं वकालतका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने । सरकारी क्षेत्रबाट सञ्चालन गरिने समूह कर्जा कार्यक्रमहरुमा अति पिछडिएका एवं विपन्न वर्गका लागि छुट्टै व्यवस्था गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । 	वित्तीय संस्था एवं बैङ्कहरु अर्थ मन्त्रालय, नेराबैंक	निरन्तर निरन्तर	महिला गरिबीबारे चेतना बढ्ने र कार्यक्रममा महिला सहभागिता बढ्ने ऋणमा महिला पहुँच बढ्ने
४) अति गरीब महिलाका लागि रोजगारी तथा आयका अवसरहरु बढाउने ।	<ul style="list-style-type: none"> अति गरीब महिलाका लागि उत्पादनशील रोजगारी बढाई आय आर्जनमा मद्दत पुग्ने उद्यम तथा कृषि व्यवसायका लागि विशेष ऋण प्रवाह गर्ने । गरीब महिलाको गरिबी कम गर्न आर्थिक सेफ्टीनेटको व्यवस्था गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> अति गरीब महिलाकालागि स्रोत-साधनमा पहुँच सुनिश्चित गर्ने । महिला संलग्न हुन सक्ने उपयुक्त आर्थिक एवं सामाजिक अवसर सिर्जना गर्ने । महिला गरिबी कम गर्न आर्थिक सुनिश्चितताका लागि सेफ्टीनेटको व्यवस्था गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> अति विपन्न एवं गरीब महिला बसोबास गरिरहेको क्षेत्रको पहिचान गरी ती क्षेत्रमा संगठित संस्थाका कार्यक्रम सञ्चालन विस्तार गर्ने । संगठित क्षेत्रबाट ऋण तथा अनुदान सुविधा उपलब्ध गराई आय आर्जन कार्यक्रम विस्तार गर्दा महिला लाई लक्षित गर्दै समूहगत अवधारणाको आधारमा कार्य गर्न रिभल्वीङ्ग फण्ड र सीड मनी उपलब्ध गराउने । 	नेराबैंक, जिविस	निरन्तर	विपन्न महिला वर्गमा कार्यक्रमको पहुँच बढ्ने र Revolving Fund/Seed उपलब्ध हुने

		<ul style="list-style-type: none"> विपन्न महिलाकालागि आवश्यक तालिमको पहिचान गरी सरकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रबाट आयमूलक विशेष कार्यक्रम विस्तार गर्ने र उत्पादित बस्तुको लागि बजार प्रवर्द्धनमा सहयोग गर्ने । 	मबासक मन्त्रालय, दातृ संस्था, गैसस	निरन्तर	आयमूलक विशेष कार्यक्रम विस्तार हुने र उत्पादित बस्तुको लागि बजारको व्यवस्था हुने
		<ul style="list-style-type: none"> साना तथा लघुजलविद्युत आयोजनाहरूको प्रवर्द्धन गरी गरिबीको रेखामुनि रहेका महिला परिवारहरूका लागि पर्यटन, कृषि, पशु, वनजन्य आदि उद्योगहरूको स्थापनामा जोड्दिई रोजगारी अभिवृद्धि गर्ने । गरीब महिलाको जीवनस्तर उठाउन उनीहरूलाई प्रदान गर्ने आर्थिक अवसर तथा ऋणमा सेफ्टीनेटको व्यवस्था गर्ने । 	उद्योग, कृषि, जलश्रोत, पर्यटन, मबासक मन्त्रालय, राष्ट्रिय महिला आयोग, जिविस	„	विपन्न महिलाहरूको आर्थिक कार्यकलापमा सहभागिता बढ्ने

१.२ तर्कयुक्त कार्यतालिका (Logical Framework) - महिला र गरिबी

	उद्देश्यपरक तरिकाले परीक्षण गर्नसकिने सूचकहरू (Objectively verifiable indicators)	परीक्षणका माध्यम (Means of verification)	जोखिम तथा अनुमान (Risks and assumptions)
लक्ष्य (Goal) महिला गरिबी कम गर्ने ।	गरिबीको रेखामुनि रहेका जनसंख्यामा महिला र पुरुषको अनुपात	गरिबीको रेखामुनि रहेका जनसंख्याबारे अध्ययन, अनुसन्धान, प्रतिवेदन	कार्यगत प्रतिबद्धतामा कमी राजनीतिक अस्थिरता
उद्देश्य (Purpose) जा महिलाको गरिबी कम गर्न आर्थिक स्रोत साधन माथि महिलाको पहुँच, नियन्त्रण र स्वामित्व बढाउने । द् आर्थिक, सामाजिक, राजनीतिक आदि सबै क्षेत्रहरूको नीति निर्माण तहसम्म महिला सहभागिता बढाउने । घा अति गरीब महिलाका लागि रोजगारी तथा आयका अवसरहरू बढाउने ।	<ul style="list-style-type: none"> सम्पत्तिमा महिलाको समान अधिकार बारेका कानून, आवधिक तथा वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, अध्ययन । आर्थिक स्रोत साधन माथि महिलाको पहुँच, नियन्त्रण र स्वामित्वमा र राजनीतिमा महिला सहभागितामा वृद्धि । महिला गरिबीमा कमी 	<ul style="list-style-type: none"> संशोधित कानूनहरू, नीतिगत, संस्थागत व्यवस्था, राजनीतिक पार्टीहरूको घोषणा पत्र, अध्ययन, प्रतिवेदन वार्षिक प्रगति विवरण 	<ul style="list-style-type: none"> आयोजना चक्रमा लैङ्गिक संवेदनशीलता कमी । आर्थिक स्रोत साधनको कमी । संस्थागत संरचना सबल हुन कठिनाई हुने ।

क्रियाकलाप (Activities)			
<p>जा। पैतृक सम्पत्ति, आर्थिक स्रोत साधनमा महिलाको समान अधिकार र नियन्त्रणबारे आवश्यक कानून संशोधन तथा निर्माण गर्ने ।</p> <p>द्। महिलाका लागि आयमूलक तालिम संचालन गर्ने ।</p> <p>घ। समुदायसम्म महिला अधिकारबारे चेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।</p> <p>ण। केन्द्रदेखि स्थानीय स्तरसम्म लैंगिक बजेट र परीक्षणबारे तालिम कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।</p> <p>छ। स्थानीयस्तरसम्मका विविध समिति र कार्यहरूमा महिलाको प्रतिनिधित्व बढाउने ।</p> <p>ट। सरकारबाट वितरण हुने जग्गा लगायतमा श्रीमान श्रीमती बीच संयुक्त स्वामित्व हुने गरी वितरण गर्ने ।</p> <p>ठ। कर्जा कार्यक्रमहरूमा अति पिछडिएका एवं विपन्न वर्गका लागि छुट्टै व्यवस्था गर्ने र उत्पादित बस्तुको लागि बजारको व्यवस्था गर्ने ।</p> <p>ड। गरीब महिलाको जीवनस्तर उठाउन उनीहरूलाई प्रदान गर्ने आर्थिक अवसर तथा ऋणमा सेफ्टीनेटको व्यवस्था गर्ने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • गरिबी कम गर्न भएका संशोधित कानून • शिक्षा, तालिम तथा अन्य सेवा प्रदान गर्ने संस्थागत व्यवस्था र जनशक्तिको उपलब्धता • लैङ्गिक बजेट र परीक्षण व्यवस्था । • महिलाका लागि ऋण प्रवाहमा वृद्धि । • जग्गा तथा आर्थिक स्रोत वितरण र बजार व्यवस्थापनसम्बन्धी स्पष्ट प्रकृयागत व्यवस्था • रिभल्वीङ्ग फण्ड र सीड मनीको व्यवस्था र रकम प्रवाहको मात्रा । 	<ul style="list-style-type: none"> • ऐन कानूनहरू संशोधन तथा निर्माण समिति • वार्षिक योजना, नीति तथा कार्यक्रम • वार्षिक बजेटमा लैङ्गिक विश्लेषण र बजेटमा वृद्धि • अध्ययन र अनुसन्धान, प्रतिवेदन, आर्थिक सर्वेक्षण 	<ul style="list-style-type: none"> • आतङ्ककारी तथा ध्वंसात्मक गतिविधिका कारण सामाजिक सुरक्षा सवल एवं विश्वासनीय हुन कठिन हुने । • स्थानीय र सरोकारवालाको स्वामित्व भावनामा कमि ।

२.१. राष्ट्रिय कार्ययोजना: महिलाका लागि शिक्षा र तालीम

क. प्राथमिक विद्यालय तह, निम्न माध्यामिक विद्यालय तह, माध्यामिक विद्यालय तह, उच्च माध्यामिक विद्यालय तह तथा उच्च शिक्षासम्बन्धी कार्ययोजना

उद्देश्य	रणनीति	नीति	कार्यक्रमहरु	मुख्य जिम्मेवार निकाय	समय तालिका	अनुगमन सूचक
१. महिलालाई शिक्षामा समान अवसर प्रदान गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> दशौं योजना अवधिमा प्राथमिक शिक्षामा बालिकाको कूल भर्नादर ८५% पुर्याउने । वि.सं. २०१५ सम्ममा सबैका लागि शिक्षा अन्तरगत प्राथमिक शिक्षा अनिवार्य गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> महिला शिक्षा प्रवर्द्धनका लागि सकारात्मक विभेदको नीति अवलम्बन गर्ने । स्थानीय निकाय तथा गैरसरकारी संस्था परिचालन गर्ने । 	१.१ बालिकाहरुको भर्ना संख्या बढाउन विद्यालयको भौतिक सुविधा, छात्रवृत्ति, पोषण जस्ता कार्यक्रम व्यापक रुपमा संचालन गर्ने ।	शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय	सन् २००४ देखि २००७ सम्म निरन्तर	<ul style="list-style-type: none"> बालिका भर्नादरमा वृद्धि बीचैमा पढाई छाड्ने बालिकाको संख्यामा कमी सामाजिक सचेतनामा वृद्धि
			१.२ स्थानीय सरोकारवालाहरुलाई शिक्षाको अवसर प्रदान गर्न सक्रिय तुल्याउने ।	स्थानीय निकाय	सन् २००४ देखि २००७ सम्म निरन्तर	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय सरोकारवालाको योगदान र सहभागिता
			१.३ कक्षा कोठामा केटा र केटीमा समान व्यवहारको परिपाटीमा जोड दिने Gender Training for Teachers, Trainer Educationists and Community People को लागि Teacher Training प्याकेजमा Gender इकाइ थप गर्ने ।	शिक्षा विभाग	सन् २००४-२००५	<ul style="list-style-type: none"> शिक्षकहरुमा लैङ्गिक सचेतना अभिवृद्धि लैङ्गिक संवेदनमूलक तालीम
			१.४ हाल दिई आएको १२ जिल्लाको सम्पूर्ण प्रा.विं छात्रा छात्रवृत्तिलाई विस्तार गरी 'घ' वर्गमा परेको जिल्लाका प्रा.वि. सम्मका सबै बालिकाहाहरुलाई छात्रवृत्ति दरमा वृद्धि गरी प्रदान गर्ने । अन्य जिल्ला लक्षित संख्यामा हालको भन्दा २०% बढाउने ।	शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय	सन् २००४-२०१०	<ul style="list-style-type: none"> छात्रवृत्ति प्राप्त छात्राको संख्या छात्रवृत्तिका लागि बजेट रकम
			१.५ महिला शिक्षक नियुक्त प्रा.वि मा ५० प्रतिशत गराउन प्राथमिक महिला शिक्षक उत्पादन गर्न फिडर होस्टल कार्यक्रममा सुधार ल्याउने ।	शिक्षा विभाग	सन् २००५-२००७	<ul style="list-style-type: none"> महिला शिक्षकको संख्या तालिम प्राप्त गर्ने महिलाको संख्या

			१.६ पूर्व प्राथमिक तालीमको व्यवस्था गरी महिला शिक्षक संख्यामा वृद्धि गर्ने ।	शिक्षा विभाग	सन् २००४ देखि शुरु गर्ने ।	• महिला शिक्षकको संख्या
			१.७ समुदायमा आधारित Early Childhood Development (ECD) संचालन गरी प्राथमिक शिक्षामा बढी र घटी उमेर समूहको बालबालिकाका लागि ECD कक्षाको व्यवस्था गर्ने	शिक्षा विभाग	सन् २००४ देखि सन् २००६ सम्म	■ विद्यार्थी संख्या
			१.६ विद्यालय बाहिरको कार्यक्रम (Out of school Programme) लाई व्यापक गराउने ।	शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय, स्थानीय विकास मन्त्रालय	सन् २००४-२००५	• सहूलियत प्राप्त अविभावकको संख्या • सुविधा प्राप्त गर्ने बालिकाको संख्या
२. दलित एवं पिछडिएका वर्गको खूद भर्नादरमा वृद्धि गर्ने ।	• दलित तथा पिछडिएका वर्गको शिक्षामा पहुँच बढाउने ।	• छात्रवृत्ति व्यवस्थामा रकम र छात्रा संख्यामा यथेष्ट वृद्धि गरी सुधार गर्ने । • स्थानीय निकाय तथा गैरसरकारी संस्थालाई परिचालन गर्ने ।	२.१ छात्रवृत्तिको व्यवस्थालाई सुधार गरी अधिराज्य भरका प्राथमिक शिक्षा उमेर समूहका सबै दलित छात्राहरुलाई निःशुल्क शिक्षा र प्रा.वि छात्रा छात्रवृत्ति प्रदान गर्ने ।	शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय, स्थानीय निकाय	सन् २००४-२००७ सम्म निरन्तर सन् २००४ देखि २००५ शुरु	• शिक्षा प्राप्त गर्ने दलित विद्यार्थी संख्या • छात्रवृत्ति प्राप्त गर्नेको संख्या
		• विशेष कार्यक्रम संचालन गर्ने विद्यालयहरुलाई प्रोत्साहन दिने ।	२.२ स्थानीय सरोकारवालाहरुलाई बालिका शिक्षाको अवसर प्रदान गर्न सक्रिय तुल्याउने ।	स्थानीय निकाय	सन् २००४ देखि २००५ शुरु	• स्थानीय सरोकारवालाको सहयोग र योगदान

			२.३ दलित जनसंख्या बढि भएको क्षेत्रमा विद्यालय शिक्षाबाट बाहिर रहेकालाई वैकल्पिक शिक्षा प्रणाली (Alternative Schooling) द्वारा शिक्षा दिलाउने ।	शिक्षा विभाग	सन् २००४-२००६ सम्म	• बैकल्पिक शिक्षामा संलग्न हुने दलित विद्यार्थी
			२.४ दलित जनसंख्या बढी भएको पकेट Area Parents लाई शिक्षा प्रदान गरी छोरीलाई विद्यालय पठाउन लगाउने ।	शिक्षा विभाग	सन् २००४-२००७ सम्म	• शिक्षा प्राप्त गर्ने अविभावक संख्या • अनौपचारिक शिक्षा कार्यक्रम
३. दशौं योजना भित्र माध्यमिक शिक्षामा बालिकाको खुद भर्ना नर (NER) पुऱ्याउने ।	• माध्यमिक शिक्षामा बालिकाको बीचैमा विद्यालय छाड्ने प्रवृत्तिमा नियन्त्रण गर्ने । • लैङ्गिक रूपले संवेदनशील तथा मैत्रीपूर्ण वातावरणको विकास गर्ने ।	• विद्यालयहरूको भौतिक अवस्था सुधार गर्ने । • शिक्षकहरूका लागि लैङ्गिक सचेतना र क्षमता अभिवृद्धि गर्ने । • स्थानीय निकाय तथा गैरसरकारी संस्थाको परिचालन गर्ने • निजी विद्यालयहरूलाई प्रोत्साहन गर्ने ।	३.१ बालिकाहरूको लागि विद्यालय वातावरणमा सुधार ल्याई उनिहरूलाई विद्यालयमा टिकाउ गराउने ।	शिक्षा विभाग	सन् २००४ देखि २००९ सम्म निरन्तर	• लैङ्गिक तालिम प्राप्त शिक्षक संख्या • लैङ्गिक मैत्री वातावरण
			३.२ स्थानीय सरोकारवालालाई बालिका शिक्षा प्रदान गर्न सकिय तुल्याउने ।	शिक्षा विभाग,	निरन्तर	• स्थानीय सरोकारवालाको सहयोग र योगदान
			३.३ कक्षा कोठामा लैङ्गिक समान व्यवहारको परिपाटीमा सुधार ल्याउन शिक्षक तालिम प्याकेजमा लैङ्गिकसमानता र समता व्यवहार सम्बन्धी विषय अनिवार्य रूपमा समावेश गर्ने ।	शिक्षा विभाग	सन् २००४ देखि शुरु गर्ने ।	• लैङ्गिक संवेदनमूलक पाठ्यक्रम र शिक्षण प्रणालीको व्यवस्था
			३.४ शिक्षामा गरीब बालबालिकाहरूको निःशुल्क पाठ्यपुस्तक र निःशुल्क शिक्षाका साथै छात्रवृत्ति लक्षित संख्या बढाउने ।	शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय	सन् २००४ देखि शुरु गर्ने ।	• छात्रवृत्ति प्राप्त गर्ने बालिका संख्या • छात्रवृत्तिका लागि बजेट व्यवस्था
			३.५ निम्न माध्यमिक र माध्यमिक तहको खाली थप शिक्षक दरवन्दिमा ५% महिला कोटा छुट्याई महिलालाई नियुक्त गर्ने । आई.एड., वि.एड. मा पनि सहूलियतको रूपमा छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्ने ।	शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय	सन् २००४-२००५	• महिला शिक्षक संख्या • तालिम प्राप्त महिला

			<p>३.६ विभिन्न शैक्षिक सामाग्रीहरुमा पाठ्य पुस्तक पाठ्यक्रम शिक्षक निर्देशिका तालिम प्याकेज आदिको Review गरी लैङ्गिक समानता कायम गरी परिमार्जन गर्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • श्रोत व्यक्तिमा उपलब्ध भएसम्म महिलालाई प्राथमिकता दिई नियुक्ति दिने । • प्रत्येक जि.शि.का.मा महिला शिक्षा इकाई स्थापना गर्ने । <p>३.६ Gender Audit कार्यक्रम संचालन गरी शैक्षिक व्यवस्थापनमा लैङ्गिक विभेद हटाउने ।</p>		<p>सन् २००४ देखि २००७ सम्म</p>	<ul style="list-style-type: none"> • महिला शिक्षा इकाईको स्थापना • लैङ्गिक संवेदनमूलक पाठ्यक्रम र शिक्षण प्रणाली
<p>४. महिलाहरुको निरक्षरता निर्मूल गर्ने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • दशौं योजना सम्ममा साक्षरता ७०% पुऱ्याउने (सन् २०१५ मा ९०% पुऱ्याउने (EFA Commitment) • ५ लाख ६० हजार महिलालाई साक्षरोक्त शिक्षा दिने । • २५० वटा सामुदायिक अध्ययन केन्द्र संचालन गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> • महिला निरक्षरता उन्मूलनका लागि विशेष कार्यनीति अवलम्बन गर्ने । • व्यापक रुपमा स्थानीय साक्षरोक्त कक्षा संचालन गर्ने नीति अवलम्बन गर्ने • व्यापकरुपमा स्थानीय साक्षरता कक्षा संचालन गर्ने • समुदायस्तरमा learning Centerहरु स्थापना र संचालनका लागि प्रोत्साहन गर्ने । 	<p>४.१ विद्यालय शिक्षामा पढ्न नसक्ने ६- ८ र ८-१४ वर्ष समेर समूहका बालिकाहरुलाई Alternative स्कूलमा पढ्ने अवसर दिई विद्यालय शिक्षामा समाहित गराउने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • तालीम तथा पाठ्य सामग्रीको निर्माण तथा कार्यान्वयन 	<p>शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय</p>	<p>सन् २००४-२००६</p>	<ul style="list-style-type: none"> • बैकल्पिक शिक्षा प्राप्त गर्ने बालिका • बीचैमा पढाई छाड्नेको संख्या
			<p>४.२ वयस्क महिलाहरुको लागि अनौपचारिक शिक्षा प्रदान गर्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • साक्षरता कार्यक्रम अभिभावक तथा वयस्कका लागि जीवन पर्यन्त शिक्षा 	<p>शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय</p>	<p>सन् २००४ देखि २००९ सम्म</p>	<ul style="list-style-type: none"> • अनौपचारिक शिक्षामा सहभागी अविभावक संख्या
			<p>४.३ साक्षरोक्त कक्षाहरु संचालन गर्ने</p>	<p>शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय, स्थानीय निकाय</p>	<p>सन् २००४ देखि २००९ सम्म</p>	<ul style="list-style-type: none"> • साक्षरोक्त कक्षाको सहभागी संख्या

			४.४ सामुदायिक अध्ययन केन्द्र संचालन र व्यवस्थापन गर्ने ।	शिक्षा विभाग, स्थानीय निकाय	सन् २००४ देखि २००९ सम्म	• सामुदायिक अध्ययन केन्द्रको संख्या
			४.५ स्थानीय निकाय र गैससको सहभागिता बढाउने ।	शिक्षा विभाग, स्थानीय निकाय	सन् २००४ देखि २००७ सम्म	• स्थानीय सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाको योगदान र सहभागिता
			४.६ स्थानीय सरोकारवालालाई बालिका लाई शिक्षाको अवसर प्रदान गर्न सक्रिय तुल्याउने ।	शिक्षा विभाग, स्थानीय निकाय	सन् २००४ देखि २००९ सम्म	• स्थानीय सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाको योगदान र सहभागिता
५. उच्च माध्यमिक शिक्षामा महिलाको सहभागिता वृद्धि गर्ने ।	• दशौं योजना अवधि सम्ममा २५% महिला विद्यार्थीलाई छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउने	• विश्वविद्यालय तथा क्याम्पसहरूलाई परिचालन गर्ने • स्थानीय निकाय तथा गैरसरकारी संस्थाहरूलाई परिचालन गरी महिला विद्यार्थी भर्ना लिने विश्वविद्यालय तथा क्याम्पसलाई पुरष्कृत गर्ने । • विशेष संरक्षणको नीति लिने ।	५.१ व्यवस्था दुर्गम क्षेत्रका तथा दलित छात्राहरूलाई छुट्टै छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्ने ।	शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, त्रिभुवन विश्वविद्यालय, उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद्	सन् २००४ निरन्तर	• छात्रवृत्ति प्राप्त गर्नेको संख्या • छात्रवृत्तिका लागि बजेट रकम
			५.२ प्रवेशिका परीक्षामा उत्कृष्ट स्थान हासिल गर्ने १० छात्रालाई प्रोत्साहन छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्ने ।	शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय ।	सन् देखि २००४ निरन्तर	• छात्रवृत्ति प्राप्त गर्नेको संख्या • छात्रवृत्तिका लागि बजेट रकम
			५.३ गरिव तथा दलित छात्राहरूको लागि स्वदेश तथा विदेशमा उच्च शिक्षा अध्ययनको लागि विशेष संरक्षणको व्यवस्था गर्न विद्यमान कानूनमा संशोधन का लागि विद्येक प्रस्तुत गर्ने।	शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय, कानून, न्याय तथा संसदीय व्यवस्था मन्त्रालय	सन् २००४ देखि निरन्तर	• सकारात्मक कानून
६. महिला शिक्षाको प्रत्येक कार्यक्रमको	• दशौं योजना अवधिमा स्थानीयस्तर देखि केन्द्रस्तर सम्म	• अनुगमनमा स्थानीय निकाय तथा गैरसरकारी संस्थाहरूलाई परिचालन गर्ने ।	६.१ लैङ्गिक संवेदनमूलक अनुगमन सूचक निर्माण गरी नियमित अनुगमन गर्ने ।	राष्ट्रिय योजना आयोग, शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय	सन २००४।५	• अनुगमन सूचक • अनुगमन प्रतिवेदन • आवधिक प्रतिवेदन • गोष्ठी तथा छलफल

अनुगमन व्यवस्था सुदृढ गर्ने ।	अनुगमन प्रणाली सुदृढ तुल्याउने ।		६.२ आवधिक प्रतिवेदन तयार गरी सरोकारवालाहरूसंग गोष्ठी तथा छलफल गराई प्रस्तुत गर्ने । ६.३ महिला शिक्षाका विशेष सूचकहरुको तथ्यांक महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालयको Website मा समावेश गर्ने ।	शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय म.वा.तथा स.क. मन्त्रालय	निरन्तर निरन्तर	• Website मा तथ्याङ्क
-------------------------------	----------------------------------	--	--	---	------------------------	-----------------------

कार्यक्रम: राष्ट्रिय महिला शिक्षा कोषको स्थापना र अपांग महिलाहरुको लागि सीपमूलक तालीम

उद्देश्य	रणनीति	नीति	कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरु	जिम्मेवार निकाय	समयतालिका	अनुगमन सूचक
१. बालबालिका तथा महिलाहरुको शैक्षिक व्यवसायिक, सीपमूलक र नेतृत्वको विकास गर्ने	• श्री ५ को सरकार, दातृ संस्था, NGO र नागरिक समाजका संस्था तथा व्यक्तिबाट वित्तीय साधन उपलब्ध गर्ने ।	• महिलाको शैक्षिक विकासका लागि कोषको परिचालन गर्ने । • महिला शिक्षा कोषमा अनुदान दिने संस्था वा व्यक्तिलाई कर सहुलियत दिने । • कोष परिचालनका लागि संस्थागत व्यवस्था गर्ने । • स्थानीय निकाय तथा गैर सरकारी संस्थाको परिचालन गर्ने ।	१.१ महिला शिक्षा कोष स्थापनाका लागि कानूनको तर्जुमा गर्ने । १.२ परीक्षणका रुपमा कोष स्थापना र संचालनका लागि कार्यकारी निर्णय गराउने । १.३कोष परिचालनको मूल्याकन गर्ने ।	शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय र अर्थ मन्त्रालय शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय	६ महिना भित्र ६ महिना भित्र संचालनको १ वर्ष पछि	• शिक्षा कोष स्थापनाका लागि बजेट व्यवस्था • कोषको रकम • कोषबाट लाभान्वित बालिका तथा महिला संख्या • कानूनको मस्यौदा ।
२. अपांग बालबालिका तथा महिलाहरुको शैक्षिक व्यवसायिक र सीपमूलक नेतृत्वको	• विभिन्न गैरसरकारी संस्था र सरकारी संस्था तथा नीजिस्तरमा संचालित व्यावसायिक तालिमको समन्वय गरी सीपमूलक	• अपांग महिलाको कार्यमूलक तथा व्यवसायिक सीप अभिवृद्धिसम्बन्धी सकारात्मक विभेदको नीति अवलम्बन गर्ने । • स्थानीय निकाय तथा	२.१. अपांग महिलाको शैक्षिक तथा व्यवसायिक विकासका लागि सकारात्मक विभेदको नीति तर्जुमा गर्ने । २.२ अपांग महिलाको शैक्षिक विकासका लागि केन्द्र तथा जिल्लास्तरमा समन्वय समितिहरु गठन गर्ने ।	शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय, विशेष शिक्षा परिषद् शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय, राष्ट्रिय अपांग महासंघ महिला, बालबालिका तथा	६ महिना भित्र १ वर्ष भित्र १ वर्ष भित्र	• सकारात्मक विभेदको नीति • समन्वय समितिको स्थापना • लाभान्वित महिलाको संख्या • निर्देशिका स्वीकृति • अध्ययन प्रतिवेदन

विकास गर्ने ।	तालीम दिने । • अपांग महिलाहरुका लागि रोजगार दिने संस्थाको पहिचान गर्ने ।	गैरसरकारी क्षेत्रको समन्वयात्मक परिचालन गर्ने ।	२.३ अपांग महिलालाई रोजगारी दिने संस्थाहरुको परिचालनका लागि निर्देशिका तयार गर्ने । २.४ अपांग महिलाको शैक्षिक अवस्थाको अध्ययन गराउने ।	समाज कल्याण मन्त्रालय, शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय, राष्ट्रिय अपांग महासंघ	१ वर्षभित्र १ वर्षभित्र	
---------------	---	---	--	--	----------------------------	--

राष्ट्रीय कार्ययोजनामा उच्च शिक्षासम्बन्धी कार्ययोजना

उद्देश्य	रणनीति	नीति	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	समय तालिका	अनुगमन तथा मूल्यांकन सूचकहरू
१. महिलालाई उच्च शिक्षामा समान अवसर प्रदान गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> महिला छात्राको निम्ति विशेष संरक्षण गर्ने । जस्तै सुत्केरीको कारणबाट जाँच छुटेमा मौका परीक्षाको व्यवस्था गर्ने पिछडिएका, आदिवासी, दलित वर्ग, आदिको उच्च शिक्षामा पहुँच बढाउन विशेष उपाय अपनाउने । लैङ्गिक भेदभावको कारण उच्च शिक्षाको अवसरबाट वञ्चित भएमा पिडित पक्षलाई कानुनी संरक्षण दिने । 	<ul style="list-style-type: none"> महिलाको व्यावहारिक तथा आवश्यकता अनुकूलको उच्च शिक्षा नीति लिने । उच्च शिक्षासम्बन्धी कानुनी व्यवस्थामा सुधार ल्याई महिलामुखी तुल्याउने । महिला छात्राहरूलाई ग्रहण्यता र छात्रवृत्ति दिने संस्थालाई पुरस्कार र नीजि संस्था भए कर सहूलियत तथा प्रोत्साहन दिने । 	<p>१.१ दशौ योजना अवधिमा उच्च शिक्षामा महिला छात्राको संख्या ४० प्रतिशत पुऱ्याउनलाई छात्रा प्रोत्साहन र सहयोगको निम्ति निम्न कार्यक्रमहरू गर्ने :</p> <ul style="list-style-type: none"> * छात्रवृत्ति * छात्रावास * शिक्षा-ऋण * पठनपाठनसँगसँगै कामको व्यवस्था (work-study programme_ <p>१.२ पिछडिएका, आदीवासी, दलित वर्गलाई उच्च शिक्षामा सहभागी बनाउने ।</p>	<p>नीतिगत जिम्मेवारी</p> <p>१. राष्ट्रिय योजना आयोग</p> <p>२. शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय कार्यान्वयनगत जिम्मेवारी</p> <p>१. विश्वविद्यालयहरू</p> <p>२. उच्च शिक्षासँग सम्बन्धित राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय निकायहरू</p> <p>३. बैकहरू</p> <p>४. शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय, कानून न्याय तथा संसदीय व्यवस्था मन्त्रालय</p>	<p>१. शुरुवात सन् २००४</p> <p>२. लक्ष्यप्राप्ति सन् २००९</p>	<ul style="list-style-type: none"> छात्रवृत्ति प्राप्त गर्नेको संख्या छात्रवृत्ति र शिक्षा ऋणका लागि बजेट पठनपाठनसँगै अध्ययन गर्नेको संख्या
२. महिलालाई उच्च शिक्षाको विज्ञान तथा प्रविधि क्षेत्रमा समान अवसर दिलाउने	<ul style="list-style-type: none"> महिलाहरूले विज्ञान तथा प्रविधिको क्षेत्रमा प्रवेशका अवरोधहरूको अध्ययन गर्नुपर्ने र ती अवरोधहरूको निराकरणका उपायहरू पत्ता लगाउने विज्ञान तथा प्रविधि 	<ul style="list-style-type: none"> विज्ञान तथा प्रविधि क्षेत्रमा महिला सहभागिताका लागि सकारात्मक नीति लिने । उच्च अध्ययनमा महिला सहभागिता बृद्धि गर्न विशेष संरक्षणात्मक उपाय अवलम्बन गर्ने । महिलाको व्यावहारिक तथा अनुकूलात्मक 	<p>२.१ दशौ योजना अवधिमा उच्च शिक्षाको विज्ञान तथा प्रविधि क्षेत्रमा छात्राको संख्या ३५ प्रतिशत पुऱ्याउने ।</p> <p>२. छात्रा प्रोत्साहन र सहयोगको निम्ति निम्न कार्यक्रमहरू गर्ने :</p> <ul style="list-style-type: none"> २.१ छात्रवृत्ति २.२ छात्रावास २.३ शिक्षा-ऋण २.४ पठनपाठनसँगसँगै 	<p>नीतिगत जिम्मेवारी</p> <p>१. राष्ट्रिय योजना आयोग</p> <p>२. शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय कार्यान्वयनगत जिम्मेवारी</p> <p>१. विश्वविद्यालयहरू</p> <p>२. उच्च शिक्षासँग सम्बन्धित राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय</p>	<p>१.अध्ययन २००४ भित्रै गर्ने</p> <p>२. शुरुवात सन् २००४</p> <p>३. लक्ष्यप्राप्ति सन् २००९</p>	<ul style="list-style-type: none"> छात्रवृत्ति प्राप्त गर्नेको संख्या छात्रवृत्तिका लागि बजेट नियमावलीमा संशोधन

	<p>क्षेत्रका उच्च शिक्षाका राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय छात्रवृत्तिको ३५% महिलाहरुको निम्ति छुट्याउने ।</p> <p>• लैङ्गिक भेदभावको कारण उच्च शिक्षाको अवसरबाट वन्चित भएमा पीडित पक्षलाई कानूनी संरक्षण दिने ।</p>	<p>आवश्यकता अनुकूलको उच्च शिक्षा नीति लिने</p> <p>• विज्ञान तथा प्रविधि क्षेत्रको उच्च शिक्षा सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थामा सुधार गर्ने ।</p> <p>• महिला छात्राहरुलाई ग्राह्यता र छात्रवृत्ति दिने संस्थालाई पुरस्कार र नीजि संस्था भए कर सहूलियत तथा प्रोत्साहन दिने ।</p>	<p>कामको व्यवस्था (work – study programme)</p> <p>२.२ उच्च शिक्षा ऐन तथा नियमावलीमा संशोधनका लागि विधेयक तयार गरी प्रस्तुत गर्ने ।</p>	<p>निकायहरु ३. बैकहरु ४. मानवकल्याणको निम्ति काम गर्ने संस्थाहरु -</p>		
--	---	--	---	--	--	--

ग. शिक्षा क्षेत्रमा महिला सहभागितासम्बन्धी कार्ययोजना

<p>१. शिक्षा क्षेत्रको नीति निर्माण तथा निर्णय प्रक्रियामा महिलालाई समान अवसर प्रदान गर्ने</p>	<p>• दशौं योजना अवधिमा शिक्षा क्षेत्रका सबै अंगहरुको नीति निर्माण तथा निष्पत्तिक तहहरुमा कम्तिमा ३३% महिला सहभागिता गराउने ।</p>	<p>• महिलालाई नेतृत्व तथा व्यवस्थापन क्षमता अभिवृद्धिका लागि विशेष उपाय अपनाउने ।</p> <p>• महिलालाई नीति निर्माण तथा निर्णायक तहहरुमा पुऱ्याउन सकारात्मक विभेदको व्यवस्था गर्ने ।</p>	<p>१.१ महिलाको समतामूलक सहभागिताका लागि सकारात्मक विभेदको नीति तर्जुमा गर्ने ।</p> <p>१.२ शिक्षा क्षेत्रका महिलाको नेतृत्व तथा व्यवस्थापन क्षमता अभिवृद्धिका लागि तालिम संचालन गर्ने ।</p>	<p>नीतिगत जिम्मेवारी</p> <p>१. राष्ट्रिय योजना आयोग, शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय कार्यान्वयनगत जिम्मेवारी</p> <p>१. शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय</p> <p>२. विश्वविद्यालयहरु</p> <p>४. विश्वविद्यालय सेवा आयोगहरु</p>	<p>१. शुरुवात सन् २००४</p> <p>२. लक्ष्यप्राप्ति सन् २००९</p>	<p>१. नीति निर्माण तथा निर्णायक तहहरुमा, महिलाको संख्या तथा महिला र पुरुषको अनुपात</p> <p>२. नीति निर्माण तथा निर्णायक तहहरुमा महिला पदाधिकारीहरुको स्तर तथा विभिन्न तहमा महिला र पुरुषको अनुपात</p>
<p>२. महिला लाई प्रविधिक तथा</p>	<p>• शिक्षा तथा तालीमलाई निरन्तर बजार अध्ययनको आधारमा</p>	<p>• दशौं योजनामा महिला शिक्षा तथा तालीमलाई मानव संसाधन विकासको</p>	<p>२.१ महिलाहरुलाई आयमूलक र रोजगारमूलक प्राविधिक तथा व्यवसायिक तालीमको अवसरमा भएको</p>	<p>नीतिगत जिम्मेवारी</p> <p>१. राष्ट्रिय योजना आयोग</p> <p>२. शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय</p>	<p>१. अध्ययन २००४ भित्रै गर्ने</p> <p>२. कार्यक्रमको शुरुवात सन्</p>	<p>१. तालिम आवास</p> <p>२. भर्ना संख्या तथा महिला र पुरुष प्रशिक्षार्थीको अनुपात</p>

<p>व्यवसायिक तालीममा समान अवसर प्रदान गर्ने</p>	<p>व्यवसायमूलक बनाउने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> महिलाहरुलाई परम्परागत र रुढीगत पेशा होइन तर आधुनिक रोजगारमूलक र आयमूलक पेशाहरुमा सक्षम तुल्याउने । महिला प्रशिक्षार्थिहरुको निम्ति आवासीय तालीमको प्रावधान ऐन तथा नियमावलीमा संशोधन गर्ने । 	<p>राष्ट्रिय नीतिको अभिन्न अंगको रूपमा स्थापना गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> दशौ योजना अवधिमा ५० प्रतिशत प्रशिक्षार्थिहरु महिला हुने गरी नीति तय गर्ने । महिला छात्राहरुलाई ग्राह्यता दिने संस्थालाई पुरस्कार र निजी संस्था भए कर छुट प्रदान गर्ने । 	<p>व्यवधानको अध्ययन गर्ने ।</p> <p>२.२ उच्च शिक्षाको विज्ञान तथा प्रविधि क्षेत्रमा छात्राको संख्या बढाउन देहायका क्षेत्रमा कार्य गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> छात्रवृत्ति छात्रावास शिक्षा ऋण पठनपाठनसँगै कामको व्यवस्था 	<p>३. म. बा. तथा स. क. मन्त्रालय</p> <p>कार्यान्वयनगत जिम्मेवार</p> <p>१. सरकारी तहमा रहेका शिक्षा मन्त्रालय तथा श्रम मन्त्रालयका तालीम संस्थाहरु</p> <p>२. गैरसरकारी तथा निजी तालीम संस्थाहरु</p>	<p>२००४ लक्ष्यप्राप्ति सन् २००९</p>	<p>३. पेशागत छनौट</p> <p>४. प्रशिक्षणपछि रोजगारमा संग्लनता</p> <p>५. आयको रकम</p> <p>६. रोजगारको किसिम र तह (स्तर)</p>
<p>३. लैङ्गिक भेदभाव रहित उच्च शिक्षाको विकास गर्न लैङ्गिक सचेतना अभिवृद्धि गर्ने</p>		<ul style="list-style-type: none"> उच्च शिक्षासँग सम्बन्धित सबै तहका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुलाई लैङ्गिक सचेतन तालीम अनिवार्य गराउने कुनै पनि महिलाले उच्च शिक्षासँग सम्बन्धित व्यक्ति, व्यवहार, विचार वा नीतिको कारण आफुमा लैङ्गिक भेदभाव भएको अनुभव भए, कानुनी उपचार खोज्न सक्ने 	<p>३.१ दशौ योजनामा शिक्षा क्षेत्रको नीतिमा लैङ्गिक सचेतन अनिवार्य गराउने</p> <p>३.२ शिक्षा क्षेत्रको कार्यक्रमहरुको निर्धारण गर्दा शिक्षा विभाग अन्तर्गत लैङ्गिक सचेतन पनि एक छुट्टै कार्यक्रमको रूपमा तय गर्ने</p>	<p>नीतिगत जिम्मेवारी</p> <p>१. शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय</p> <p>कार्यान्वयनगत जिम्मेवार</p> <p>१. शिक्षा विभाग</p> <p>२. लैङ्गिक सचेतन कार्यक्रम</p>	<p>सन् २००४ मा शुरु गर्ने निरन्तर</p>	<p>१. लैङ्गिक सचेतन तालीम संख्या र लाभान्वित व्यक्ति र समूह संख्या</p> <p>२. लैङ्गिकरूपले सचेत कर्मचारी र पदाधिकारी</p> <p>३. लैङ्गिकरूपले सचेत विद्यार्थी</p>

<p>४. लैङ्गिक भेदभाव रहित उच्च शिक्षाको विकास गर्न उच्च शिक्षाका पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्रीको लैङ्गिक-परीक्षण गर्ने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • लैङ्गिक भेदभाव दर्शाउने पाठ्यसामग्रीमा रोक लगाउने • लैङ्गिक भेदभाव दर्शाउने पाठ्यसामग्री प्रयोग गरेमा त्यस शैक्षिक संस्था तथा व्यक्ति विरुद्ध कानुनी उपचार खोज्न सक्ने • कुनै पनि शैक्षिक संस्था तथा सबन्धित व्यक्तिले पाठ्यपुस्तक तथा पाठ्यसामग्रीको लैङ्गिक-परिक्षण को माग गरेमा शिक्षा विभाग अन्तर्गत रहेको लैङ्गिक परिक्षण कार्यक्रम मार्फत निःशुल्क वा सशुल्क सेवा प्रदान गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> • दशौं योजनामा शिक्षा क्षेत्रको नीतिमा पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्रीको लैङ्गिक-परीक्षण अनिवार्य गराउने • शिक्षा क्षेत्रको कार्यक्रमहरूको निर्धारण गर्दा शिक्षा विभाग अन्तर्गत लैङ्गिक-परीक्षण पनि एक छुट्टै कार्यक्रमको रूपमा तय गर्ने 	<p>४.१ शिक्षा क्षेत्रमा लैङ्गिक अध्ययन तथा परीक्षण गराउने कार्यक्रम संचालन गर्ने ।</p>	<p>नीतिगत जिम्मेवारी</p> <p>१. शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय</p> <p>कार्यान्वयनगत जिम्मेवार</p> <p>१. शिक्षा विभाग</p> <p>२. लैङ्गिक -परीक्षण कार्यक्रम</p> <p>३. सम्बन्धित शैक्षिक संस्था तथा तालिम केन्द्रहरू</p>	<p>कार्यक्रमको शुरुवात सन् २००४</p>	<p>१. लैङ्गिक सचेतन शैक्षिक पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्री</p>
<p>५. उच्च शिक्षामा भएको लैङ्गिक समानता र महिला सशक्तीकरणको प्रगतिमापन गर्ने</p>	<ul style="list-style-type: none"> • अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई प्रत्येक उच्च शिक्षा कार्यक्रम तथा क्रियाकलापको अभिन्न अंग बनाई संचालन गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> • शिक्षा क्षेत्रमा लैङ्गिक संवेदनमूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन व्यवस्था लागू गर्ने । 	<p>५.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको स्थापना र संस्थागत गर्ने</p> <p>५.२ अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्न आवश्यक तालीम दिने ।</p> <p>५.३ अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रभावकारी बनाउन आवश्यक भौतिक उपकरणहरूको व्यवस्था गर्ने</p>	<p>नीतिगत जिम्मेवारी</p> <p>१. राष्ट्रिय योजना आयोग</p> <p>२. शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय</p> <p>कार्यान्वयनगत जिम्मेवार</p> <p>१. शिक्षा मन्त्रालय</p> <p>२. विश्वविद्यालयहरू.</p> <p>३. लोकसेवा आयोग</p> <p>४. विश्वविद्यालय सेवा आयोग</p> <p>५. म.वा.तथा स.क.मन्त्रालय</p>	<p>१.शुरुवात सन् २००४</p> <p>२. लक्ष्यप्राप्ति सन् २००९</p>	<p>१. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यक्रमहरूको अभिन्न अंगको रूपमा समावेश</p> <p>२. अनुगमन तथा मूल्यांकन शाखा महाशाखाको स्थापना</p> <p>३. निरन्तररूपमा प्रतिवेदन तथा आकडाको प्रकाशन</p>

			५.४ तथ्याङ्क तथा अन्य जानकारी Computerize गर्ने ५.५ विशेष सूचकहरु राष्ट्रीय योजना आयोग तथा महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालयको Website मा राख्ने ।		
--	--	--	---	--	--

२.२. तर्कयुक्त कार्यतालिका (Logical Framework): महिला र शिक्षा तथा तालीम

सारांश (Narrative Summary)	उद्देश्यपरक तरिकाले परीक्षण गर्नसकिने सूचकहरु (Objectively verifiable indicators)	परीक्षणका माध्यम (Means of verification)	जोखिम तथा अनुमान (Risks and assumptions)
लक्ष्य (Goal) शिक्षा तथा तालीमको क्षेत्रमा विद्यमान लैङ्गिक असमानता हटाई महिलालाई सशक्त तुल्याउने ।	<ul style="list-style-type: none"> शिक्षा क्षेत्रमा सकारात्मक विभेदको नीतिगत व्यवस्था महिलाका लागि शिक्षा र तालीममा विशेष संरक्षात्मक कानुनी व्यवस्था दलित तथा पिछडिएका वर्गको पहुँच महिला निरक्षरतामा कमी लैङ्गिक संवेदनमूलक सूचना प्रणाली, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन व्यवस्था शिक्षा क्षेत्रमा लैङ्गिक सचेतना नीति निर्माण तहमा यथेष्ट महिला सहभागिता व्यवसायिक सीपयुक्त महिला जनशक्तिको यथेष्ट विकास 	<ul style="list-style-type: none"> श्री ५ को सरकारको शिक्षा नीति बजेट बक्तव्य र पुस्तिका ऐन र नियमावली कार्यविधिगत व्यवस्था अध्ययन प्रतिवेदन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण सूचना व्यवस्था र अनुगमन प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> राजनीतिक प्रतिवद्धता पितृसत्तात्मक व्यवस्था कार्यक्रमका लागि प्राथमिकता कानुनी व्यवस्थाका लागि लाग्ने समयको अनिश्चितता विशेष संरक्षणप्रतिको नकारात्मकता नीतिगत निरन्तरता र दिगोपना नीति निर्माताहरुमा लैङ्गिक सचेतना
उद्देश्य (Purpose) ज। महिलालाई आधारभूत शिक्षामा समान अवसर प्रदान गर्ने । द। दलित तथा पिछडिएका वर्गको शिक्षामा पहुँच बढाउने । घ। महिलाहरुको निरक्षरता निर्मूल गर्ने । ङ। उच्च माध्यमिक तथा उच्च शिक्षामा महिला सहभागिता बृद्धि गर्ने । छ। महिला शिक्षाको अनुगमन व्यवस्था सुदृढ गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> बालिकाको भर्ना संख्यामा बृद्धि विशेष संरक्षणात्मक व्यवस्था सहितको शिक्षासम्बन्धी कानुनी व्यवस्था महिलाको निरक्षरतामा कमी गैरसरकारी क्षेत्र र स्थानीय निकायको सहभागिता बृद्धि उच्च शिक्षा तथा प्राविधिक शिक्षामा महिला सहभागिता बृद्धि लैङ्गिक संवेदनमूलक सूचना प्रणालीको स्थापना लैङ्गिक संवेदनमूलक अनुगमन व्यवस्थाको 	<ul style="list-style-type: none"> अध्ययन र अनुसन्धान स्वतन्त्र सर्वेक्षण प्रतिवेदन आमसञ्चारको रिपोर्टिग कार्यक्रम र बजेट अनुगमन प्रतिवेदन जनताको अभिमत संस्थागत प्रतिवेदन लैङ्गिक विभेद स्पष्ट पार्ने तथ्यांक 	<ul style="list-style-type: none"> सामाजिक सांस्कृतिक धारणा सकारात्मक नहुने योजना र कार्यक्रममा प्राथमिकता कार्यक्रम कार्यान्वयनमा समन्वयको अभाव लैङ्गिक सचेतना र महिला अधिकारप्रति समाजको नकारात्मक दृष्टिकोण शान्ति सुरक्षाको अवस्था

<p>टा. महिलाको शैक्षिक व्यवसायिक र सीपमूलक नेतृत्व क्षमताको विकास गर्ने ।</p> <p>ठा. शिक्षा क्षेत्रको नीति निर्माण तहमा महिला सहभागिता वृद्धि गर्ने ।</p> <p>डा. महिलालाई प्राविधिक तथा व्यवसायिक तालीममा समान अवसर प्रदान गर्ने ।</p> <p>ढा. शिक्षा क्षेत्रमा लैङ्गिक सचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।</p> <p>ण. लैङ्गिक संवेदनमूलक सूचना प्रणालीको विकास गर्ने ।</p> <p>ञ. शिक्षा क्षेत्रका कार्यप्रणालीमा लैङ्गिक संवेदनशीलता वृद्धि गर्ने</p>	<p>संचालन</p> <ul style="list-style-type: none"> • शिक्षा क्षेत्रको नीति निर्माण तहमा महिला सहभागितामा यथेष्ट मात्रामा वृद्धि • शिक्षाको पाठ्यक्रममा लैङ्गिक सम्बेदनशीलता तथा लैङ्गिक विषय समावेश • महिला शिक्षा कोषको स्थापना • लैङ्गिक सचेतनासम्बन्धी तालिम प्राप्त संख्यामा वृद्धि 		<ul style="list-style-type: none"> • ग्रामीण क्षेत्रका विद्यालयको अवस्था
<p>कार्यक्रम / उपलब्धि (Outputs)</p> <p>जा. बालिकाको भर्ना संख्यामा वृद्धि</p> <p>झ. शिक्षा महिलाको अधिकार हो भन्ने सोच सहितको कानुनी व्यवस्था</p> <p>ञ. छात्राहरुका लागि प्रोत्साहनात्मक व्यवस्था</p> <p>डा. लैङ्गिक संवेदनमूलक शिक्षा प्रणालीको शुरुआत</p> <p>ढा. गैरसरकारी क्षेत्र तथा स्थानीय सरोकारवालाको सहभागितामा वृद्धि</p> <p>ण. उच्च शिक्षा र प्राविधिक तालीममा महिला सहभागितामा वृद्धि</p> <p>त. शिक्षा क्षेत्रको नीति निर्माण तहमा महिला सहभागिता वृद्धिको व्यवस्था</p> <p>थ. दलित तथा अपांग महिलाको पहुँचमा वृद्धि</p> <p>द. लैङ्गिक सचेतनामा वृद्धि</p> <p>ण. लैङ्गिक संवेदनमूलक सूचना व्यवस्थाको स्थापना</p> <p>ञ. लैङ्गिक संवेदनमूलक अनुगमन तथा मूल्यांकन व्यवस्थाको स्थापना</p> <p>ड. महिला शिक्षा कोषको स्थापना गर्ने</p>	<ul style="list-style-type: none"> • शिक्षा क्षेत्रमा सकारात्मक विभेदको नीति • ऐन, कानून संशोधनका लागि विधेयक • बालिका छात्रवृत्तिमा यथेष्ट मात्रामा वृद्धि • स्थानीय निकाय र गैरसरकारी संस्थाको सहभागितामा वृद्धि • ECD, Out School Programme र Alternative Schooling को शुरुआत । • साधन स्रोतको बाडफाँडमा Gender Budgeting अवधारणाको शुरुआत • कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरुमा Gender audit को शुरुआत • महिला शिक्षकको संख्यामा वृद्धि • लैङ्गिक संवेदनमूलक अनुगमन सूचकको निर्माण • महिला शिक्षा कोषको कानुनी संयन्त्र निर्माण • महिला शिक्षिका र अपांग महिलालाई रोजगारी दिने संस्थाको निर्देशिका • शिक्षा क्षेत्रमा नेतृत्व क्षमता र व्यवस्थापन सीपयुक्त महिला जनशक्तिको संख्या 	<ul style="list-style-type: none"> • अध्ययन र अनुसन्धान • स्वतन्त्र सर्वेक्षण प्रतिवेदन • आमसञ्चारको रिपोर्टिंग • कार्यक्रम र वजेट • अनुगमन प्रतिवेदन • जनताको अभिमत • संस्थागत प्रतिवेदन • लैङ्गिक विभेद स्पष्ट पार्ने तथ्याङ्क 	<ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक सांस्कृतिक धारणा सकारात्मक नहुने • योजना र कार्यक्रममा प्राथमिकता • कार्यक्रम कार्यान्वयनमा समन्वयको अभाव • लैङ्गिक सचेतना र महिला अधिकारप्रति समाजको नकारात्मक दृष्टिकोण • शान्ति सुरक्षाको अवस्था • ग्रामीण क्षेत्रका विद्यालयको अवस्था
<p>उपलब्धि (Outputs)</p> <p>जा. बालिकाको भर्ना संख्यामा वृद्धि</p> <p>झ. शिक्षा महिलाको अधिकार हो भन्ने सोच</p>	<ul style="list-style-type: none"> • शिक्षा क्षेत्रमा सकारात्मक विभेदको नीति • ऐन, कानून संशोधनका लागि विधेयक • बालिका छात्रवृत्तिमा यथेष्ट मात्रामा वृद्धि 	<ul style="list-style-type: none"> • अध्ययन र अनुसन्धान • स्वतन्त्र सर्वेक्षण प्रतिवेदन • आमसञ्चारको रिपोर्टिंग 	<ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक सांस्कृतिक धारणा सकारात्मक नहुने • योजना र कार्यक्रममा

घा सहितको कानुनी व्यवस्था	• स्थानीय निकाय र गैरसरकारी संस्थाको सहभागितामा वृद्धि	• कार्यक्रम र बजेट	प्राथमिकता
घा छात्राहरुका लागि प्रोत्साहनात्मक व्यवस्था	• ECD, Out School Programme र Alternative Schooling को शुरुआत ।	• अनुगमन प्रतिवेदन	• कार्यक्रम कार्यान्वयनमा समन्वयको अभाव
घा लैङ्गिक संवेदनमूलक शिक्षा प्रणालीको शुरुआत	• साधन स्रोतको बाडफाँडमा Gender Budgeting अवधारणाको शुरुआत	• जनताको अभिमत	• लैङ्गिक सचेतना र महिला अधिकारप्रति समाजको नकारात्मक दृष्टिकोण
घा गैरसरकारी क्षेत्र तथा स्थानीय सरोकारवालाको सहभागितामा वृद्धि	• कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरुमा Gender audit को शुरुआत	• संस्थागत प्रतिवेदन	• शान्ति सुरक्षाको अवस्था
घा उच्च शिक्षा र प्राविधिक तालीममा महिला सहभागितामा वृद्धि	• महिला शिक्षकको संख्यामा वृद्धि	• लैङ्गिक विभेद स्पष्ट पार्ने तथ्याङ्क	• ग्रामीण क्षेत्रका विद्यालयको अवस्था
घा शिक्षा क्षेत्रको नीति निर्माण तहमा महिला सहभागिता वृद्धिको व्यवस्था	• लैङ्गिक संवेदनमूलक अनुगमन सूचकको निर्माण		
घा दलित तथा अपांग महिलाको पहुँचमा वृद्धि	• महिला शिक्षा कोषको कानुनी संयन्त्र निर्माण		
घा लैङ्गिक सचेतनामा वृद्धि	• महिला शिक्षिका र अपांग महिलालाई रोजगारी दिने संस्थाको निर्देशिका		
घा लैङ्गिक संवेदनमूलक सूचना व्यवस्थाको स्थापना	• शिक्षा क्षेत्रमा नेतृत्व क्षमता र व्यवस्थापन सीपयुक्त महिला जनशक्तिको संख्या		
घा लैङ्गिक संवेदनमूलक अनुगमन तथा मूल्यांकन व्यवस्थाको स्थापना			
घा महिला शिक्षा कोषको स्थापना			

३.१ राष्ट्रिय कार्ययोजना: - महिला र स्वास्थ्य

उद्देश्य	रणनीति	नीति	कार्यक्रम तथा क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवार निकाय	समय सीमा	अनुगमन सूचक
घा स्वास्थ्यसम्बन्धी सूचनामा पहुँच तथा स्वास्थ्योपचार अधिकारको उपभोग गर्न महिलालाई सक्षम र सशक्त तुल्याउने ।	<ul style="list-style-type: none"> • IEC तथा (Advocacy) को क्रियाकलाप सबै वर्गका महिलाका लागि उपयुक्त हुने प्रकारले संचालन गर्ने । • महिला शिक्षाको स्तर वृद्धि गर्ने । • सम्वद्ध र सरोकारवाला मन्त्रालय तथा निकायबीच समन्वय 	<ul style="list-style-type: none"> • महिला स्वास्थ्य प्रवर्द्धनका लागि सकारात्मक विभेदको नीति लिने । • महिला स्वास्थ्यमा अधिकारमुखी अवधारणा लागु गर्ने । • गैरसरकारी संस्था तथा स्थानीय निकायको परिचालन गर्ने । 	<p>१.१ महिलावर्गका लागि सूचना, शिक्षा तथा संचारको कार्यक्रम संचालन गर्ने</p> <p>१.२ विद्यालयस्तरीय महिला स्वास्थ्य कार्यक्रम संचालन गर्ने ।</p> <p>१.३ सरोकारवाला निकायबीच कार्यसंजालको स्थापना गर्ने ।</p> <p>१.४ महिला स्वास्थ्य प्रवर्द्धनका लागि पैरवी गर्ने ।</p>	राष्ट्रिय योजना आयोग, स्वास्थ्य मन्त्रालय र शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय	निरन्तर	<ul style="list-style-type: none"> • महिला स्वास्थ्यका लागि सकारात्मक विभेदको नीति • महिला स्वास्थ्यका लागि सबै विकास कार्यक्रममा प्राथमिकता • लैङ्गिक सचेतनामा वृद्धि • समन्वय र सहकार्यमा वृद्धि

	र सहकार्य प्रवर्द्धन गर्ने ।					<ul style="list-style-type: none"> स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचना र सेवामा महिलाको पहुँच र उपभोगमा बृद्धि
<p>द्व। आधारभूत तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा सुविधामा महिलाको पहुँच बृद्धि गर्ने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> ग्रामीण स्वास्थ्यसम्बन्धी पूर्वाधार विकासका लागि प्राथमिकीकरण गर्ने । स्वास्थ्यसम्बन्धी जनशक्तिको विकास गर्ने । निजी तथा गैरसरकारी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्ने । महिला स्वास्थ्य प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम संचालन गर्ने । औपचारिक तथा अनौपचारिक शिक्षामा लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण गर्ने । शिक्षामा भएका लैङ्गिक असमानता हटाउने । शिक्षामा महिला स्वास्थ्य प्रवर्द्धनका दृष्टिले सूचना, शिक्षा तथा सञ्चार सुदृढ गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> महिला स्वास्थ्य प्रवर्द्धनका लागि सकारात्मक विभेदको नीति लिने । महिला स्वास्थ्यमा अधिकारमुखी अवधारणा लागु गर्ने । पूर्वाधार विकासका लागि गैरसरकारी संस्था तथा स्थानीय निकायको परिचालन गर्ने । ग्रामीण तहमा कार्यगर्ने स्वास्थ्य कर्मीहरूलाई प्रोत्साहन प्रदान गर्ने । सुरक्षित मातृत्व, किशोरी स्वास्थ्य सेवा, प्रजनन स्वास्थ्य तथा एच.आइ.भी. एड्स नियन्त्रण गर्ने । सहकार्य र समन्वय प्रवर्द्धन गर्ने । लैङ्गिक संवेदनशीलता परीक्षण र मूल्याङ्कन गर्ने । लैङ्गिक सचेतना र क्षमता अभिवृद्धि गर्ने । निजी क्षेत्र, गैरसरकारी संस्था तथा स्थानीय निकायको परिचालन गर्ने । 	<p>२.१ स्वास्थ्य जनशक्तिको परिचालनका लागि विशेष कार्यक्रम संचालन गर्ने ।</p> <p>२.२ सबै तहमा उपचारात्मक प्रेषण प्रणाली सुदृढ तुल्याउने ।</p> <p>२.३ मातृशिशु कार्यकर्ता तथा अनमी (MCHW / ANM) का लागि आधारभूत तथा तालिम र पुनर्ताजगी तालीम संचालन गर्ने ।</p> <p>२.४ महिलाको स्वास्थ्य सेवामा पहुँच र उपभोगका सम्बन्धमा कार्यमूलक अनुसन्धानको कार्यसंचालन गर्ने ।</p> <p>२.५ सुरक्षित मातृत्वको कार्यक्रम व्यापक रूपमा संचालन गर्ने ।</p> <p>२.६ किशोरी स्वास्थ्य सेवाको कार्यक्रम विस्तार गर्ने ।</p> <p>२.७ प्रजनन स्वास्थ्य सेवाको स्तर अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन गर्ने ।</p> <p>२.८ महिलाका लागि एच.आइ.भी. एड्स नियन्त्रणको कार्यक्रम संचालन गर्ने ।</p> <p>३.१ पाठ्यक्रम परिमार्जनको कार्य गर्ने ।</p>	<p>राष्ट्रिय योजना आयोग, सामान्य प्रशासन मन्त्रालय र स्वास्थ्य मन्त्रालय अर्थ मन्त्रालय</p>	<p>निरन्तर</p>	<ul style="list-style-type: none"> ग्रामीण स्वास्थ्य संस्थाको पूर्वाधार क्षमतामा बृद्धि महिला स्वास्थ्यसम्बन्धी सेवामा महिलाको पहुँच बृद्धि तालीमप्राप्त जनशक्तिको संख्यात्मक बृद्धि तथा सेवाको उपलब्धि अध्ययन तथा अनुसन्धान प्रतिवेदन लैङ्गिक संवेदनमूलक पाठ्यक्रम लैङ्गिक सचेतनामा बृद्धि विकास कार्यक्रम र बजेट
<p>घ। औपचारिक तथा अनौपचारिक शिक्षा प्रणालीमा महिलाको स्वास्थ्यसम्बन्धी</p>	<ul style="list-style-type: none"> शिक्षामा महिला स्वास्थ्य प्रवर्द्धनका दृष्टिले सूचना, शिक्षा तथा सञ्चार सुदृढ गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> लैङ्गिक सचेतना र क्षमता अभिवृद्धि गर्ने । निजी क्षेत्र, गैरसरकारी संस्था तथा स्थानीय निकायको परिचालन गर्ने । 	<p>२.९ स्वास्थ्य जनशक्तिको परिचालनका लागि विशेष कार्यक्रम संचालन गर्ने ।</p> <p>२.१० सबै तहमा उपचारात्मक प्रेषण प्रणाली सुदृढ तुल्याउने ।</p> <p>२.११ मातृशिशु कार्यकर्ता तथा अनमी (MCHW / ANM) का लागि आधारभूत तथा तालिम र पुनर्ताजगी तालीम संचालन गर्ने ।</p> <p>२.१२ महिलाको स्वास्थ्य सेवामा पहुँच र उपभोगका सम्बन्धमा कार्यमूलक अनुसन्धानको कार्यसंचालन गर्ने ।</p> <p>२.१३ सुरक्षित मातृत्वको कार्यक्रम व्यापक रूपमा संचालन गर्ने ।</p> <p>२.१४ किशोरी स्वास्थ्य सेवाको कार्यक्रम विस्तार गर्ने ।</p> <p>२.१५ प्रजनन स्वास्थ्य सेवाको स्तर अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन गर्ने ।</p> <p>२.१६ महिलाका लागि एच.आइ.भी. एड्स नियन्त्रणको कार्यक्रम संचालन गर्ने ।</p> <p>३.१ पाठ्यक्रम परिमार्जनको कार्य गर्ने ।</p>	<p>शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय, स्वास्थ्य मन्त्रालय तथा महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय राष्ट्रिय योजना</p>	<p>निरन्तर</p>	<ul style="list-style-type: none"> नीति निर्मातामा लैङ्गिक बजेटवारे सचेतनामा बृद्धि प्राथमिकीकरण

<p>विषयलाई समावेश गर्ने ।</p> <p>६. जल्ला तथा समुदायस्तरका स्वास्थ्य निकायहरुका लागि पर्याप्त बजेटको व्यवस्था गर्ने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> महिला स्वास्थ्यका लागि बजेट तथा कार्यक्रमका लागि पैरवी गर्ने । महिला स्वास्थ्यका लागि प्राथमिकता प्रदान गर्ने । स्वास्थ्य क्षेत्रका कार्यक्रम तथा बजेटलाई लैङ्गिक दृष्टिले सम्बेदनमूलक तुल्याउने र अनिवार्य विनियोजनको व्यवस्था अपनाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रम तथा बजेटको लैङ्गिक परीक्षण गर्ने । 	<p>३.२ शिक्षा क्षेत्रमा कार्यरत कर्मचारी तथा शिक्षकलाई लैङ्गिक प्रशिक्षण प्रदान गर्ने ।</p> <p>४.१ महिला स्वास्थ्यका लागि आवश्यक बजेटको प्रक्षेपण गर्ने ।</p> <p>४.२ संभाव्य साधन स्रोतको पहिचान गर्ने ।</p> <p>४.३ साधन स्रोत परिचालनका लागि कार्यक्रम संचालन गर्ने ।</p> <p>४.४ महिलाको आधारभूत स्वास्थ्य सेवाका लागि पर्याप्त बजेटको व्यवस्था भएनभएको अनुगमन गर्ने ।</p> <p>४.५ अधिराज्यका सबै हेल्थपोष्टहरुमा १/१ जना अ.न.मी.को व्यवस्था गर्ने ।</p> <p>४.६ अधिराज्यका सबै हेल्थपोष्टहरुमा १/१ वटा प्रसूति कक्षको व्यवस्था गर्ने ।</p>	<p>आयोग, स्वास्थ्य मन्त्रालय तथा अर्थ मन्त्रालय स्थानीय विकास मन्त्रालय अर्थ मन्त्रालय, स्वास्थ्य मन्त्रालय, रा.यो.आ.</p> <p>" "</p>	<p>निरन्तर</p>	<ul style="list-style-type: none"> पर्याप्त बजेटको व्यवस्था पूर्वाधार तथा सेवा सुविधामा बृद्धि लैङ्गिक परीक्षण
---	---	--	--	--	----------------	---

३.२ तर्कयुक्त कार्यतालिका (Logical Framework) – महिला र स्वास्थ्य

सारांश (Narrative Summary)	उद्देश्यपरक तरिकाले परीक्षण गर्नसकिने सूचकहरु (Objectively verifiable indicators)	परीक्षणका माध्यम (Means of verification)	जोखिम तथा अनुमान (Risks and assumptions)
<p>लक्ष्य (Goal)</p> <p>स्वास्थ्य क्षेत्रमा विद्यमान लैङ्गिक असमानता हटाई महिलाका लागि गुणस्तरीय स्वास्थ्य सुनिश्चित गर्ने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> स्वास्थ्य सूचना र अधिकारमा महिलाको पहुँच बृद्धि । आधारभूत तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा महिलाको पहुँच र उपयोगमा बृद्धि । शिक्षामा महिलाको स्वास्थ्यसम्बन्धी विषय समावेश हुनु । साधनस्रोत सम्पन्न र सक्षम स्वास्थ्य संस्था एवं सेवा प्रदान । 	<ul style="list-style-type: none"> महिला स्वास्थ्य प्रवर्द्धनका लागि सकारात्मक विभेदको नीति सरकारको कार्यक्रम र बजेट IEC तथा Advocacy सामग्री महिला स्वास्थ्यका लागि सेवाको स्तर निर्धारण महिला स्वास्थ्यका लागि स्थानीय निकायको कार्यक्रम र बजेट आमसञ्चारको अनुगमन स्वतन्त्र सर्वेक्षण, अध्ययन अनुसन्धान 	<ul style="list-style-type: none"> राष्ट्रिय नीति तथा योजनामा प्राथमिकता राजनीतिक प्रतिबद्धता नीतिगत निरन्तरता सबै तहमा लैङ्गिक सचेतना तथा महिला स्वास्थ्य बारे अवधारणात्मक स्पष्टता पितृसत्तात्मक सामाजिक मूल्य र मान्यता

<p>उद्देश्य (Purpose)</p> <p>जा। उपचार अधिकारमा पहुँचका लागि महिलालाई सशक्त तुल्याउने ।</p> <p>द्वा। आधारभूत तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा महिलाको पहुँच वृद्धि गर्ने ।</p> <p>घा। औपचारिक तथा अनौपचारिक शिक्षामा महिलाको स्वास्थ्य विषयलाई समावेश गर्ने ।</p> <p>द्घ। स्वास्थ्यसम्बन्धी पूर्वाधार विकास गर्ने र सामुदायिक स्वास्थ्य संस्थाहरुका लागि पर्याप्त साधनको व्यवस्था गर्ने ।</p>	<p>• महिला स्वास्थ्यसम्बन्धी IEC तथा Advocacy सामग्रीको विकास</p> <p>• प्रभावकारी स्वास्थ्य सेवाका लागि क्षमता र पूर्वाधारको विकास</p> <p>• स्वास्थ्य सेवामा लैङ्गिक सीप र दक्षता भएका जनशक्ति</p> <p>• स्वास्थ्य सेवाका संस्थाहरुमा लैङ्गिक मैत्री वातावरण</p> <p>• स्वास्थ्य संस्थाहरुमा महिला स्वास्थ्य अनुकूल सेवाको स्तर निर्धारण</p> <p>• तालीमप्राप्त महिला स्वास्थ्यकर्मीको विकास</p> <p>• समुदाय र स्थानीय निकायको योगदान र सहभागिता</p> <p>• लैङ्गिक सम्बेदनमूलक अनुगमन व्यवस्था</p> <p>• लैङ्गिक विभेद स्पष्ट गर्ने सूचना प्रणाली</p>	<p>• Advocacy Campaigns</p> <p>• अध्ययन, अनुसन्धान तथा सर्वेक्षणका प्रतिवेदन</p> <p>• आमसञ्चारका प्रतिवेदन</p> <p>• उत्प्रेरित स्वास्थ्यकर्मी</p> <p>• सकारात्मक जनमत</p> <p>• लैङ्गिक विभेद देखाउने सूचना र तथ्याङ्क</p> <p>• स्थानीय निकायको कार्यक्रम र बजेट</p> <p>• गैरसरकारी संस्थाको प्रतिवेदन</p> <p>• कार्यालय अभिलेख तथा तथ्याङ्क</p>	<p>• योजना, कार्यक्रम तथा बजेटमा प्राथमिकता</p> <p>• सरोकारवालाको सक्रिय सहभागिता</p> <p>• स्थानीय निकायको सक्रियता</p> <p>• शान्ति सुरक्षाको स्थिति</p> <p>• समन्वय र सामन्जस्य</p> <p>• लैङ्गिक सूचनाको उपयोग</p> <p>• लैङ्गिक सचेतनाको अवस्था</p>
--	---	--	--

<p>कार्यक्रम / उपलब्धि (Outputs)</p> <p>जा महिलाको स्वास्थ्य प्रवर्द्धनका लागि व्यवहार परिवर्तनसम्बन्धी IEC रणनीति र Advocacy सामग्रीको विकास</p> <p>द्वा महिलालाई गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्नका लागि संस्थागत क्षमता विकास</p> <p>घा महिलाको स्वास्थ्यसम्बन्धी विषय शिक्षामा समावेश</p> <p>द्वा गैरसरकारी क्षेत्र र स्थानीय निकायको सहभागिता र योगदान</p> <p>छा लैङ्गिक सम्बेदनमूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन व्यवस्थाको स्थापना</p> <p>टा लैङ्गिक विभेद स्पष्ट पार्ने सूचना प्रणालीको व्यवस्था</p> <p>ठा विभिन्न निकायबीच कार्यसंजालको स्थापना</p> <p>डा स्वास्थ्य संस्थाहरुमा महिलामुखी स्वास्थ्य सेवाको स्तर विकास</p>	<ul style="list-style-type: none"> • IEC र Advocacy अभियान • तालीमप्राप्त स्वास्थ्य कर्मीको उपलब्धता • उपकरण सहितको पूर्वाधार • कार्यसंजाल • लैङ्गिक सम्बेदनमूलक अनुगमन सूचक • स्थानीय निकायमा कार्यक्रम र बजेटको व्यवस्था • जनसहभागिता र योगदान • लैङ्गिक बजेट र लैङ्गिक परीक्षणको व्यवस्था 	<ul style="list-style-type: none"> • Advocacy Campaign मा सहभागिता • स्वतन्त्र अध्ययन, अनुसन्धान तथा सर्वेका प्रतिवेदन • Media Reports को रिपोर्ट • गुणस्तरीय सेवा • जनताको मत र गुनासो • अनुगमनका प्रतिवेदन • लैङ्गिक सूचना र तथ्यांक • स्थानीय निकायको कार्यक्रम पुस्तिका तथा वार्षिक प्रतिवेदन • गैरसरकारी संस्थाको प्रतिवेदन • आवधिक प्रतिवेदनहरु 	<ul style="list-style-type: none"> • सबै तहमा लैङ्गिक सचेतना • स्थानीय निकाय तथा गैरसरकारी क्षेत्रको स्वसक्रियता र कार्यक्रममा प्राथमिकता • समन्वय र सामन्जस्य • स्वास्थ्यकर्मीहरुको उत्प्रेरणा
<p>क्रियाकलाप (Activities)</p> <p>जा महिलाको स्वास्थ्य अधिकारसम्बन्धी सचेतना र पैरवीको कार्यक्रम संचालन</p> <p>द्वा दक्ष स्वास्थ्यकर्मीहरुको पदस्थापन तथा परिचालनको कार्य</p> <p>घा सबै तहका स्वास्थ्य सेवामा प्रेषण प्रणाली सुदृढ गर्ने</p> <p>द्वा सामुदायिक स्वास्थ्यकर्मीहरुका लागि क्षमता विकास प्रशिक्षण संचालन गर्ने</p> <p>छा महिला स्वास्थ्यका दृष्टिले स्वास्थ्य सेवाको स्तरीयकरण गर्ने</p> <p>टा महिलाको स्वास्थ्यसम्बन्धी पाठ्यक्रमको विकास गरी शिक्षा प्रणालीमा समावेश गर्ने</p> <p>ठा लैङ्गिक बजेट व्यवस्था लागू गर्ने र स्वास्थ्य कार्यक्रम र बजेटको लैङ्गिक परीक्षण गर्ने</p>	<ul style="list-style-type: none"> • तालीमप्राप्त तथा दक्ष स्वास्थ्य जनशक्ति • सेवाको स्तरीकरणका लागि प्रक्रियाको स्थापना • तालीम र क्षमता विकासको कार्यक्रम • महिला स्वास्थ्यका लागि कार्यक्रम र बजेट • अनुगमन सूचक • गुनासो सुन्ने र व्यवस्थापन गर्ने संयन्त्र 	<ul style="list-style-type: none"> • वित्तीय स्रोतको उपलब्धता • दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था र उपयोग • कार्यक्रम र बजेटको स्वीकृति 	<ul style="list-style-type: none"> • कार्यक्रमको समयमै स्वीकृति र पर्याप्त बजेटको व्यवस्था • दक्ष जनशक्तिको उपलब्धता र उत्प्रेरणा • कार्यक्रमको अनुगमनमा नियमितता

४.१ राष्ट्रिय कार्ययोजना - महिलाविरुद्धको हिंसा

उद्देश्य	रणनीति	नीति	कार्यक्रम / क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	समय तालिका	अनुगमन सूचक
१. महिलाविरुद्ध हुने हिंसाको रोकथाम गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> हिंसा रोकथामका लागि सामाजिक जागरण लाई व्यापक तुल्याउने पीडित महिलाका लागि विशेष संरक्षणको व्यवस्था गर्ने । महिलाविरुद्धको सबै प्रकारका भेदभाव अन्त्य गर्ने । हिंसा पीडित महिलाका लागि सकारात्मक संरक्षण गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय निकाय तथा गैरसरकारी संस्था परिचालन गर्ने । समुदायमा आधारित पुनर्स्थापन क्षमता बढाउने । महिलाविरुद्ध भेदभाव गर्ने कानुनमा सुधार गर्ने । स्थानीय निकाय तथा गैरसरकारी संस्थाको परिचालन गर्ने । महिलाविरुद्धको हिंसा नियन्त्रण तथा रोकथामका लागि कानुनी व्यवस्था गर्ने । 	<p>१.१ समुदायस्तरमा सामाजिक जागरण कार्यक्रम संचालन गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> प्रत्येक गा.वि.स.मा दवाव समूहको गठन गर्ने <p>१.२ हालसम्म संचालित कार्यक्रमको प्रभावकारिता अध्ययन गर्ने ।</p> <p>१.३ स्थानीय सामुदायिक संगठनहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।</p> <p>१.४ महिलाविरुद्ध हुने हिंसावारे आधारभूत सर्वेक्षण (Baseline Survey) गर्ने</p> <p>२.१ भेदभावपूर्ण ऐन संशोधन गर्ने ।</p> <p>२.२ घरेलु हिंसा नियन्त्रण तथा रोकथामका लागि कानून तर्जुमा गर्ने ।</p> <p>२.३ घरेलु हिंसा नियन्त्रण कानुनवारे व्यापक रूपमा प्रचार प्रसार गर्ने ।</p> <p>२.४ पीडित महिलाका लागि कानुनी सहायता कार्यक्रम सबै जिल्लामा संचालन गर्ने ।</p> <p>२.५ नेपाल प्रहरीको महिला सेल सबै जिल्लामा स्थापना गर्ने र सो का लागि भौतिक पूर्वाधारको विकास गर्ने ।</p> <p>२.६ कानुनको कार्यान्वयन गर्ने निकायका लागि सचेतना</p>	<p>महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय, स्थानीय निकाय, राष्ट्रिय महिला आयोग</p> <p>महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय</p> <p>गैरसरकारी संस्था महासंघ, स्थानीय निकाय</p> <p>महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय</p> <p>महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय, कानुन न्याय तथा संसदीय व्यवस्था मन्त्रालय</p> <p>महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय, कानुन न्याय तथा संसदीय व्यवस्था मन्त्रालय</p> <p>महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय, राष्ट्रिय महिला आयोग</p> <p>महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय,</p>	<p>निरन्तर</p> <p>६ महिना भित्र</p> <p>निरन्तर</p> <p>१ वर्षभित्र</p> <p>१ वर्ष भित्र</p> <p>६ महिना भित्र</p> <p>निरन्तर</p> <p>निरन्तर</p> <p>दशौं योजना अवधि भित्र</p> <p>निरन्तर</p>	<ul style="list-style-type: none"> महिला दवाव समूहको गठन सामुदायिक संस्थाहरूको कार्यक्रममा बृद्धि महिलाविरुद्धको हिंसाको संख्यामा कमी महिला विरुद्धको हिंसावारे अध्ययन र सार्वजनिकीकरण भेदभावपूर्ण कानुनमा संशोधन हिंसा नियन्त्रणका लागि विशेष कानुनी व्यवस्था महिलाविरुद्ध हिंसावारे सचेतनामा बृद्धि निःशुल्क कानुनी सहायतासम्बन्धी सेवा प्राप्त गर्ने पीडित महिलाको संख्या महिला प्रहरी सेलबाट सेवा प्राप्त गर्नेको संख्या लैङ्गिक सचेतना प्राप्त पदाधिकारीको संख्या
२. महिलाविरुद्धको हिंसाको अन्त्य गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> पीडित महिलाको न्यायमा पहुँच बढाउने । 					

			कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	गैरसरकारी संस्था गृह मन्त्रालय, प्रहरी प्रधान कार्यालय महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय		
--	--	--	--------------------------	--	--	--

<p>३. महिलालाई विकासको मूलप्रवाहमा समाहित गराउने ।</p>	<p>सबै समाजका सांगठनिक क्रियाकलापमा महिला सहभागिता अनिवार्य गर्ने ।</p> <p>महिला जागृति तथा आय आर्जनको अभियानलाई व्यापक तुल्याउने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> महिला सशक्तीकरणका लागि सकारात्मक नीति लागू गर्ने । ग्रामीण महिलाका लागि शिक्षा तथा व्यवसायिक सीपमा पहुचलाई व्यापक बनाउने । स्थानीय निकाय तथा गैरसरकारी संस्थाको परिचालन गर्ने । स्थानीय स्तरमा संचालित महिला समूहको क्षमता विकास गर्ने । स्थानीय महिला जनप्रतिनिधिहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने । घरेलु कार्यमा पुरुष संलग्नता र समुदायमा महिला सहभागिता वृद्धि गर्ने । 	<p>३.१ महिला विरुद्धको हिंसा नियन्त्रणका लागि महिला सशक्तीकरणको नीति तर्जुमा गर्ने ।</p> <p>३.२ ग्रामीण महिलाका लागि व्यवसायिक सीप अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन गर्ने ।</p> <p>३.३ स्थानीय महिला जनप्रतिनिधिको क्षमता अभिवृद्धि तालीम संचालन गर्ने ।</p> <p>३.४ ७५ जिल्लामा प्रभावकारी रूपमा महिला जागृति तथा आय आर्जन कार्यक्रम संचालन गर्ने ।</p> <p>३.५ महिला विरुद्ध हिंसा नियन्त्रण तथा रोकथामका लागि स्थानीय निकायको कार्यक्रममा समावेश गर्ने ।</p>	<p>महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय</p> <p>महिला विकास विभाग, स्थानीय निकाय, गैरसरकारी संस्था महासंघ</p> <p>महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय, स्थानीय विकास मन्त्रालय, स्थानीय निकाय महासंघहरू</p> <p>महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय, स्थानीय विकास मन्त्रालय</p>	<p>१ वर्ष भित्र</p> <p>निरन्तर</p> <p>निरन्तर</p> <p>निरन्तर</p> <p>निरन्तर</p>	<ul style="list-style-type: none"> हिंसा नियन्त्रणका लागि नीतिगत व्यवस्था ग्रामीण महिलाका लागि आय आर्जन कार्यक्रम तालीम प्राप्त स्थानीय महिला जनप्रतिनिधिको संख्या स्थानीय निकायको कार्यक्रम र बजेट
--	---	---	---	---	---	---

४.२ तर्कयुक्त कार्यतालिका (Logical Framework) - महिलाविरुद्धको हिंसा

सारांश (Narrative Summary)	उद्देश्यपरक तरिकाले परीक्षण गर्नसकिने सूचकहरू (Objectively verifiable indicators)	परीक्षणका माध्यम (Means of verification)	जोखिम तथा अनुमान (Risks and assumptions)
<p>लक्ष्य (Goal) महिला विरुद्धको हिंसा अन्त्य गरी महिलाको सामाजिकस्तर बृद्धि गर्ने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> महिलाविरुद्ध हुने हिंसाको रोकथाम कार्यमा बृद्धि महिलाविरुद्ध हिंसा नियन्त्रण भै घटनामा कमी महिला सहभागिता बृद्धि भै आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तीकरण 	<ul style="list-style-type: none"> महिलाविरुद्धको हिंसा नियन्त्रण र रोकथामका लागि कानुनी व्यवस्था अध्ययन तथा अनुसन्धान प्रतिवेदन आमसञ्चारका माध्यममा प्रसारित सूचना स्वतन्त्र सर्वेक्षण केस रिपोर्टिंगमा कमी महिला समूहको संख्यामा बृद्धि 	<ul style="list-style-type: none"> राजनीतिक प्रतिबद्धता नीतिगत निरन्तरता विकास योजना र कार्यक्रममा प्राथमिकता सम्बद्ध पक्षको सहभागिता र सहयोग
<p>उद्देश्य (Purpose) ज्ञा. महिलाविरुद्धको हिंसाको रोकथाम तथा अन्त्य गर्ने । दृ. सामाजिक विकासमा महिला सहभागिता बढाई उनीहरूमा आत्मबलको विकास गर्ने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> समुदायस्तरमा सामाजिक कार्यक्रममा बृद्धि संचालित कार्यक्रमको प्रभावकारिता स्थानीय सामुदायिक संस्थाहरूको सक्रियतामा बृद्धि भेदभावपूर्ण कानूनको संशोधन महिलाविरुद्धका घरेलु हिंसाका साथै अन्य सबैप्रकारका हिंसाको नियन्त्रणका लागि विशेष कानूनको तर्जुमा घरेलु हिंसा तथा अन्य सबैप्रकारका हिंसावारे सचेतनामा बृद्धि हिंसा पीडित महिलाका लागि कानुनी सहायता सेवामा बृद्धि नेपाल प्रहरीको महिला सेलको संख्यात्मक बृद्धि र क्षमता विकास कानून कार्यान्वयन निकायमा सचेतना बृद्धि सामुदायिक विकास तथा आय आर्जन कार्यक्रममा महिला सहभागिता बृद्धि स्थानीय महिला जनप्रतिनिधिको सक्रियता ग्रामीण महिलामा जीवनोपयोगी व्यवसायिक सीपमा बढोत्तरी स्थानीय निकायको कार्यक्रमगत संलग्नतामा बृद्धि 	<ul style="list-style-type: none"> अध्ययन तथा अनुसन्धान प्रतिवेदन बार्षिक तथा आवधिक प्रतिवेदन आमसञ्चारको प्रतिवेदन तथा समाचार अदालत तथा प्रहरी कार्यालयमा परेका उजुरी तथा निर्णय कानुनी सहायता प्राप्त महिलाको संख्या आय आर्जन कार्यक्रममा संलग्न महिलाको संख्या र लगानी विवरण स्थानीय निकायको कार्यक्रम तथा बजेट विश्लेषण बैंकबाट महिला समूहलाई गरेको कर्जा विवरण 	<ul style="list-style-type: none"> योजना र कार्यक्रममा प्राथमिकता कानून संशोधनका लागि लाग्ने लामो समय कार्यक्रम अनुसारको बजेट व्यवस्था लैङ्गिक सचेतना र ज्ञानको अभाव स्थानीय निकायको सक्रियता समन्वयको अभाव महिला अधिकारप्रति समाजको दृष्टिकोण

कार्यक्रम / उपलब्धि (Outputs)			
<p>जा। समुदायस्तरमा सामाजिक जागरण कार्यक्रम संचालन</p> <p>द्द। संचालित कार्यक्रमको प्रभावकारिता अध्ययन प्रतिवेदनको प्राप्ति</p> <p>घ। स्थानीय सामुदायिक संस्थाहरूको क्षमता अभिवृद्धि</p> <p>ड। घरेलु हिंसा नियन्त्रण विधेयक प्रस्तुति र सचेतना अभिवृद्धि</p> <p>छ। महिला विरुद्धका भेदभावपूर्ण कानुनमा संशोधन</p> <p>ट। हिंसा पीडित महिलाका लागि कानुनी सहायता कार्यक्रममा व्यापकता</p> <p>ठ। महिला प्रहरी सेलको स्थापना</p> <p>ड। कानुन कार्यान्वयन निकायको क्षमता अभिवृद्धि</p> <p>ढ। महिलाविरुद्धको हिंसा नियन्त्रणका लागि विशेष नीति तर्जुमा</p> <p>ण। ग्रामीण महिलाका लागि सीप अभिवृद्धि तथा सशक्तीकरण कार्यक्रम</p> <p>ञ। स्थानीय महिला जनप्रतिनिधिको क्षमता अभिवृद्धि</p> <p>झ। स्थानीय निकायको सहभागिता अभिवृद्धि</p>	<ul style="list-style-type: none"> सामुदायिक जागरणका क्रियाकलापमा वृद्धि स्थानीयस्तरमा महिला दवाव समूहको गठन सामुदायिक कार्यहरूको प्रभावकारिताको आकलन स्थानीय सामुदायिक संस्थाहरूको सहभागिता घरेलु हिंसा नियन्त्रण कानुनको प्राप्ति महिलाविरुद्धको भेदभावपूर्ण कानुनमा संशोधन महिला प्रहरी सेलको पूर्वाधार र जनशक्ति व्यवस्था महिला जागृति तथा आय आर्जन क्रियाकलापमा वृद्धि तालीम प्राप्त स्थानीय महिला जनप्रतिनिधि स्थानीय निकायको बजेट तथा कार्यक्रम पीडित महिलाका लागि निःशुल्क कानुनी सहायताको प्राप्ति 	<ul style="list-style-type: none"> अध्ययन र अनुसन्धानको प्रतिवेदन घटना अनुगमन प्रतिवेदन आमसञ्चारको रिपोर्टिंग हिंसाका केस रिपोर्टिंग महिलाविरुद्धका भेदभावपूर्ण प्रावधानको खारेजी स्थानीय निकायको प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीयस्तरमा समन्वयको अभाव घरेलु हिंसा वारे सचेतना कार्यक्रम र बजेटको पर्याप्त व्यवस्था स्थानीय सरोकारवालाको सहभागिता र सहयोग शान्ति सुव्यवस्थाको अवस्था
<p>क्रियाकलाप (Activities)</p> <p>जा। समुदायस्तरमा महिला दवाव समूहको गठन</p> <p>द्द। महिलाविरुद्धको हिंसा नियन्त्रण तथा रोकथामका लागि संचालित कार्यक्रमहरूको प्रभावकारिता अध्ययन गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने ।</p> <p>घ। स्थानीय सामुदायिक संस्थाहरूको क्षमता अभिवृद्धिका</p>	<ul style="list-style-type: none"> सामुदायिक संस्थाहरूको कार्यक्रम र बजेट कानुन संशोधन र विधेयक तर्जुमाका लागि आवश्यक जनशक्ति र विशेषज्ञ सेवा स्थानीय निकायको कार्यक्रम र बजेट निःशुल्क कानुनी सेवाका लागि दक्ष जनशक्ति र पूर्वाधार महिला सेलका लागि दक्ष जनशक्ति र पूर्वाधार 	<ul style="list-style-type: none"> सामुदायिक संस्थाहरूको वार्षिक प्रतिवेदन जनशक्ति व्यवस्था स्थानीय निकायको वार्षिक प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रम संचालनमा संलग्न जनशक्तिको मनोबल र उत्प्रेरणा कार्यक्रम र बजेटको व्यवस्था स्थानीय सम्बद्ध पक्षको सहभागिता र सहयोग अनुगमन व्यवस्था आवश्यक तथ्याङ्क

<p>लागि कार्यसंचालन गर्ने ।</p> <p>द्वा। महिलाविरुद्धको भेदभावपूर्ण ऐनको संशोधनका लागि विधेयक तयार गरी संसदमा प्रस्तुत गर्ने ।</p> <p>छ। घरेलु हिंसा नियन्त्रण विधेयक तयार गरी संसदमा प्रस्तुत गर्ने ।</p> <p>ट। हिंसा पिडित महिलाका लागि निःशुल्क कानुनी सहायता सेवा सबै जिल्लामा प्रदान गर्ने ।</p> <p>ठ। नेपाल प्रहरीको महिला सेलको पूर्वाधार र जनशक्ति क्षमता विस्तार गर्ने ।</p> <p>ड। कानुन कार्यान्वयन गर्ने निकायका लागि सचेतना कार्य संचालन गर्ने ।</p>			
--	--	--	--

५.१ राष्ट्रिय कार्ययोजना: महिला र सशस्त्र संघर्ष

उद्देश्य	रणनीति	नीति	कार्यक्रम / क्रियाकलाप	कार्यान्वयनका लागि जिम्मेवार मुख्य निकाय	समय तालिका	अनुगमन सूचक
१. शान्ति र विकासको स्थापना गर्ने	१. शान्ति सुरक्षा र विकासको एकीकृत रणनीति अवलम्बन गर्ने ।	१. शान्ति र विकासलाई साथसाथै लैजानका लागि गैरसरकारी संस्था परिचालनको नीति अवलम्बन गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> महिला अधिकार सम्बन्धी राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय कानूनहरुको कार्यान्वयन र प्रचार प्रसार गर्ने राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय कानूनहरुको प्रचार प्रसारका लागि औपचारिक तथा अनौपचारिक पाठ्यक्रममा शान्ति र विकास जस्ता विषय समावेश गर्ने 	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय, राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	निरन्तर	<ul style="list-style-type: none"> कानुनी दस्तावेजको प्रकाशन पाठ्यक्रममा समावेश
	२. महिला सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने ।	२. स्वयंसेवी संस्था तथा व्यक्तिको परिचालन गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> शान्तिको अपरिहार्यताबारे जनचेतना जगाउने कानूनी अभियान संचालन गर्न पोष्टर, पम्लेट तथा कार्टून चित्र र डकुमेन्ट्री तयार गर्ने 	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय, राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	निरन्तर	<ul style="list-style-type: none"> प्रचार प्रसार सरोकारवालाको सहभागिता
		३. श्री ५ को सरकारका सबै सम्बद्ध निकायले संस्थागत नीति तय गर्ने ।	३. श्री ५ को सरकारका सबै सम्बद्ध निकायले संस्थागत नीति तय गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> युद्धको नकारात्मक असर बारे जनचेतना जगाउने श्री ५ को सरकारका सम्बन्धित निकायद्वारा राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय कानूनको आधारमा रहीं स्पष्ट नीति तय गर्ने । तय भएका नीति र कार्यक्रमको मापदण्ड भित्र रहेर कार्यान्वयन गर्नका लागि सरकारको सम्बन्धित निकाय र गैर सरकारी संस्थालाई निर्देशन दिने तथा कार्यान्वयनमा लैजाने । 	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय, राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	निरन्तर
		४. शान्ति अभियानलाई विशेष कार्यक्रम सहित स्थानीय निकाय सम्म लैजाने ।				
		५. सबै कार्यक्रममा				

		महिला सहभागिता सुनिश्चित गर्ने । ६. आमसञ्चारको परिचालन गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> • शान्ति प्रकृत्यामा स्थानिय महिलालाई समावेश गर्ने • शान्ति अभियानलाई सरकारी निकाय सम्म लैजान विशेष कार्यक्रम सहित स्थानीय निकाय सम्म निर्देशन दिने तथा सरकारद्वारा शान्तिका लागि चालिने हरेक कदममा स्थानीय देखि केन्द्रस्तर सम्म महिलाको प्रतिनिधित्व अनिवार्य गराई कार्य संचालन गर्ने 	गृह मन्त्रालय	निरन्तर	<ul style="list-style-type: none"> • महिलाको सहभागिता • स्थानीय निकायको सहभागिता
			<ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय रुपमा शान्ति स्वयंसेविकाहरुको व्यवस्था गर्ने • गैरसरकारी संस्था त्यसमाथि पनि मानव अधिकार कर्मीहरुले शान्ति अभियान थालनीका लागि शान्ति अभियान नेटवर्क गठन गरी गाउँ गाउँमा गै काम गर्ने र शान्तिको अपरिहार्यता बारे प्रचार कार्यक्रम तयार गर्ने गैरसरकारी संस्थाहरुले महिलालाई शान्ति स्वयं सेवकका रुपमा विकास गरी गाउँगाउँमा शान्ति अभियान बारे चेतना जगाउने 	महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय, गैरसरकारी संस्था महासंघ	निरन्तर	<ul style="list-style-type: none"> • स्वयंसेविकाको संख्या • स्थानीय निकायको सहभागिता • गैरसरकारी संस्थाको सहभागिता
			<ul style="list-style-type: none"> • गाउँदेखि जिल्लासम्म सरकार र गैरसरकारी संस्थाका प्रतिनिधि सम्मिलित प्रभावकारी नेटवर्क गठन गर्ने 	गैरसरकारी संस्था महासंघ	१ बर्ष भित्र	<ul style="list-style-type: none"> • नेटवर्कको स्थापना • सरोकारवालाको सहभागिता
२. सशस्त्र संघर्षबाट प्रभावित क्षेत्रमा रोजगारीको व्यवस्था गर्ने	१. प्रभावित क्षेत्रमा उद्योग व्यवसाय स्थापनाका लागि विशेष संरक्षण र सहुलीयत प्रदान गर्ने । २. प्रभावित परिवारका लागि प्रवर्द्धन गर्ने ।	१. प्रभावित क्षेत्रमा उद्योग स्थापना र संचालनका लागि प्रोत्साहन दिने । २. प्रभावित परिवारका लागि रोजगारीमा सकारात्मक नीति अवलम्बन गर्ने । ३. प्रभावित महिलाका लागि स्वरोजगारमूलक व्यवसायिक सीप प्रदान गर्ने र रोजगारमूलक कार्यस्थापनका लागि विशेष उपाय अवलम्बन गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> • बजार व्यवस्थापन गर्न दिर्घ तथा अल्पकालिन कार्यक्रम लागू गर्ने • साना किसान आयोजना तथा साना घरेलु उद्योगको व्यवस्थापन गरी बजार व्यवस्थापन गर्ने 	राष्ट्रिय योजना आयोग, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय नेपाल उद्योग बाणिज्य महासंघ	१ बर्ष भित्र	<ul style="list-style-type: none"> • विशेष कार्यक्रमको स्वीकृति • बजारको व्यवस्था
			<ul style="list-style-type: none"> • द्वन्द्व प्रभावित क्षेत्रमा थप साधनको विनियोजन गरी विकास कार्यक्रम लागू गर्ने र महिलालाई कार्यक्रममा समावेश गर्ने • खानेपानी, सडक तथा सिचाई लगायतका विकास कार्यक्रमहरुमा महिलाको प्रत्यक्ष संलग्नताको व्यवस्थापन गर्ने । 	राष्ट्रिय योजना आयोग, स्थानीय विकास मन्त्रालय	१ बर्ष भित्र	<ul style="list-style-type: none"> • महिला सहभागिता
			<ul style="list-style-type: none"> • नीजि क्षेत्रका उद्योग व्यवसायीहरुलाई उद्योगमा स्थानीय महिलाहरुलाई रोजगारी दिलाउन प्रोत्साहन गर्ने । 	उद्योग, बाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय, नेपाल उद्योग बाणिज्य महासंघ, रोजगार प्रवर्द्धन आयोग	१ बर्ष भित्र	<ul style="list-style-type: none"> • उद्योग व्यवसायीको सहभागिता • महिला रोजगारी संख्या
			<ul style="list-style-type: none"> • द्वन्द्वबाट पीडित महिला बालबालिकाका लागि विशेष कार्यक्रम संचालन गर्ने । • गाउँमा एफ.एम रेडियो तथा भित्ते पत्रिका तथ स्थानीय पत्रपत्रिका प्रकाशनको व्यवस्था गर्ने 	सूचना तथा संचार मन्त्रालय	निरन्तर	<ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय स्तरमा संचार व्यवस्थाको शुरुआत

			द्वन्द्व पीडित क्षेत्र र त्यसबाट पीडित वर्गका लागि विशेष राहतको व्यवस्था गर्न नीजि क्षेत्रका व्यवसायीहरू सम्मिलित गरी पीडित महिलाका लागि रोजगारमूलक कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।	रोजगार प्रवर्द्धन आयोग, नेपाल उद्योग बाणिज्य महासंघ	निरन्तर	<ul style="list-style-type: none"> • रोजगारमूलक कार्यक्रम • महिला रोजगारी
			द्वन्द्व पीडित परिवारका लागि अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था, स्थानिय वासिन्दाकै सल्लाह अनुसार आयमूलक व्यवसाय तथा तालिम संचालन गर्ने	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय, रोजगार प्रवर्द्धन आयोग, गैर सरकारी संस्था महासंघ	निरन्तर	<ul style="list-style-type: none"> • निजी क्षेत्रको सहभागिता • तालिम कार्यक्रम र संख्या
			स्थानीय क्षेत्रमा नै स्थानीय संचारको विकास गरी गाउँलेहरूकै सहयोगमा अभियानको थालनी गर्ने तथा संघर्षका परिणतिबारे जानकारी गराउने	सूचना तथा संचार मन्त्रालय, स्थानीय विकास मन्त्रालय	निरन्तर	<ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय स्तरमा आमसंचारको व्यवस्था • स्थानीय सहभागिता
३. सामाजिक विकासको कार्य गर्ने	१. प्रभावित क्षेत्रमा स्वास्थ्य, शिक्षा र आधारभूत सामाजिक सेवा एकीकृत एवं सघन रूपमा व्यवस्था गर्ने ।	१. सरकारले युद्ध पीडित परिवारको सामाजिक विकासका लागि नीति तय गर्ने । २. विकासको कार्यमा महिला सहभागिता अनिवार्य गराउने । ३. हरेक कार्यक्रममा संचार क्षेत्रको प्रत्यक्ष र सकारात्मक संलग्नता गराउने ।	विशेष स्वास्थ्य सेवाका लागि घुम्ति टोलीहरूको व्यवस्था गर्ने ।	स्वास्थ्य मन्त्रालय, स्वास्थ्यसित सम्बन्धित गैर सरकारी संस्थाहरू	निरन्तर	<ul style="list-style-type: none"> • घुम्ति टोलीको व्यवस्था • स्थानीय सहभागिता
			सरकारको कार्यक्रमलाई कार्यान्वयन गर्न सम्बन्धित क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरूले संघर्षबाट सृजित हिंसाबाट पीडित परिवारको मानसिक तथा शारीरिक स्वास्थ्य परिक्षणको व्यवस्था गर्न काउन्सिलिङ सेन्टरहरूको व्यवस्था सहित कार्यक्रम लागु गर्ने	स्वास्थ्य मन्त्रालय, स्वास्थ्यसित सम्बन्धित गैरसरकारी संस्थाहरू	१ वर्ष भित्र	<ul style="list-style-type: none"> • परामर्श केन्द्रको संख्या • स्थानीय सहभागिता
			अनौपचारिक तथा औपचारिक शिक्षा कार्यक्रम संचालन गरी शान्तिको अपरिहार्यता गरी बोध गराउन कार्यक्रम लागु गर्ने	शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय, शिक्षासित सम्बन्धित संघ संस्थाहरू	निरन्तर	<ul style="list-style-type: none"> • कार्यक्रम संचालन • स्थानीय सहभागिता
			सञ्चार क्षेत्रको सकारात्मक परिचालनका लागि विशेष कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय, सञ्चारसित सम्बन्धित संस्थाहरू	निरन्तर	<ul style="list-style-type: none"> • कार्यक्रम संचालन

५.२ तर्कयुक्त कार्यतालिका (Logical Framework) - महिला र सशस्त्र संघर्ष

सारांश (Narrative Summary)	उद्देश्यपरक तरिकाले परीक्षण गर्नसकिने सूचकहरू (Objectively verifiable indicators)	परीक्षणका माध्यम (Means of verification)	जोखिम तथा अनुमान (Risks and assumptions)
<p>लक्ष्य (Goal) सशस्त्र संघर्षको रोकथाम गरी शान्ति स्थापना गर्ने र यसबाट पीडित महिलाको संरक्षण र पुनर्स्थापन गर्ने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • शान्ति सुव्यवस्था र महिला अधिकार संरक्षण • सशस्त्र संघर्षबाट पीडित महिलाको आर्थिक र सामाजिक सशक्तीकरण • विस्थापित महिलाको पुन सामाजिकीकरण 	<ul style="list-style-type: none"> • नीति तथा कार्यक्रम • अध्ययन प्रतिवेदन • स्वतन्त्र अनुसन्धान तथा सर्भेक्षण प्रतिवेदन • आमसञ्चारको सूचना प्रवाह • संस्थागत आवधिक प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> • राजनीतिक प्रतिवद्धता • नीतिगत निरन्तरता • विकास योजना र कार्यक्रममा प्राथमिकता • सम्बद्ध पक्षको सहभागिता र सहयोग
<p>उद्देश्य (Purpose) ज्ञा शान्ति र विकासको स्थापना गर्ने ह्य सशस्त्र संघर्षबाट प्रभावित क्षेत्रमा रोजगारीको व्यवस्था गर्ने घा सामाजिक परिचालन र पुनर्स्थापन कार्य गर्ने</p>	<ul style="list-style-type: none"> • प्रभावित क्षेत्रमा शान्ति र विकाससम्बन्धी एकीकृत कार्यक्रम • महिला अधिकार र सशस्त्र संघर्षका नकारात्मक असरसम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि • शान्ति र विकासको कार्यमा महिला सहभागिता अभिवृद्धि • महिला स्वयंसेविका व्यवस्था • स्थानीयस्तरमा कार्यसंजालको स्थापना • उद्योग व्यवसायको संचालन र बजार व्यवस्था • निजी क्षेत्रको लगानी बृद्धि • पीडितको पुनर्स्थापन व्यवस्था 	<ul style="list-style-type: none"> • कार्यक्रम संचालन प्रतिवेदन • निजी क्षेत्रको लगानी विवरण • बैंक तथा वित्तीय संस्थाको प्रतिवेदन • स्वतन्त्र अध्ययन तथा अनुसन्धान प्रतिवेदन • आमसञ्चारको रिपोर्टिंग • अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> • योजना र कार्यक्रममा प्राथमिकता • कानुन संशोधनका लागि लाग्ने लामो समय • कार्यक्रम अनुसारको बजेट व्यवस्था • लैङ्गिक सचेतना र ज्ञानको अभाव • स्थानीय निकायको सक्रियता • समन्वयको अभाव • महिला अधिकारप्रति समाजको दृष्टिकोण

कार्यक्रम / उपलब्धि (Outputs)			
<p>जा. प्रभावित क्षेत्रमा शान्ति र विकास एकीकरण कार्यक्रम</p> <p>द्. महिला अधिकारसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय कानूनको प्रचार प्रसार र कार्यान्वयन व्यवस्था</p> <p>घ. युद्धका नकारात्मक असर वारे जनचेतना अभिवृद्धि</p> <p>ङ. शान्ति प्रक्रियामा महिला सहभागिता अभिवृद्धि</p> <p>छ. स्थानीयस्तरमा शान्ति स्वयंसेविका व्यवस्थाको स्थापना</p> <p>ट. सरकारी तथा गैरसरकारी कार्यसंजालको स्थापना</p> <p>ठ. सशस्त्र संघर्षबाट प्रभावित क्षेत्रमा रोजगारी प्रवर्द्धन</p> <p>ड. स्थानीय कृषि उत्पादनका लागि बजार व्यवस्थापन</p> <p>ढ. प्रभावित क्षेत्रमा निजी क्षेत्र परिचालनको नीतिगत व्यवस्था</p> <p>ण. प्रभावित क्षेत्र र पीडित महिलाको पुनर्स्थापन व्यवस्था</p>	<ul style="list-style-type: none"> • शान्ति र विकासको विषय सहितको सामाजिक परिचालन तथा शिक्षाको कार्यक्रम • शान्तिको अपरिहार्यता वारे जागरण र चेतना अभिवृद्धि • स्थानीय विकास कार्यमा महिला सहभागिता • तालीमप्राप्त महिला स्वयंसेविकाको संख्या बृद्धि • महिला रोजगारीमा बृद्धि • स्थानीयस्तरमा रेडियो तथा पत्रिका संचालन • पीडित महिलाका लागि विशेष स्वास्थ्य सेवा तथा परामर्श सेवा संचालन 	<ul style="list-style-type: none"> • कार्यक्रम संचालन प्रतिवेदन • निजी क्षेत्रको लगानी विवरण • बैंक तथा वित्तीय संस्थाको प्रतिवेदन • स्वतन्त्र अध्ययन तथा अनुसन्धान प्रतिवेदन • आमसञ्चारको रिपोर्टिंग • अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> • स्थानीयस्तरमा समन्वयको अभाव • घरेलु हिंसा वारे सचेतना • कार्यक्रम र बजेटको पर्याप्त व्यवस्था • स्थानीय सरोकारवालाको सहभागिता र सहयोग • शान्ति सुव्यवस्थाको अवस्था
<p>क्रियाकलाप (Activities)</p> <p>जा. सामाजिक परिचालन तथा शिक्षाको पाठ्यक्रममा शान्ति र विकासको विषय समावेश गरी प्रशिक्षित गर्ने ।</p> <p>द्. शान्तिको अपरिहार्यतावारे कानुनी तथा जागरणमूलक चेतना जगाउने ।</p> <p>घ. शान्ति स्थापनाको प्रत्येक तहमा महिला सहभागिता गराउने</p> <p>ङ. महिला स्वयंसेविकाको तालीम संचालन गर्ने ।</p> <p>छ. साना किसान विकास कार्यक्रम तथा साना । घरेलु उद्योग व्यवसाय संचालन गर्न प्रोत्साहनात्मक कार्य गर्ने ।</p> <p>ट. गाउँमा स्थानीय रेडियो तथा पत्रिका प्रकाशन गराउने</p> <p>ठ. स्थानीय उद्योगमा पीडित महिलालाई</p>	<ul style="list-style-type: none"> • चेतना र ज्ञानमा बृद्धि • तालीमप्राप्त जनशक्ति • अध्ययन र अनुसन्धान कार्य • कार्यक्रम र बजेटको व्यवस्था • स्थानीयस्तरमा जागरुकता • स्थानीय महिलाको मागमा बृद्धि 	<ul style="list-style-type: none"> • कार्यक्रम संचालन प्रतिवेदन • निजी क्षेत्रको लगानी विवरण • बैंक तथा वित्तीय संस्थाको प्रतिवेदन • स्वतन्त्र अध्ययन तथा अनुसन्धान प्रतिवेदन • आमसञ्चारको रिपोर्टिंग • अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> • कार्यक्रम संचालनमा संलग्न जनशक्तिको मनोबल र उत्प्रेरणा • कार्यक्रम र बजेटको व्यवस्था • स्थानीय सम्बद्ध पक्षको सहभागिता र सहयोग • अनुगमन व्यवस्था • आवश्यक तथ्यांक

रोजगारीका लागि तालीम प्रदान गर्ने । विशेष स्वास्थ्य सेवा तथा परामर्श सेवा संचालन गर्ने			
--	--	--	--

६.१ राष्ट्रिय कार्ययोजना - महिला तथा अर्थतन्त्र

उद्देश्य	रणनीति	नीति	कार्यक्रमहरु	मुख्य जिम्मेवार निकाय	समय तालिका	अनुगमन सूचकहरु
१) महिलालाई आर्थिक स्रोत तथा साधनमा पहुँच एवं नियन्त्रण सुनिश्चित गरी आर्थिक उत्थान गराउने ।	समान अधिकारको लागि विद्यमान कानुन सुधार तथा आवश्यक नयाँ कानुन निर्माण गर्ने चेतना जागरण गर्ने आर्थिक अवसरमा महिलाको पहुँच बढाउने	पैतृक सम्पत्तिमा पुरुष सरह महिलाको सम्पत्तिमाथिको अधिकार र आर्थिक स्रोत साधनमा महिलाको पहुँच र नियन्त्रण सुनिश्चित गर्ने । साथै आर्थिक नीति निर्माणमा महिला सहभागिता बढाउने । महिला र पुरुष बीच सम्पत्तिमा रहेको भेदभाव कम गर्न प्रचार प्रसारलाई व्यापक गर्ने ।	पैतृक सम्पत्तिमाथि महिलाको हक कायम गर्न विद्यमान असमान कानुनहरुको संशोधन र नयाँ आवश्यक कानुनको निर्माण गर्ने । सम्पत्तिको हक नपाउने पीडित महिलाकालागि कानुनी परामर्श सेवा सुलभ रुपमा उपलब्ध गराउन संस्थागत व्यवस्था गर्ने । महिला र पुरुषबीचको आर्थिक भेदभाव अन्त गर्नु पर्ने आवश्यकताबारे स्कूलस्तरको पाठ्यसामग्रीमा समावेश गर्ने । अनौपचारिक शिक्षामा महिला र पुरुष बीचको आर्थिक समानताबारे विषयवस्तु समावेश गर्ने । महिलाहरुको आर्थिक अधिकारबारे जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ।	मबासकम, कानून मन्त्रालय	२ वर्षभित्र	कानुनको संशोधन एवं परिमार्जन हुने ।
			महिला र पुरुषबीचको आर्थिक भेदभाव अन्त गर्नु पर्ने आवश्यकताबारे स्कूलस्तरको पाठ्यसामग्रीमा समावेश गर्ने । अनौपचारिक शिक्षामा महिला र पुरुष बीचको आर्थिक समानताबारे विषयवस्तु समावेश गर्ने । महिलाहरुको आर्थिक अधिकारबारे जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ।	मबासकम, कानून मन्त्रालय, गैसस	१ वर्ष	परामर्श सेवा सरल एवं सुलभ उपलब्ध गराउने संस्थागत व्यवस्था हुने
			महिला र पुरुषबीचको आर्थिक भेदभाव अन्त गर्नु पर्ने आवश्यकताबारे स्कूलस्तरको पाठ्यसामग्रीमा समावेश गर्ने । अनौपचारिक शिक्षामा महिला र पुरुष बीचको आर्थिक समानताबारे विषयवस्तु समावेश गर्ने । महिलाहरुको आर्थिक अधिकारबारे जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ।	शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय मबासक मन्त्रालय, दातृ संस्था, गैसस, नागरिक समाज	१ वर्ष १ वर्ष निरन्तर	पाठ्य सामग्रीमा परिवर्तन एवं परिमार्जन हुने । गाविसस्तर सम्म प्रचार हुने ।
			महिला र पुरुषबीचको आर्थिक भेदभाव अन्त गर्नु पर्ने आवश्यकताबारे स्कूलस्तरको पाठ्यसामग्रीमा समावेश गर्ने । अनौपचारिक शिक्षामा महिला र पुरुष बीचको आर्थिक समानताबारे विषयवस्तु समावेश गर्ने । महिलाहरुको आर्थिक अधिकारबारे जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ।	नेराबै	निरन्तर	विना धितोको समूहगत ऋण सुविधा विस्तार हुने ।
		सरकारी निकाय, विभिन्न वित्तीय संस्था, गैससबाट प्रवाहित हुने ऋण वितरणमा महिलाको पहुँचमा वृद्धि गर्ने । ऋण वितरणमा महिलालाई	महिलालाई एक निश्चित न्यून सीमासम्म ऋण उपलब्ध गराउँदा धितो राख्नु आवश्यक नपर्ने व्यवस्था गर्ने । महिलाको आफ्नो छुट्टै सहकारी संस्थाहरु स्थापना गर्न अभिप्रेरित गर्ने । साथै ठूला उद्योग व्यवसाय कर्जा व्यवस्था गर्ने । गैरसरकारी क्षेत्रबाट संचालन हुने आयमूलक कार्यक्रमलाई महिला वर्गमा पुऱ्याउन प्रोत्साहन गर्ने ।	मबासक, अर्थ मन्त्रालय, नेराबै	निरन्तर	महिला सहकारी संस्थाको संस्थामा वृद्धि हुने ।
				मबासक, दातृ संस्था, गैसस	निरन्तर	महिला वर्गलाई ऋण प्रवाह गर्न गैसस पनि सक्रिय हुने ।

		प्राथमिकता दिने	दुर्गम जिल्लाहरूमा महिलालाई संस्थागत ऋणको सुविधा बढाउन सरकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रका बैङ्कलाई अभिप्रेरित गर्ने ।	अर्थ मन्त्रालय, नेरावै, गैसस	निरन्तर	महिलामा जाने ऋण सुविधा बढ्ने ।
			ग्रामीण महिलाका लागि उत्पादन कर्जा, लघु कर्जा, ग्रामीण विकास बैङ्क जस्ता कार्यक्रमहरूलाई समन्वयात्मक रूपले लक्षितवर्गमा पुऱ्याउने र प्राविधिक सेवा विस्तार गर्ने ।	मबासकम, नेरावै, दातृ संस्था, गैसस	निरन्तर	लक्षित वर्गमा कर्जा विस्तार भएको हुने ।
	तालीम तथा ऋण प्रदान गर्ने वित्तीय तथा गैसस संग संयुक्त र समन्वय गर्ने ।	वित्तीय संस्था, अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरूबाट प्रदान गरिने तालीम, ऋण, बजार व्यवस्था आदिमा	महिला लक्षित कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने संस्थाहरूलाई भौगोलिक, सामाजिक र आर्थिक रूपबाट पिछडिएको क्षेत्रमा कार्यक्रम गर्न अभिप्रेरित गर्ने ।	मबासक मन्त्रालय, नेरावैक	निरन्तर	पिछडिएका क्षेत्रमा महिला लक्षित कार्यक्रम बढी सञ्चालन हुने ।
			ऋणको उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्न तालीम कार्यक्रमलाई प्रभावकारी गराउने ।	मबासक मन्त्रालय, नेरावै	निरन्तर	सीपमूलक तालीमको विस्तार हुने ।
			ऋण र तालीमलाई उत्पादन क्षेत्रसँग आवद्ध गर्न एवं वस्तु तथा सेवाको माग भएका क्षेत्रहरूको पहिचान गर्न बजार उपलब्धताको अध्ययन गर्ने ।	उवाआ मन्त्रालय मबासक मन्त्रालय	निरन्तर	उत्पादन र सम्भाव्य बजारबारे अध्ययन हुने ।
			ऋण, तालीम तथा बजार उपलब्धता यी तीन क्षेत्रलाई एक अर्काको परिपूरक एवं परिपोषक गराई समन्वयात्मक ढङ्गले अगाडि बढाउने ।	मबासक मन्त्रालय	निरन्तर	महिलाको आर्थिक स्तर बढाउन ऋण, तालीम तथा बजार बढ्ने ।
			महिलाको उद्यमशिलताको अभिवृद्धि गर्न लक्षित समूहहरूको किटान गरी तालीम तथा ऋण कार्यक्रमहरूलाई समन्वयात्मक ढङ्गले अगाडि बढाउने ।	उवाआ मन्त्रालय मबासक मन्त्रालय	निरन्तर	लक्षित समूहले तालीम पाउने ।
२) महिलालाई आय आर्जनका र रोजगारीका अवसरहरू बढाउने ।	तालीमको संस्थागत व्यवस्था गर्ने । महिलाको रोजगारी बढाउन विशेष व्यवस्था (आरक्षण) गर्ने	अनौपचारिक सेवा तथा गैरकृषि क्षेत्रमा महिलालाई अत्यधिक रूपमा रोजगारी उपलब्ध गराउन तालीमको विस्तार गर्ने सार्वजनिक क्षेत्रमा महिलाको सहभागिता बढाउने ।	श्रम बजारमा महिला श्रमिकको माग अनुसार बेरोजगार रहेका महिलालाई आधुनिक क्षेत्रका सीपमूलक रोजगारीका उपयुक्त तालीमहरू प्रदान गर्ने । शिक्षित महिलाका लागि सेवाका क्षेत्रहरूका साथै सूचना प्रविधितर्फ विशेष प्याकेज सञ्चालन गर्ने । तालीम कार्यक्रमहरूमा महिलाको सहभागिता बढाउने र सम्बन्धीत सबै निकायलाई यस सम्बन्धमा प्रोत्साहन गर्ने । साना तथा लघु जलविद्युतको विकास गरी ग्रामीण क्षेत्रमा स-साना उद्योगहरूको स्थापना गरी रोजगारी तथा आय आर्जनका लागि महिला उद्यमीहरूलाई प्रोत्साहित गर्ने ।	मबासक मन्त्रालय, श्र.या.व्य. मन्त्रालय विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	निरन्तर	तालीम र रोजगारीमा महिलाको वृद्धि हुने । शिक्षित महिलाको रोजगारीमा वृद्धि हुने ।
				मबासक मन्त्रालय	निरन्तर	तालीममा महिला सहभागिता वृद्धि हुने ।
				जलश्रोत मन्त्रालय र उ.वा.आ. मन्त्रालय	निरन्तर	बैकल्पिक उर्जा विकासमा महिला सहभागितामा वृद्धि हुने ।

			साना तथा मझौला सिंचाईको विकास गरी तिनलाई व्यवस्थित गर्दै कृषि उत्पादनमा अभिवृद्धि गर्न महिला कृषकहरूलाई प्रोत्साहित गर्ने ।	जलश्रोत मन्त्रालय र कृषि मन्त्रालय	निरन्तर	कृषि उत्पादनमा बृद्धि हुने
			महिला सहभागिता अभिवृद्धि गर्न निश्चित अवधिका लागि सार्वजनिक कार्यालयमा आरक्षणको व्यवस्था गर्ने । महिला रोजगारी सम्बन्धी विस्तृत जानकारी एवं सूचनाको अभिलेखको संस्थागत व्यवस्था गर्ने ।	मवासक मन्त्रालय, लोसेआ	निरन्तर	शिक्षित महिला बेरोजगारी न्यून हुने । महिला रोजगारी एवं सूचनाको अभिलेख तयार हुने ।
	लैंगिक बजेट र परीक्षण पद्धति लागू गर्ने ।	महिलाको धरायसी र कृषि कार्यको राष्ट्रिय आयमा गणना गराउने	महिलाले गर्ने धरायसी कार्यहरूलाई राष्ट्रिय लेखामा समावेश गर्ने । महिलाबाट हुने उत्पादन, आय आर्जन तथा अन्य आर्थिक क्रियाकलापलाई जिल्लास्तर सम्मको तथ्याङ्कमा अद्यावधिक गराउने ।	रायोआ	आ.ब. २०६१।६२	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा महिलाको योगदान समावेश हुने
				रायोआ, जिविस	निरन्तर	जिल्लास्तरमा महिलाको आर्थिक योगदान समावेश हुने ।
३) महिलाको आर्थिक क्षमता बढाउन व्यवसायिक संजालको विकास गर्ने ।	महिला व्यावसायिक संजालको विकास गर्ने	इकोनोमिक सेफ्टीनेट (Economic Safety Net) विकास गरी यस भित्र कम आयका, असहाय, सशस्त्र विद्रोह पीडित महिलालाई ल्याउने र उनीहरूको आर्थिक विकास गर्ने । समन्वयात्मक र सुलभ महिलालाई ऋण एवं कर्जा उपलब्ध गराउने	पिछडिएका महिलाका लागि लगानी तथा कार्य क्षेत्रको पहिचान गर्ने । प्रत्येक क्षेत्र र जिल्लामा कम आय तथा सशस्त्र विद्रोह पीडित महिलाको पहिचान गर्ने । महिलाको सहकारी संस्थाको विकास गर्न पहल गर्ने । अति गरीब परिवारका महिलालाई बिना धितो निर्व्याजी ऋण सुविधा उपलब्ध गराउने पहल गर्ने । अति गरीब परिवारका महिलालाई ऋण सुविधा उपलब्ध गराउँदा सामुदायिक संस्थामा आवद्ध गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । महिला बचत कार्यक्रम व्यापक रूपमा गाउँमा विस्तार गर्न पहल गर्ने ।	मवासक मन्त्रालय नेराबैंक	निरन्तर	लगानी, कार्य क्षेत्र र कम आय तथा सशस्त्र विद्रोह पीडित महिलाको पहिचान हुने । महिलाको सहकारी संस्थाको स्थापना र विस्तार हुने । गरीब महिला सामुदायिक संस्थामा आवद्ध हुने र बिना धितो निर्व्याजी ऋण सुविधा उपलब्ध हुने । महिला बचत कार्यक्रम बढ्ने ।

६.२ तर्कयुक्त कार्यतालिका (Logical Framework) - महिला तथा अर्थतन्त्र

	उद्देश्यपरक तरिकाले परीक्षण गर्नसकिने सूचकहरू (Objectively verifiable indicators)	परीक्षणका माध्यम (Means of verification)	जोखिम तथा अनुमान (Risks and assumptions)
लक्ष्य (Goal) महिलाको आर्थिक स्वतन्त्रता र अधिकार प्रवर्द्धन गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> आर्थिक स्रोत र साधनमा समान पहुँच र नियन्त्रण, व्यवसायिक संजालको विकास 	<ul style="list-style-type: none"> संशोधित कानुन आर्थिक योजना र सर्वेक्षण अध्ययन र प्रतिवेदन 	आर्थिक स्रोत साधनमा समान पहुँच र नियन्त्रणका लागि ऐन कानुन संशोधन हुन ढिलाई हुने
उद्देश्य (Purpose) ज्ञा महिलालाई आर्थिक स्रोत तथा साधनमा पहुँच एवं नियन्त्रण सुनिश्चित गरी आर्थिक उत्थान गराउने । द्वा महिलाहरूलाई रोजगारी र आय आर्जनका अवसरहरू बढाउने । घा महिलाको आर्थिक क्षमता बढाउन व्यवसायिक संजालको विकास गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> सम्पत्तिको स्वामित्वमा महिला र पुरुषको कम खाडल । रोजगारी र आयमूलक कार्यक्रमको संख्या महिलाको धरायसी र कृषि कार्यको राष्ट्रिय आयमा गणना । इकोनोमिक सेफ्टीनेट (Economic Safety Net) को व्यवस्था । 	<ul style="list-style-type: none"> संशोधित कानुन महिला र पुरुषको आम्दानीको अनुपात अध्ययन, प्रतिवेदन तथ्याङ्क (Database) 	<ul style="list-style-type: none"> पर्याप्त रोजगारीको अवसर सिर्जना हुन नसक्ने । आयमूलक कृयाकलापका लागि बजेटको कमी हुने ।
कार्यक्रम / उपलब्धि (Outputs) ज्ञा पैतृक सम्पतिमा पुरुष र महिलाको समान अधिकार हुने द्वा महिलाको आर्थिक स्रोत साधनमा पहुँच र नियन्त्रण बढ्ने । घा महिला अधिकार तथा लैङ्गिक समानताबारे प्रचार प्रसार व्यापक हुने । द्वा ऋण प्रवाहमा महिलालाई प्राथमिकता दिइने र आयमूलक तालीम र बजार व्यवस्थामा महिलाको पहुँच बढ्ने । छा महिला व्यवसायी बढ्ने । टा महिलाको धरायसी र कृषि कार्यको राष्ट्रिय आयमा गणना हुने । ठा अति गरीब महिला इकोनोमिक सेफ्टीनेट (Economic Safely Net) भित्र आउने । डा सशस्त्र विद्रोह पीडित महिलाका लागि पुनर्स्थापना बढ्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> संशोधित कानुन । महिलाको रोजगारी र आयस्तरमा वृद्धि । महिला सहकारी संस्थामा वृद्धि । गरीब महिलामा ऋण प्रवाह बढ्ने । महिला बचत कार्यक्रम बढ्ने । धरायसी कार्य राष्ट्रिय लेखामा समावेश । पुनर्स्थापना केन्द्रमा वृद्धि । 	<ul style="list-style-type: none"> संस्थागत र व्यवस्थापन सुधार बारेको प्रतिवेदन वित्तीय संस्थाहरूको प्रतिवेदन वार्षिक कार्यक्रम बजेट व्यवस्था अध्ययन 	<ul style="list-style-type: none"> स्थान र महिलाको चाहना अनुसारको आयमूलक कृयाकलापको पहिचानमा कठिनाई उत्पादित सामानको बजार व्यवस्थामा कठिनाई । संस्थागत अनुगमन पद्धति सशक्त नहुन सक्ने । लागत प्रभावकारिता कम हुन सक्ने । आर्थिक र सामाजिक सुरक्षाको अवस्था ।

७.१ राष्ट्रिय कार्ययोजना - शक्ति संरचना र नीति निर्माणमा महिला

उद्देश्य	नीति	रणनीति	कार्यक्रम र क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवार निकाय	समय तालिका	अनुगमन सूचकहरू
१. राजनीतिक नेतृत्व तहका विभिन्न निर्णायक तहमा महिला सहभागिता मा बृद्धि गर्ने	(क) राजनीतिक दलको केन्द्रिय कार्यसमिति तथा अन्य कार्यकारी पदमा महिला सहभागिता बृद्धि गर्ने	(क) विशेष संरक्षणको नीति । सकारात्मक कार्य । विभेदको नीति अवलम्बन गर्ने । (ख) राजनीतिक दल सम्बन्धी कानुनमा विशेष व्यवस्था गर्ने ।	१. राजनीतिक दलको सबै तहका कार्यकारी पदमा महिला सहभागिता कम्तिमा ३३ प्रतिशत हुनेगरी लैङ्गिक समानतासम्बन्धी विशेष संरक्षण तथा सकारात्मक कार्यको नीति लागु गर्ने ।	प्र.मं.तथा म.प. का., महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय, निर्वाचन आयोग	१ वर्षभित्र	<ul style="list-style-type: none"> • सकारात्मक विभेदको नीतिको प्राप्ति • नीति निर्माण तहमा महिलाको सहभागिता बृद्धि • नेतृत्व तहमा महिलाको सहभागितामा बृद्धि • राजनीतिक तहमा महिलाको क्षमता अभिवृद्धि • राजनीतिक दलमा लैङ्गिक सचेतना बृद्धि • नीति निर्णय तहमा महिलाको सहभागिता बृद्धि गर्ने विशेष संरक्षणात्मक व्यवस्था भएको कानुनको प्राप्ति
	(ख) संसदमा महिलाको प्रतिनिधित्व बढाउने	(ग) निर्वाचनसम्बन्धी कानुनमा विशेष व्यवस्था गर्ने ।	२. संसदीय निर्वाचनमा महिला सहभागिता कम्तिमा ३३ प्रतिशत हुनेगरी निर्वाचनसम्बन्धी कानुनमा संशोधन गर्ने ।	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय, कानुन, न्याय तथा संसदीय व्यवस्था मन्त्रालय	२ वर्षभित्र	
	(ग) स्थानीय निकायको नेतृत्व तहमा महिलाको प्रतिनिधित्व बढाउने	(घ) राजनीतिक दलहरूमा लैङ्गिक सचेतना अभिवृद्धि र लैङ्गिक अभिमुखीकरण गर्ने ।	३. स्थानीय निकायका कार्यकारी पदमा महिला सहभागिता कम्तिमा ३३ प्रतिशत हुनेगरी स्थानीय स्वायत्त शासन ऐनमा संशोधन गर्ने ।	स्थानीय विकास मन्त्रालय, कानुन न्याय तथा संसदीय व्यवस्था मन्त्रालय	निरन्तर	
	(घ) स्थानीय तहदेखि केन्द्रतहसम्म सबै राजनीतिक तहमा रहेका महिलाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	(ङ) राजनीतिक पदमा रहेका महिलाहरूको नेतृत्व तथा व्यवसायिक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	४. राजनीतिमा संलग्न महिलाको नेतृत्व क्षमता विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	निरन्तर	
			५. राजनीतिक दलहरूमा लैङ्गिक सचेतना अभिवृद्धि तथा लैङ्गिक अभिमुखीकरणको		महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय, संसद सचिवालय	

			कार्यक्रम संचालन गर्ने ।			
२. निजामति सेवाको सेवाको नीति निर्माण तहमा महिला सहभागिता बृद्धि गर्ने	निजामति सेवामा प्रवेश र बहुवा व्यवस्थामा महिला वर्गका लागि विशेष व्यवस्था गर्ने	(क) विशेष संरक्षण नीति । सकारात्मक कार्य । विभेद को नीति अवलम्बन गर्ने (ख) निजामती सेवासम्बन्धी कानुनमा विशेष व्यवस्था गर्ने (ग) नीति निर्माण तहमा लैङ्गिक सचेतना अभिवृद्धि र अभिमुखीकरण गर्ने	जा आरक्षण र सकारात्मक कार्यको नीति तर्जुमा गर्ने द्वा सार्वजनिक प्रशासनको नीति निर्माण तहका पदमा महिला सहभागिता अभिवृद्धिका दृष्टिले निजामति सेवा तथा सार्वजनिक निकायका कर्मचारीसम्बन्धी कानुनमा संशोधन गर्ने घा निजामती सेवाको प्रवेश र बहुवा परीक्षाका लागि महिला उम्मेदवारको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धिको कार्यक्रम संचालन गर्ने द्वा लैङ्गिक सचेतना अभिवृद्धि र लैङ्गिक अभिमुखीकरण कार्यलाई व्यापक रूपमा संचालन गर्ने	प्र.मं.तथा म.प. का., महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय सामान्य प्रशासन मन्त्रालय प्र.मं.तथा म.प. का., सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, कानुन न्याय तथा संसदीय व्यवस्था मन्त्रालय महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय स.क. मन्त्रालय, प्र.मं तथा मं.प.को कार्यालय	१ वर्षभित्र २ वर्षभित्र निरन्तर निरन्तर	<ul style="list-style-type: none"> • सकारात्मक विभेदको नीति निर्माण • निजामती सेवा र सार्वजनिक क्षेत्रको नीति निर्माण तहमा महिलाको संख्यात्मक र गुणात्मक बृद्धि • योग्य महिलाको संख्यामा बृद्धि • राजनीतिक क्षेत्रमा लैङ्गिक सचेतना बृद्धि • विशेष संरक्षणात्मक व्यवस्था भएको कानुनको प्राप्ति
३. संवैधानिक तथा अन्य निर्णायक तहमा महिला सहभागिता बृद्धि गर्ने	संवैधानिक पद तथा निकायमा महिलाको संख्या बढाउन विशेष व्यवस्था गर्ने	(क) विशेष संरक्षणको नीति अवलम्बन गर्ने । (ख) सक्षम महिला पहिचानको व्यवस्था गर्ने । (ग) नीति निर्माण तहमा पुगेका र पुनर् योग्य हुने महिलाको यथार्थ सूचना व्यवस्था निर्माण गर्ने ।	छा संवैधानिक पदहरूमा नियुक्तिका लागि लैङ्गिक समानताका दृष्टिले आरक्षण र सकारात्मक कार्यको नीति तर्जुमा गर्ने । टा संवैधानिक पदमा नियुक्ति हुन योग्य महिलाको रोष्टर तयार गर्ने र अद्यावधिक गर्दै जाने । ठा योग्यता सूचिमा परेका	प्र.मं.तथा म.प. का. प्र.मं.तथा म.प. का., महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय प्र.मं.तथा म.प. का., महिला, बालबालिका	२ वर्षभित्र १ वर्षभित्र निरन्तर	<ul style="list-style-type: none"> • सकारात्मक विभेदको नीति निर्माण • संवैधानिक पदमा महिलाको संख्यामा बृद्धि • सक्षम महिलाको संख्यामा बृद्धि • राजनीतिक क्षेत्रमा लैङ्गिक सचेतना बृद्धि • विशेष संरक्षणात्मक व्यवस्था भएको कानुनको निर्माण र

		<p>(घ) योग्यताको परिधिभित्र परेका महिलाको व्यवसायिक क्षमता अभिवृद्धिको व्यवस्था गर्ने ।</p> <p>(ङ) संवैधानिक परिषद् र न्यायपरिषद्को सिफारिश व्यवस्थामा लैङ्गिक समानताको विषय समावेश गर्ने ।</p> <p>(च) सबै संवैधानिक निकायमा लैङ्गिक सचेतना अभिवृद्धि तथा लैङ्गिक अभिमुखीकरण गर्ने ।</p>	<p>महिलाका लागि नेतृत्व तथा व्यवसायिक क्षमता विकासको कार्यक्रम संचालन गर्ने ।</p> <p>डा। संवैधानिक परिषद् तथा न्याय परिषद्को कार्यप्रणालीमा लैङ्गिक समतासम्बन्धी प्रावधान समावेश गर्नका लागि संशोधन तथा सुधार गर्ने ।</p> <p>ढा। संवैधानिक निकायमा लैङ्गिक सचेतना अभिवृद्धि तथा लैङ्गिक अभिमुखीकरणका लागि कार्यक्रम संचालन गर्ने ।</p> <p>ज्ञ। श्री ५ को सरकारबाट गठन गरिने समिति, परिषद् आयोग र कार्यदल आदिमा अनिवार्य महिला प्रतिनिधित्वको व्यवस्था समावेश गर्ने ।</p>	<p>तथा समाज कल्याण मन्त्रालय</p> <p>प्र.मं.तथा म.प. का., कानुन न्याय तथा संसदीय व्यवस्था मन्त्रालय</p> <p>महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय</p> <p>प्र.मं.तथा म.प. का.</p>	<p>२ वर्षभित्र</p> <p>निरन्तर</p> <p>”</p> <p>”</p>	<p>कार्यान्वयन</p>
--	--	--	--	---	---	--------------------

७.२ तर्कयुक्त कार्यतालिका (Logical Framework) - शक्ति संरचना र नीति निर्माणमा महिला

सारांश (Narrative Summary)	उद्देश्यपरक तरिकाले परीक्षण गर्नसकिने सूचकहरू (Objectively verifiable indicators)	परीक्षणका माध्यम (Means of verification)	जोखिम तथा अनुमान (Risks and assumptions)
<p>लक्ष्य (Goal)</p> <p>सार्वजनिक नीति निर्माणका सबै तहमा महिला सहभागिता बढाई लैङ्गिक समानता हासिल गर्ने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> राजनीतिक नेतृत्व तहमा महिला सहभागिता अभिवृद्धि संवैधानिक अंग, निजामती सेवा तथा सार्वजनिक पदमा महिला सहभागिता अभिवृद्धि 	<ul style="list-style-type: none"> विशेष संरक्षणात्मक नीति विशेष संरक्षणात्मक कानुनी व्यवस्था प्रतिस्पर्धी क्षमता भएका महिलाको संख्या 	<ul style="list-style-type: none"> राजनीतिक प्रतिबद्धता नीतिगत सामन्जस्य र निरन्तरता योजनामा प्राथमिकता

<p>उद्देश्य (Purpose)</p> <ol style="list-style-type: none"> १. राजनीतिक नेतृत्व तहमा महिला सहभागिता बृद्धि गर्ने । २. निजामती सेवाको नीति निर्माण तहमा महिला सहभागिता बृद्धि गर्ने । ३. संवैधानिक पद तथा निकायमा महिला सहभागिता बृद्धि गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> • विशेष संरक्षणको नीति लागु • संवैधानिक निकाय, निजामती सेवाको नीति निर्माण तहमा महिला सहभागिता गर्न विशेष कानुनी व्यवस्था • राजनीतिक दलको कार्यकारी पदमा महिला सहभागिता बृद्धि गर्न विशेष व्यवस्था • संसद तथा स्थानीय निकायका पदमा महिला सहभागिता सुनिश्चित गर्न विशेष कानुनी व्यवस्था • सार्वजनिक पदमा नियुक्तिका लागि महिलाको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम 	<ul style="list-style-type: none"> • प्रभावकारिता अध्ययन • स्वतन्त्र अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण • आमसञ्चारको सूचना • वार्षिक तथा आवधिक प्रतिवेदन • निजामती कितावखानाको अभिलेख • निर्वाचन आयोगको विवरण • क्षमता अभिवृद्धिसम्बन्धी तालीम मूल्याङ्कन प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> • राजनीतिक प्रतिवद्धता • नीतिगत सामन्जस्य र निरन्तरता • योजना, कार्यक्रममा प्राथमिकता • नीति निर्माण तहमा लैङ्गिक सचेतना • विशेष संरक्षणात्मक व्यवस्था वारे नकारात्मक धारणा
---	---	---	---

कार्यक्रम / उपलब्धि (Outputs)	<ul style="list-style-type: none"> राजनीतिक दल तथा सार्वजनिक निकायमा लैंगिक सचेतना बृद्धि कानुन संशोधनका लागि सक्रियता र सहकार्य कार्यक्रम तर्जुमा र बजेट व्यवस्था प्रतिस्पर्धी महिलाको संख्यामा बृद्धि 	<ul style="list-style-type: none"> नीति संशोधित कानुन आमसञ्चारको सूचना कार्यक्रम र बजेट पुस्तिका वार्षिक तथा आवधिक प्रतिवेदन क्षमता अभिवृद्धि तालिम प्राप्त महिलाको संख्या नीति, कानुन, कार्यक्रमवारे सार्वजनिक जानकारी अध्ययन प्रतिवेदन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण अनुषोषण वार्षिक प्रतिवेदन तथ्याङ्क 	<ul style="list-style-type: none"> राजनीतिक प्रतिबद्धता नीतिगत सामन्जस्य र निरन्तरता योजना, कार्यक्रममा प्राथमिकता नीति निर्माण तहमा लैङ्गिक सचेतना विशेष संरक्षणात्मक व्यवस्था वारे नकारात्मक धारणा सरोकारवालाको सहभागिता र सहयोग नागरिक समाजको भूमिका
<p>जा। राजनीतिक दलको सबै तहका कार्यकारी पदमा महिला सहभागिता बृद्धि गर्न विशेष संरक्षणको नीति तर्जुमा ।</p> <p>द्वा। संसदीय तथा स्थानीय निर्वाचनका पदमा महिला सहभागिता बृद्धि गर्न विशेष संरक्षणात्मक कानुनी व्यवस्थाको स्थापना ।</p> <p>घ। राजनीतिमा संलग्न महिलाको नेतृत्व क्षमता विकास कार्यक्रम ।</p> <p>ड। राजनीतिक दल तथा सार्वजनिक संगठनहरूमा</p>	<ul style="list-style-type: none"> पर्याप्त कार्यक्रम र बजेट व्यवस्था दक्ष जनशक्ति प्रशिक्षणका लागि पूर्वाधार अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली महिला सहभागिता संभाव्य महिलाको योग्यता सूचि निर्माण 	<ul style="list-style-type: none"> वित्तीय साधन स्रोत दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था 	<ul style="list-style-type: none"> समयमा कार्यक्रम स्वीकृति पर्याप्त बजेटको व्यवस्था विशेषज्ञताको प्राप्ति
<p>क्रियाकलाप (Activities)</p> <p>जा। निजामती सेवा ऐनमा विशेष संरक्षणात्मक व्यवस्था समावेश गरी संशोधन गर्ने ।</p> <p>द्वा। संसदीय निर्वाचन तथा स्थानीय निर्वाचनसम्बन्धी ऐनमा विशेष संरक्षणात्मक व्यवस्था समावेश गरी संशोधन गर्ने ।</p> <p>घ। राजनीतिमा संलग्न महिलाका लागि नेतृत्व क्षमता तालिम संचालन गर्ने ।</p> <p>ड। सबै राजनीतिक दल तथा सार्वजनिक संगठनहरूका लागि लैङ्गिक सचेतना तालिम संचालन गर्ने ।</p> <p>छ। निजामती सेवाका पदमा प्रतिस्पर्धी महिलाका लागि क्षमता अभिवृद्धि तालिम संचालन गर्ने ।</p> <p>ट। संवैधानिक तथा नीति निर्माण तहमा नियुक्तिका लागि योग्य महिलाको रोष्टर तयार गर्ने ।</p>			

८.१ राष्ट्रिय कार्ययोजना - महिला विकासको लागि संस्थागत संरचना

उद्देश्य	रणनीति	नीति	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवार निकाय	समय तालिका	अनुगमन सूचकहरू
१. महिला विकासको लागि स्थापित राष्ट्रिय संयन्त्रलाई सुदृढ र सक्षम बनाउने ।	(क) संस्थागत विकासको क्षेत्रमा विशेषज्ञता हासिल गरेका व्यक्ति, लैङ्गिक विशेषज्ञ समेत समावेश भएको सर्वपक्षीय समिति गठन गरी संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि र विकास सम्बन्धमा अध्ययन गराउने । (ख) महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालयको समन्वयकारी भूमिकालाई सुदृढ गर्ने ।	क) राष्ट्रिय महिला आयोगलाई स्वायत्त र अधिकार सम्पन्न बनाउने । ख) हालको महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालयलाई महिला तथा बाल अधिकार संरक्षण र संवर्द्धन गर्न सक्षम र सरकारको अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धतालाई कार्यान्वयन गर्न सक्ने गरी सुदृढ र सक्षम बनाउने । ग) प्रतिनिधि सभामा महिला विकासका गतिविधि हेर्ने विशेष संसदीय समितिको व्यवस्था गर्ने । घ) पारिवारिक अदालत स्थापनाका लागि कानून निर्माण गर्ने । ङ) स्थानीय निकायका महिला जनप्रतिनिधिहरूको राष्ट्रिय महासंगठन गर्ने । च) महिला समूहहरूको राष्ट्रिय महासंघ गठन गर्ने । छ) नेपाल प्रहरी अन्तर्गत रहेको महिला प्रहरी सेललाई भौतिक पूर्वाधार समेत विकास गरी सबै जिल्लामा विस्तार गर्ने । ज) क्षेत्रगत मन्त्रालयहरू लगायत सबै निकायमा मौजुदा लैङ्गिक समपर्कविन्दुहरूलाई सुदृढ गर्नुको साथै स्थानीय निकायहरूमा पनि लैङ्गिक सम्पर्कविन्दुको स्थापना गर्ने ।	क) विधेयकको मस्यौदा तयार गरी संसदमा प्रस्तुत गर्ने र पारित गराउने । ख) महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय तथा लैङ्गिक केन्द्रविन्दुहरूको क्षमता सुदृढ गर्न सम्बद्ध सबै पक्षको सहयोगमा रणनीति निर्माण परामर्श गोष्ठीको आयोजना गर्ने । (ग) श्री ५ को सरकार (कार्य विभाजन) नियमावलीमा संशोधन गर्न आवश्यक कारवाही गर्ने । (घ) प्रतिनिधि सभा नियमावलीमा संशोधन गर्ने । (ङ) महिला विकासका लागि स्थापित सूचना तथा प्रलेख केन्द्र (DIC) र केन्द्रिय कानुनी सहायता समितिलाई सुदृढ र दिगो बनाउने । (च) महिला विकास विभाग र कार्यालयहरूको संस्थागत क्षमताको सुदृढिकरण गर्ने । (छ) महिला विकास विभाग र अन्तर्गतका कार्यालयहरूमा महिला तथा बालबालिका सम्बन्धी पुस्तक तथा प्रकाशनहरू रहने गरी Documentation Center स्थापना गर्ने । (ज) पारिवारिक अदालत स्थापनाका लागि तयार भैसकेको विधेयकको मस्यौदा स्वीकृत गरी संसदमा प्रस्तुत गर्ने । (झ) सांसदहरूको लागि Lobbying Advocacy/Awareness	महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय, कानून न्याय तथा संसदीय व्यवस्था मन्त्रालय, महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय प्र.मं.तथा म.प. का. संसद सचिवालय महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय, कानून, न्याय तथा संसदीय व्यवस्था मन्त्रालय महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	१ वर्ष भित्र १ वर्ष भित्र १ वर्षभित्र निरन्तर निरन्तर निरन्तर १ वर्षभित्र निरन्तर २ वर्षभित्र १ वर्षभित्र	<ul style="list-style-type: none"> महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालयको क्षमता बृद्धि सक्षम, स्वायत्त र अधिकार सम्पन्न राष्ट्रिय महिला आयोगको स्थापनासम्बन्धी कानुनी व्यवस्थाका लागि विधेयक पारित भएको हुनेछ प्रतिनिधि सभामा महिलासम्बन्धी समितिको स्थापना पारिवारिक अदालतसम्बन्धी विधेयक निर्माण स्थानीय निकायका महिला जनप्रतिनिधिको राष्ट्रिय महासंघको स्थापना सबै निकायमा लैङ्गिक केन्द्रविन्दुको स्थापना नेपाल प्रहरीमा सक्षम र सुदृढ महिला सेलको स्थापना संसदमा महिला सहभागिता बृद्धि लैङ्गिक बजेट र परीक्षण व्यवस्था लैङ्गिक संवेदनमूलक सूचना, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

<p>२. लैङ्गिक दृष्टिकोणलाई विधायिका, न्यायपालिका, राष्ट्रिय नीति र कार्यक्रममा एकिकृत गर्ने ।</p>	<p>१. सम्बद्ध निकायका नीति कार्यक्रमहरुमा लैङ्गिक दृष्टिकोणलाई समावेश गर्न ती निकायहरुलाई तालीम, गोष्ठी र सेमिनारमा सहभागी गराएर तथा परामर्श सेवा उपलब्ध गराएर लैङ्गिक सम्बेदनशील बनाउने ।</p>	<p>१. लैङ्गिक एकीकरण तथा मूलप्रवाहीकरणसम्बन्धी राष्ट्रिय नीति बनाउने ।</p> <p>२. सर्वदलीय समिति बनाएर परामर्श र राय सुझाव संकलन गर्ने ।</p>	<p>raising कार्यक्रम संचालन गर्ने । (ज) गा.वि.स., जि.वि.स र नगरपालिका महासंघका प्रतिनिधिहरूसंग परामर्श कार्यशालाको आयोजना गर्ने ।</p> <p>(ट) महिला प्रहरी अधिकृत र जवानहरुको संख्या बढाउन सकारात्मक विभेदको नीति तर्जुमा गर्ने ।</p> <p>(ठ) महिला सेलको लागि छुट्टै भवन तथा आवश्यक पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।</p> <p>(ड) Focal Point को लागि तालीम, गोष्ठी र सेमिनारको आयोजना गर्ने ।</p> <p>(ढ) Gender Focal Pointsको Forum निर्माण गर्ने ।</p> <p>(ण) स्थानीय निकायका पदाधिकारीहरुको लागि Gender Equality / Women Empowerment सम्बन्धी तालीम संचालन गर्ने ।</p> <p>(त) महिला सांसदहरुको गठित समूहको क्षमता विकास गर्न तालिमको व्यवस्था गर्ने ।</p> <p>(क) प्रतिनिधि सभाको निर्वाचनमा सबै राजनैतिक दलहरुले कम्तिमा ३३ प्रतिशत महिला उम्मेदवार खडा गर्नेगरी सम्बन्धित कानूनमा संशोधन गर्ने ।</p> <p>ख) राष्ट्रिय सभामा कम्तीमा २०% महिला हुनुपर्ने व्यवस्थाका लागि सम्बन्धित कानूनमा संशोधन गर्ने ।</p> <p>ग) सबै क्षेत्रको योजना र कार्यक्रम तर्जुमामा लैङ्गिक दृष्टिकोणलाई आधार</p>	<p>समाज कल्याण मन्त्रालय, स्थानीय विकास मन्त्रालय</p> <p>प्रहरी प्रधान कार्यालय</p> <p>महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय</p> <p>महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय</p> <p>महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय, स्थानीय विकास मन्त्रालय</p> <p>संसद सचिवालय, महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय,</p> <p>महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय, कानून न्याय तथा संसदीय व्यवस्था मन्त्रालय</p> <p>महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय</p> <p>कानून न्याय तथा संसदीय व्यवस्था मन्त्रालय</p> <p>महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, रा.यो.आ.</p> <p>महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय र</p>	<p>५ वर्षभित्र</p> <p>निरन्तर</p> <p>१ वर्षभित्र</p> <p>निरन्तर</p> <p>निरन्तर</p> <p>२ वर्षभित्र</p> <p>२ वर्षभित्र</p> <p>निरन्तर</p> <p>निरन्तर</p> <p>निरन्तर</p> <p>१ वर्षभित्र</p>	<p>प्रणालीको स्थापना</p> <ul style="list-style-type: none"> कार्यविभाजन नियमावलीमा संशोधन महिला विकासका लागि केन्द्रिय सूचना तथा प्रलेख केन्द्रको स्थापना पारिवारिक अदालतसम्बन्धी कानून केन्द्रिय महिला कानुनी सहायतासम्बन्धी सेवाको व्यापकता लैङ्गिक सम्पर्क विन्दुको कार्य संचालन लैङ्गिक सचेतना तथा प्रशिक्षण प्राप्त पदाधिकारीको संख्या बृद्धि लैङ्गिक संवेदनमूलक तथ्याङ्क व्यवस्था लैङ्गिक बजेट र लैङ्गिक परीक्षणको शुरुआत सकारात्मक विभेदको नीति तर्जुमा सबै क्षेत्रमा लैङ्गिक सचेतना बृद्धि महिलाविरुद्ध भेदभाव गर्ने कानूनमा संशोधन लैङ्गिक सम्बेदनमूलक
---	--	---	--	---	--	---

<p>३) योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्दा र तथ्याङ्क संकलन गर्दा लैङ्गिक दृष्टिकोण अपनाउने ।</p>	<p>राष्ट्रिय लैङ्गिक संवेदनमूलक तथ्याङ्क व्यवस्थापन प्रणाली को संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने ।</p>	<p>लैङ्गिक विभेदीकृत सूचना प्रणाली (Gender Disaggregated Information System, GDIS) को व्यवस्था सुदृढ गरी लागु गर्ने ।</p>	<p>मानी सचेतना वृद्धि गर्ने ।</p> <p>घ) महिलाको पक्षमा असमान रहेका ऐन कानूनमा आवश्यक संशोधन गर्ने ।</p> <p>(ङ) महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण, अर्थ मन्त्रालय र राष्ट्रिय योजना आयोगले कार्यक्रम तर्जुमा, अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्दा Gender Budgeting, Auditing and Monitoring System गरी त्यसलाई कार्यान्वयन गर्ने ।</p> <p>(च) गरीबी निवारण अनुगमन सूचकमा लैङ्गिक दृष्टिकोण समावेश गर्ने ।</p> <p>(छ) संसदीय समितिलाई सुदृढ गर्न संसदीय समितिहरूमा कम्तिमा १/३ महिला सांसदहरू राख्ने (सभापति समेत) व्यवस्था गर्ने ।</p> <p>(ज) राष्ट्रिय योजना आयोगका साथै सबै संवैधानिक निकायहरूमा कम्तिमा ३३% महिला रहने व्यवस्था गर्ने ।</p> <p>(ञ) सार्वजनिक क्षेत्रमा गठन हुने सबै परिषद्, समिति, उपसमिति र आयोगहरूमा महिला प्रतिनिधि कम्तिमा ३३% राख्ने व्यवस्था गर्ने ।</p> <p>ट) लैङ्गिक सम्वेदनशीलता बारे विधायक, योजनाविद्, न्यायाधिश, नीति निर्माता तथा अन्य सम्बन्धित सबै पक्षलाई तालीम, सेमिनार परामर्श सेवा उपलब्ध गराउने ।</p> <p>क) तथ्याङ्क ऐन २०१५ लाई संशोधन गरी लिङ्ग अनुसारको तथ्याङ्क संकलन गर्ने प्रावधान राखी प्रभावकारी कार्यान्वयनको</p>	<p>रा.यो.आ.</p> <p>कानून, न्याय तथा संसदीय व्यवस्था मन्त्रालय</p> <p>प्र.मं तथा मं.प.को कार्यालय</p> <p>" "</p> <p>संसद सचिवालय, म.वा. तथा स.क. मन्त्रालय</p> <p>प्र.मं. तथा मं.प. को कार्यालय, रा.यो.आ.</p> <p>राष्ट्रिय योजना आयोगको सचिवालय</p> <p>राष्ट्रिय योजना आयोगको सचिवालय</p> <p>राष्ट्रिय योजना आयोगको सचिवालय, महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय,</p> <p>श्रम. तथा यातायात व्यवस्था</p>	<p>२ वर्षभित्र</p> <p>२ वर्षभित्र</p> <p>२ वर्षभित्र</p> <p>निरन्तर</p> <p>२ वर्षभित्र</p> <p>२ वर्षभित्र</p> <p>१ वर्षभित्र</p> <p>१ वर्षभित्र</p> <p>१ वर्षभित्र</p> <p>निरन्तर</p>	<p>अनुगमन तथा मूल्याङ्कन व्यवस्था</p> <ul style="list-style-type: none"> सबै प्रकारका निर्णय तहमा महिला सहभागिता वृद्धि सबै तहमा लैङ्गिक सचेतना र क्षमता अभिवृद्धि <p>लैङ्गिक विभेद स्पष्ट गर्ने तथ्याङ्क प्रणालीको स्थापना</p> <ul style="list-style-type: none"> योजना चक्रका सबै
--	---	---	---	--	---	--

		<p>लागि केन्द्रिय तथ्याङ्क विभागलाई सुदृढ गर्ने ।</p> <p>ख) सम्बन्धित सबै संस्थाले उमेर र लिङ्ग अनुसारको तथ्याङ्क संकलन गर्ने संयन्त्र स्थापना गर्ने ।</p> <p>ग) लैङ्गिक सम्बेदनशील सूचक (Gender Sensitive Indicator) को विकास गर्ने ।</p> <p>घ) निजामती, संस्थान, शिक्षा सेवा, स्वास्थ्य सेवा, शाही सेना, प्रहरी आदि पेशा व्यवसायमा संलग्न महिलाहरूको सहभागितावारे Database तयार गर्ने ।</p> <p>ङ) वैदेशिक रोजगारीमा जाने महिलाहरूको तथ्याङ्क संकलन गर्ने ।</p> <p>च) उमेर र लिङ्ग अनुसारको तथ्याङ्क र सूचनाको व्यापक प्रचार प्रसार गर्ने ।</p> <p>छ) तथ्याङ्क संकलन कार्यको समन्वयका लागि केन्द्रिय तथ्याङ्क विभागको क्षमता सुदृढ गर्ने ।</p> <p>ज) समस्त गणना, सर्वेक्षण र प्रशोधन गरिने विवरणको नतिजा उमेर र लिङ्ग अनुसार दिने व्यवस्था गर्ने ।</p> <p>झ) संकलित तथ्याङ्क विवरण प्रशोधन / विश्लेषण गरी सम्बन्धित निकायमा प्रवाह गर्ने ।</p> <p>ञ) महिलाहरूको अवैतनिक कार्य (Unpaid work of women) को मूल्याङ्कनको लागि System /</p>	<p>मन्त्रालय</p> <p>केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग</p> <p>राष्ट्रिय योजना आयोग र केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग</p> <p>राष्ट्रिय योजना आयोग र केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग</p> <p>राष्ट्रिय योजना आयोग र केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग</p> <p>महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय र रा.यो.आ.</p> <p>केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग</p> <p>महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय</p> <p>महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय</p>	<p>निरन्तर</p> <p>निरन्तर</p> <p>निरन्तर</p> <p>निरन्तर</p> <p>निरन्तर</p> <p>निरन्तर</p> <p>निरन्तर</p> <p>निरन्तर</p>	<p>तहमा लैङ्गिक क्षमता वृद्धि</p> <ul style="list-style-type: none"> सरकारी प्रतिवेदनहरूमा लैङ्गिक दृष्टिले विवरण प्रकाशन लैङ्गिक सूचना र तथ्याङ्कको सार्वजनिकीकरण महिलाको स्थितिसम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान
--	--	--	--	---	---

			<p>Mechanism बनाई राष्ट्रिय आयमा समावेश गर्ने ।</p> <p>ट) विभिन्न पेशा र व्यवसायमा सम्लग्न व्यक्तिहरुको लिंग अनुसारको राष्ट्रिय तथ्याङ्क (National Gender Disaggregated Data) संकलन गर्ने ।</p> <p>ठ) महिला तथा बालबालिका समाज कल्याण मन्त्रालयमा लैङ्गिक तथ्याङ्कको लागि केन्द्रिय Database स्थापना गर्न मौजुदा सूचना तथा प्रलेख केन्द्रको सुदृढीकरण र दिगोपनाको लागि कार्य गर्ने ।</p> <p>ड) लैङ्गिक तथ्याकंलाई व्यवस्थित ढंगले परिचालित गर्न National Research Center for Women को स्थापना गर्न अध्ययन गर्ने ।</p> <p>ढ) लिङ्ग अनुसारको Foreign Employment Mapping को कार्य गर्ने ।</p> <p>ण) रेडियो र टेलिभिजन मार्फत लैङ्गिक तथ्याक प्रसारण गर्ने गराउने ।</p> <p>त) विभिन्न निकायबाट संकलित विवरण एव गतिविधिहरुलाई समष्टिगत रुपमा प्रकाशित गर्ने ।</p> <p>थ) Women Specific Violence विषयको तथ्याक संकलन र प्रकाशन गर्ने गर्ने ।</p>			
--	--	--	--	--	--	--

द.२ तर्कयुक्त कार्यतालिका (Logical Framework) - महिला विकासको लागि संस्थागत संरचना

सारांश (Narrative Summary)	उद्देश्यपरक तरिकाले परीक्षण गर्नसकिने सूचकहरु (Objectively verifiable)	परीक्षणका माध्यम (Means of verification)	जोखिम तथा अनुमान (Risks and
-----------------------------------	---	---	------------------------------------

	indicators)		assumptions)
<p>लक्ष्य (Goal)</p> <p>महिला विकासका लागि स्थापित राष्ट्रिय संयन्त्रलाई सुदृढ र सक्षम तुल्याई लैङ्गिक समानता प्रवर्द्धन गर्न योगदान पुऱ्याउने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> महिला विकासका लागि सक्षम र सुदृढ राष्ट्रिय संयन्त्रको स्थापना विकाससँग सम्बन्धित संस्था, नीति तथा कार्यक्रममा लैङ्गिक एकीकरण र मूलप्रवाहीकरण गर्ने । लैङ्गिक संवेदनमूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको स्थापना 	<ul style="list-style-type: none"> सुदृढ र सक्षम महिला तथा बालबालिका मन्त्रालय सक्षम, स्वायत्त र अधिकार सम्पन्न राष्ट्रिय महिला आयोग लैङ्गिक संवेदनमूलक सूचना व्यवस्था 	<ul style="list-style-type: none"> राजनीतिक प्रतिवद्धता नागरिक समाजको सहयोग राजनीतिक अस्थिरताको अन्त्य प्राथमिकीकरण, स्रोत साधनको अभाव, व्यवस्थापकीय र सस्थागत क्षमताको अभाव
<p>उद्देश्य (Purpose)</p> <p>१. महिला विकासको लागि स्थापित राष्ट्रिय संयन्त्रलाई सुदृढ र सक्षम बनाउने ।</p> <p>२. लैङ्गिक दृष्टिकोणलाई विधायिका, न्यापालिका, राष्ट्रिय नीति र कार्यक्रममा एकीकृत गर्ने ।</p> <p>३. योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्दा र तथ्याङ्क संकलन गर्दा लैङ्गिक दृष्टिकोण अपनाउने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालयको क्षमता बृद्धि सक्षम, स्वायत्त र अधिकार सम्पन्न राष्ट्रिय महिला आयोगको स्थापनासम्बन्धी कानुनी व्यवस्था प्रतिनिधि सभामा महिलासम्बन्धी समितिको स्थापना पारिवारिक अदालतसम्बन्धी विधेयक निर्माण स्थानीय निकायका महिला जनप्रतिनिधिको राष्ट्रिय महासंघको स्थापना सवै निकायमा लैङ्गिक केन्द्रविन्दुको स्थापना नेपाल प्रहरीमा सक्षम र सुदृढ महिला सेलको स्थापना संसदमा महिला सहभागिता बृद्धि लैङ्गिक बजेट र परीक्षण व्यवस्था लैङ्गिक संवेदनमूलक सूचना, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको स्थापना 	<ul style="list-style-type: none"> लैङ्गिक संवेदनमूलक सूचना तथा तथ्याङ्क प्रकाशन अध्ययन प्रतिवेदन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण प्रतिवेदन आमसञ्चारको रिपोर्टिंग जनताको अभिमत वार्षिक तथा आवधिक प्रतिवेदन कार्यक्रम र बजेट पुस्तिका 	<ul style="list-style-type: none"> राजनीतिक प्रतिवद्धता नागरिक समाजको सहयोग राजनीतिक अस्थिरता, प्राथमिकीकरण, स्रोत साधनको अभाव, व्यवस्थापकीय र सस्थागत क्षमताको अभाव

कार्यक्रम / उपलब्धि (Outputs)			
<p>१. महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालयको संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने ।</p> <p>२. सक्षम र अधिकारसम्पन्न राष्ट्रिय महिला आयोगको स्थापना गर्ने ।</p> <p>३. प्रतिनिधि सभामा महिलासम्बन्धी विशेष समितिको स्थापना गर्ने ।</p> <p>४. पारिवारिक अदालत स्थापनाका लागि कानून निर्माण गर्ने ।</p> <p>५. स्थानीय निकायका महिला जनप्रतिनिधिको राष्ट्रिय महासंघ गठन गर्ने ।</p> <p>६. नेपाल प्रहरीको महिला सेलको संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने ।</p> <p>७. क्षेत्रगत मन्त्रालय र स्थानीय निकायहरुमा लैङ्गिक केन्द्रविन्दुको स्थापना गर्ने ।</p> <p>८. राष्ट्रिय सभा र प्रतिनिधि सभा निर्वाचनमा महिला सहभागिताका लागि विशेष संरक्षणात्मक कानुनी व्यवस्था गर्ने ।</p> <p>९. विभेदपूर्ण कानूनमा संशोधन गर्ने ।</p> <p>१०. विकास कार्यक्रममा लैङ्गिक बजेट, लैङ्गिक परीक्षण तथा लैङ्गिक संवेदनमूलक अनुगमन र मूल्याङ्कन प्रणालीको स्थापना गर्ने ।</p> <p>११. गरिबी निवारणमा लैङ्गिक सूचकको व्यवस्था गर्ने ।</p> <p>१२. संसदीय समिति, आयोग तथा समितिहरुमा महिला सहभागिता सुरक्षित गर्ने</p>	<ul style="list-style-type: none"> • राष्ट्रिय महिला आयोगसम्बन्धी कानून • कार्यविभाजन नियमावलीमा संशोधन • महिला विकासका लागि केन्द्रिय सूचना तथा प्रलेख केन्द्रको स्थापना • पारिवारिक अदालतसम्बन्धी कानून • केन्द्रिय महिला कानुनी सहायतासम्बन्धी सेवाको व्यापकता • लैङ्गिक बजेट र लैङ्गिक परीक्षणको शुरुआत • लैङ्गिक सम्पर्क विन्दुको कार्यसंचालन • लैङ्गिक सचेतना तथा प्रशिक्षण प्राप्त पदाधिकारीको संख्या बृद्धि • लैङ्गिक संवेदनमूलक तथ्याङ्क व्यवस्था • प्रतिनिधि सभा नियमावलीमा संशोधन 	<ul style="list-style-type: none"> • लैङ्गिक संवेदनमूलक सूचना तथा तथ्याङ्क प्रकाशन • अध्ययन प्रतिवेदन • अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण • आमसञ्चारको रिपोर्टिंग • जनताको अभिमत • वार्षिक तथा आवधिक प्रतिवेदन • कार्यक्रम र बजेट पुस्तिका 	<ul style="list-style-type: none"> • राजनीतिक प्रतिवद्धता • नीतिगत सामन्जस्य र निरन्तरता • योजना, कार्यक्रममा प्राथमिकता • नीति निर्माण तहमा लैङ्गिक सचेतना • विशेष संरक्षणात्मक व्यवस्था वारे नकारात्मक धारणा • सरोकारवालाको सहभागिता र सहयोग • नागरिक समाजको भूमिका • समन्वय व्यवस्था

व्यवस्था स्थापना गर्ने । १३. सार्वजनिक नीति निर्माण तहमा लैङ्गिक सचेतना अभिवृद्धि गर्ने । १४. केन्द्रिय तथ्याङ्क विभागको सुदृढीकरण गर्ने ।			
--	--	--	--

क्रियाकलाप (Activities)			
<p>१. राष्ट्रिय महिला आयोगको विधेयक तयार गरी संसदमा प्रस्तुत गर्ने ।</p> <p>२. महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालयको सुदृढीकरणका लागि अध्ययन गराउने र कार्यविभाजन नियमावलीमा संशोधन गरी मन्त्रालयलाई महिला र बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्य गर्न सक्षम तुल्याउने ।</p> <p>३. महिला विकासका लागि स्थापित सूचना तथा प्रलेख केन्द्र र केन्द्रिय महिला कानुनी सहायता समितिलाई सक्षम तुल्याउने कार्यसंचालन गर्ने ।</p> <p>४. पारिवारिक अदालत स्थापनाका लागि विधेयक तयार गरी संसदमा प्रस्तुत गर्ने ।</p> <p>५. महिला विकास कार्यालयहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।</p> <p>६. सांसदहरुका लागि सचेतना अभिवृद्धि कार्य गर्ने ।</p> <p>७. लैङ्गिक सम्पर्क विन्दुहरुका लागि क्षमता वृद्धि कार्यक्रम संचालन गर्ने ।</p> <p>८. लैङ्गिक सचेतना वृद्धिसम्बन्धी तालीम संचालन गर्ने ।</p> <p>९. विभिन्न पेशामा संलग्न महिलाको तथ्याङ्क तयार गर्ने ।</p> <p>१०. वैदेशिक रोजगारीमा जाने महिलाको तथ्याङ्क तयार गर्ने ।</p> <p>११. लैङ्गिक विभेद स्पष्ट पार्ने तथ्याङ्क प्रचार प्रसार गर्ने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • विधेयकको तयारी • कार्यक्रम र बजेट • BIf जनशक्तिको उपलब्धि • संस्थागत पूर्वाधार • प्रभावकारी सेवा • सूचना तथा प्रलेख स्रोत केन्द्र 	<ul style="list-style-type: none"> • वित्तीय साधन • प्रक्रिया र कार्यप्रणाली • जनशक्तिको परिचालन ज्यवस्था 	<ul style="list-style-type: none"> • समयमा कार्यक्रमको स्वीकृति • पर्याप्त बजेटको व्यवस्था • विशेषज्ञताको प्राप्ति • कार्यगत समन्वय

९.१ राष्ट्रिय कार्ययोजना - महिला र मानव अधिकार

उद्देश्य	रणनीति	नीति	कार्यक्रमहरु	मुख्य जिम्मेवार निकाय	समय तालिका	अनुगमन सूचांक
१) महिलाको विश्वव्यापी मानव अधिकारको सुनिश्चित गरी समानता मूलक समाजको निर्माण गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> विद्यमान कानूनमा सुधार र आवश्यक कानून निर्माण गर्ने अदालती संरचनामा उपयुक्त थप व्यवस्था गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> महिला विरुद्धका भेदभाव सम्पूर्ण कानूनहरु उन्मूलन गरी समानता मूलक कानूनको निर्माण र प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी महिलाको मानव अधिकार सुनिश्चित गरी समतामूलक समाजको विकास गर्ने कानूनी सहायता उपलब्ध गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> महिलाका हकहितका सम्बन्धमा विद्यमान कानूनको पुनरावलोकन, संशोधन र आवश्यक नयां कानून निर्माण गर्ने पारिवारिक अदालत स्थापना गर्न कानून निर्माण गर्ने । शिक्षामा भेदभाव विषयक महासन्धि, १९६२, विवाहको लागि न्यूनतम उमेर, सहमती र विवाह दर्ता विषयक महासन्धि, १९६२, विवाहिता महिलाको राष्ट्रियता विषयक महासन्धि, १९५७, महिला बेचबिखन विरुद्धको इच्छाधिन आलेख, २००० मा अनुमोदन गर्ने, महिला विरुद्ध हुने हिंसा (घरेलु हिंसा लगायत) सम्बन्धी मुद्दाको सुनवाई बन्द इजलाशमा गर्ने व्यवस्था गर्ने । महिला विरुद्ध हुने अपराधको छिटो कारवाहीको लागि निरन्तर सुनवाईको व्यवस्था गर्ने । आर्थिक रूपले कमजोर, असहाय र सबै प्रकारका शोषण र हिंसाबाट पीडित महिला उपर मुद्दा हेर्ने अड्डादेखि माथिल्लो तहको अदालतसम्म निःशुल्क कानूनी सेवा र परामर्श उपलब्ध गराउने । 	<p>मबासक र कानून, न्याय तथा संसदीय व्यवस्था मन्त्रालय</p> <p>"</p> <p>"</p> <p>कानून, न्याय तथा संसदीय व्यवस्था मन्त्रालय</p> <p>मबासक र कानून, न्याय तथा संसदीय व्यवस्था मन्त्रालय</p> <p>गैसस</p>	<p>आ.व. २०६१/६२ देखि</p> <p>आ.व. २०६१/६२ देखि</p> <p>आ.व. २०६१/६२ देखि</p> <p>आ.व. २०६१/६२ देखि</p> <p>आ.व. २०६२/६३ देखि</p>	<ul style="list-style-type: none"> महिला र पुरुषबीच समान कानून सुधार र नयां कानून निर्माण र पारिवारिक अदालतबारे विधेयकको तयारी उल्लेखित महासन्धि र इच्छाधिन आलेखमा अनुमोदन अदालत र इजलाशको स्थापना । घरेलु हिंसा लगायतका हिंसा मुद्दाको सुनवाई बन्द इजलाशमा व्यवस्था । साथै निरन्तर सुनवाईको व्यवस्था निःशुल्क कानूनी सेवा र लाभान्वित व्यक्ति संख्या
२) महिलाको मानव अधिकारबारे चेतना जागरण गर्ने,	<ul style="list-style-type: none"> महिलाको मानव अधिकार सम्बन्धमा चेतना जगाउन संयुक्त प्रयासमा जोड दिने 	<ul style="list-style-type: none"> महिलाको मानव अधिकारसम्बन्धी महासन्धिहरु र तत्सम्बन्धी व्यवस्थाबारे स्थानीय स्तरसम्म चेतना अभिवृद्धि 	<ul style="list-style-type: none"> नेपालले सम्मिलन जनाएका तथा अनुमोदन गरेका महासन्धिहरु र तत्सम्बन्धी व्यवस्थाहरु बारे तथा CEDAW गैसससंग समेतको संयुक्त प्रयासमा प्रचार-प्रसार गरी चेतना अभिवृद्धि गर्न क्षेत्रीय, जिल्ला एवं ग्रामीण स्तरसम्म विभिन्न सचेतन कार्यक्रमहरु गर्ने गराउने । महिला अधिकारको सन्देश दिने पोष्टर, डकुमेन्ट्री, कार्टुन, जिङ्गल, कार्यक्रम बनाई गा.वि.स., नगरपालिका, विद्यालय लगायतका सार्वजनिक 	<p>मबासक मन्त्रालय, दातृ संस्था, गैसस, स्थानीय निकाय</p> <p>मबासक मन्त्रालय, दातृ संस्था, गैसस,</p>	<p>निरन्तर</p> <p>निरन्तर</p>	<ul style="list-style-type: none"> प्रचार प्रसारका संख्या क्षेत्रीय र जिल्ला स्तरको गोष्ठी संख्या IEC Material को तयारी र प्रचार प्रसार

		गर्ने	स्थलहरुमा वितरण तथा प्रदर्शन गर्ने ।	स्थानीय निकाय		
३) महिलाको मानव अधिकार सम्बन्धमा शिक्षण, प्रशिक्षण दिने	•महिलाको मानव अधिकार तथा कानूनी शिक्षा दिने ।	•शिक्षा तथा तालीम सामग्रीमा महिला मानव अधिकार सम्बन्धी विषय समावेश गर्ने ।	•महिलासम्बन्धी महासन्धि (CEDAW) र यसको ऐच्छिक प्रोटोकल सम्बन्धमा नीति निर्माता, प्रशासक, न्यायकर्ता, विद्यालय र नागरिक समाजलाई जानकारी गराउन तालिम प्रशिक्षणहरु संचालन गर्ने । •महिलाको मानव अधिकारसम्बन्धी विषय स्कूल, उच्च शिक्षा र पाठ्यक्रम तालीम सामग्रीमा समावेश गर्ने । •महिला अधिकार सम्बन्धमा विद्यालय तथा क्याम्पसमा लेख, वादविवाद, हाजिरीजवाफ प्रतियोगिताहरुको आयोजना गर्ने गराउने ।	मबासक, शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय	निरन्तर २०६१/६२ २०६१ साल देखि निरन्तर	• ऋभ्म्ब सम्बन्धी तालिम संख्या । • महिला अधिकार विषय पाठ्यपुस्तकमा समावेश । • शैक्षिक संस्थामा अतिरिक्त कृयाकलापमा वृद्धि ।
४) महिलाको मानव अधिकार संरक्षण तथा महिला शोषण अन्त्य गर्ने ।	•महिलाको मानव अधिकार संरक्षण गर्न तथा महिला शोषण अन्त्य गर्न नयाँ कानूनहरु निर्माण गर्ने ।	•महिलाको बेचबिखन तथा यौन शोषण लगायत सबै शोषण नियन्त्रण गर्ने कानूनहरुको व्यवस्था र प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने	•विद्यमान कानूनहरुलाई महिला मानव अधिकारको दृष्टिकोणबाट पुनरावलोकन गरी बाभिएको विषयहरुमा नयाँ व्यवस्था गर्ने, •महिला माथि हुने यौन शोषणलाई नियन्त्रण गर्न नयाँ कानूनहरु निर्माण गर्ने, •कार्य स्थलमा हुने यौन दुर्व्यवहार, चेलीबेटी बेचबिखन तथा ओसार-पसार, घरेलु हिंसा, असहाय महिला, वैवाहिक सम्बन्धमा जबरजस्ती करणी आदिबाट पीडित महिलाको लागि पुनर्स्थापना गृह स्थापना गरी संचालन गर्ने ।	मबासक, कानून मन्त्रालय “ मबासक, गृह तथा परराष्ट्र मन्त्रालय, रामआ, दातृ संस्था, गैसस	२०६१ देखि निरन्तर । “ “	• महिलाको मानव अधिकारको दृष्टिकोणबाट कानूनहरुको पुनरावलोकन तथा नयाँ कानून निर्माण • विविध हिंसाबाट पीडित महिलाको लागि पुनर्स्थापना केन्द्रको स्थापना र संचालन ।
५) महिला र पुरुषको समान भूमिकाबारे चेतना वृद्धि गरी व्यवहारमा परिवर्तन ल्याउने ।	महिला र पुरुष बीचको समान भूमिकाबारे प्रचार प्रसार गर्ने	महिलालाई पुरुषको समकक्षमा पुऱ्याई वास्तविक समानता प्राप्त गर्न सारवान समानताको अवधारणा विकास गर्ने ।	• विद्यमान अवस्थाको महिला तथा लैंगिक विषयको परम्परागत सोचाईले समाजमा परेको असर र यसको कमजोरीहरुको मूल्यांकन गर्ने । • विशेष व्यवस्था गर्नुपर्ने क्षेत्रहरु तथा तरिकाको पहिचान गर्ने । • महिला र पुरुषबीचको समान अधिकार र समतामूलक समाजको आवश्यकताबारे विविध उपयुक्त माध्यमबाट प्रचार प्रसार गर्ने ।	मबासक मन्त्रालय र रामआ मबासकमं र रामआ मबासक मन्त्रालय, दातृ संस्था, गैसस	आ.व. २०६१/६२ २०६२/६३ निरन्तर	• विद्यमान अवस्थाको मुल्याङ्कन र विशेष व्यवस्था गर्नु पर्ने क्षेत्रको पहिचान • महिला र पुरुषको समान अधिकार र समतामूलक समाजबारे प्रचार प्रसार
६) महिलाको	मानव अधिकार	मबासक मन्त्रालयमा	•महिला विकास तथा लैंगिक समानतासम्बन्धी महिला विकास शाखा/इकाई स्थापना भई	मबासक मन्त्रालय र	आ.व. २०६१/६२	• मन्त्रालयहरुमा Focal Point को

<p>मानव अधिकारको सुनिश्चित गर्न अनुगमन तथा मुल्याङ्कन पद्धतिको विकास गर्ने ।</p>	<p>प्रबर्द्धन र विकास सुनिश्चित गर्न अनुगमन तथा मुल्याङ्कनलाई संस्थागत गर्ने</p>	<p>अनुगमन तथा मुल्याङ्कन व्यवस्थालाई सशक्त बनाउने</p>	<p>नसकेका मन्त्रालयमा शाखा/इकाई स्थापना गर्ने र मन्त्रालयहरूका Focal Point हरुलाई योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मुल्याङ्कन प्रक्रियामा प्रभावकारी भूमिका निर्वाह गर्न सशक्त बनाउने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • वार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा हुनु अगाडि नै सबै मन्त्रालयसंग लैगिक सम्बेदनशील कार्यक्रम तथा बजेटबारे छलफल गर्ने • मन्त्रालयहरूबाट भए गरेका महिला विकास कार्यक्रमको प्रगति प्रकाशित गरी सम्बन्धित निकायलाई नियमित जानकारी गराउने • सम्बद्ध सबै मन्त्रालय तथा गैरसरकारी संस्थाहरूको संयुक्त संलग्नतामा कार्य प्रगति देखिने सूचांकहरू तयार गरी कार्यक्रमको प्रभाव मूल्यांकन गर्ने परिपाटीको विकास गर्ने र महिला विकास कार्यक्रमको निरीक्षण तथा अनुगमन गर्ने । 	<p>क्षेत्रगत मन्त्रालय</p> <p>मबासक मन्त्रालय समाज कल्याण परिषद्, गैसस, नागरिक समाज</p>	<p>देखि शुरु</p> <p>निरन्तर</p>	<p>सशक्तिकरण ।</p> <p>वार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा प्रक्रियामा लैगिक संवेदनशीलताबारे छलफल र समाहित महिला विकास कार्यक्रमको प्रगति प्रकाशन कार्य प्रगतिको लागि सूचाङ्क विकास र महिला विकास कार्यक्रमको निरीक्षण र अनुगमन</p>
--	--	---	--	---	---------------------------------	--

९.२ तर्कयुक्त कार्यतालिका (Logical Framework) - महिला र मानव अधिकार

	उद्देश्यपरक तरिकाले परीक्षण गर्नसकिने सूचकहरू (Objectively verifiable indicators)	परीक्षणका माध्यम (Means of verification)	जोखिम तथा अनुमान (Risks and assumptions)
लक्ष्य (Goal) महिलाको सर्वाङ्गिक विकासका लागि महिलाको मानव अधिकार सुनिश्चित गर्ने ।	कानुनी, सामाजिक तथा सांस्कृतिक रूपमा लैङ्गिक विभेदको अन्त्य तथा समतामूलक समाजको विकास	संशोधित कानून, आवधिक योजना, अध्ययन, प्रतिवेदन, जनगणना	पूर्ण रूपमा लैङ्गिक समानतामूलक कानून बन्न कठिन हुन सक्ने,
उद्देश्य (Purpose) जा। CEDAW र बेइजिङ्ग घोषणा बमोजिम महिलाको मानव अधिकार प्रत्याभूति गर्ने । द्। महिला र पुरुषको समान भूमिकाबारे चेतना बृद्धि गर्ने । घ। महिलाको मानव अधिकार सम्बन्धमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सशक्त गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> महिला र पुरुषबीचको कानुनी, आर्थिक तथा सामाजिक स्थितिमा दुरीको नियन्त्रण । महिला अधिकार उलंघन र हिंसाका घटनामा कमी । सशक्त अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धति । 	<ul style="list-style-type: none"> संशोधित कानून, नीति, कार्यक्रम, अध्ययन, प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> सरोकारवाला सबैमा लैङ्गिक संवेदनशीलता हुन नसक्ने

कार्यक्रम / उपलब्धि (Outputs)			
<p>जा महिला र पुरुषबीच समानतामूलक कानूनको निर्माणका साथै महिलाको बेचबिखन तथा यौन लगायत सबै शोषण नियन्त्रण गर्ने कानूनको व्यवस्था र प्रभावकारी कार्यान्वयन हुने ।</p> <p>द् महिला असहाय महिलालाई कानूनी सहायता उपलब्ध हुने ।</p> <p>घ महिलाको मानव अधिकारबारे स्थानीयस्तरसम्म चेतना अभिवृद्धि हुने ।</p> <p>ङ शिक्षा तथा तालीम सामग्रीमा महिलाको मानव अधिकार विषय समावेश हुने ।</p> <p>छ मवासक मन्त्रालयमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन व्यवस्था सशक्त हुने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • संशोधन ऐन कानून । कार्यक्रम कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कनका लागि सशक्त संस्थागत संरचना । • महिला हिंसामा कमी । • उल्लेखित इच्छाधिन आलेखको अनुमोदन । • महिलाको मानव अधिकार विषय पाठ्यपुस्तकमा समावेश 	<ul style="list-style-type: none"> • संशोधित कानून, • मन्त्रालयको प्रतिवेदन, • अध्ययन, संचार 	<ul style="list-style-type: none"> • सशक्त संस्थागत विकास हुन कठिन हुन सक्ने, • स्थानीय निकायको सशक्त सहभागिता कठिन हुन सक्ने • केन्द्रियस्तर मै बढी खर्च हुन सक्ने
क्रियाकलाप (Activities)			
<p>जा महिलाको मानव अधिकार सुनिश्चितका लागि विद्यमान कानूनको पुनरावलोकन, संशोधन र आवश्यक नयाँ कानून निर्माण गर्ने ।</p> <p>द् पारिवारिक अदालत स्थापना गर्न कानून निर्माण गर्ने ।</p> <p>घ अनुमोदन गर्न बाँकी महिलाको मानव अधिकारसम्बन्धी महासन्धि र इच्छाधिन आलेखको अनुमोदन गर्ने ।</p> <p>ङ महिला विरुद्ध हुने हिंसा (घरेलु हिंसा लगायत) सम्बन्धी मुद्दाको सुनवाई निरन्तर रुपमा बन्द इजलाशमा गर्ने व्यवस्था गर्ने ।</p> <p>छ आर्थिक रुपले कमजोर, असहाय र सबै प्रकारका शोषण र हिंसाबाट पीडित महिलालाई निःशुल्क कानूनी सेवा र परामर्श उपलब्ध गराउने ।</p> <p>ट CEDAW एवं महिलाको मानव अधिकारबारे सबै स्तरमा तालीम प्रदान गर्ने र संयुक्त प्रयासमा प्रचार-प्रसार गर्ने ।</p> <p>ठ महिलाको मानव अधिकारसम्बन्धी विषय स्कूल, उच्च शिक्षा र तालीम सामग्रीमा समावेश गर्ने ।</p> <p>ड विविध हिंसा पीडित तथा असहाय महिलालाई पुनर्स्थापन गर्ने ।</p> <p>ढ सबै मन्त्रालयहरूका Gender Focal Point लाई आयोजना चक्रको सबै चरणमा सकृय बनाउने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • कानूनी सेवा प्रदानका लागि सशक्त संस्थागत संरचना र जनशक्ति । • निःशुल्क कानूनी सेवा र लाभान्वित व्यक्ति संख्या । • शैक्षिक संस्थामा अतिरिक्त कृयाकलापमा वृद्धि । • पर्याप्त बजेट व्यवस्था । • केन्द्रियदेखि स्थानीयस्तरसम्म सहयोगी पद्धतिको व्यवस्था । 	<ul style="list-style-type: none"> • संशोधित कानून । • महासन्धि तथा इच्छाधिन आलेखको अनुमोदन । • बढ्दो बजेट र कार्यक्रम व्यवस्था । • मानव संशाधनको क्षमतामा वृद्धि । • महिलाको मानव अधिकारसम्बन्धी विविध अध्ययन प्रतिवेदन । 	<ul style="list-style-type: none"> • संस्थागत विकासमा ढिलाइ हुन सक्ने • लैङ्गिक दृष्टिकोण बाट सामाजिक परिवर्तन हुन ढिलाई हुन सक्ने पर्याप्त बजेट नहुने ।

१०.१ राष्ट्रिय कार्ययोजना - महिला र सञ्चार

उद्देश्य	रणनीति	नीति	कार्यक्रमहरु	मुख्य जिम्मेवार निकाय	समय	अनुगमन सूचाङ्क
१. सञ्चार र सञ्चारका नयाँ प्रविधि लगायत निर्णय लिने तथा अभिव्यक्ति गर्ने कार्यमा महिलाको पहुँच र सहभागिता बृद्धि गर्ने ।	सञ्चारसम्बन्धी नीति निर्माणमा रोजगारीमा कम्तिमा ३३% महिला रहने व्यवस्था गर्ने । अनुगमन र मुल्याङ्कन प्रभावकारी बनाउने	सञ्चारसम्बन्धी नीति निर्माण तथा कार्यान्वयनमा महिलाको पहुँच र सहभागितामा बृद्धि गर्ने ।	सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको समूह गठन गरी सञ्चार क्षेत्रमा महिलाहरु नेतृत्वतहमा पुग्न अवरोध भएका नीति तथा ऐन कानूनहरुको पुनरावलोकन र संशोधन गर्ने । सञ्चारमा महिलाको स्थितिबारे अध्ययन गर्ने र महिलालाई उपयुक्त हुने कार्यक्रमको पहिचान गरी कार्यान्वयन गर्ने । सञ्चार मन्त्रालयमा सञ्चार क्षेत्रमा महिलाको अधिकार सम्बद्धन सम्बन्धमा अनुगमन र मूल्याङ्कनको संस्थागत व्यवस्था गर्ने	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण, का.न्या.तथा सं.व्य. र सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय मबासक र सू.तथ सं. मन्त्रालय मबासक र सू.तथ सं. मन्त्रालय	२ वर्षभित्र २ वर्षभित्र १ वर्षभित्र	सञ्चारको सबै स्तरमा महिला सहभागिता बृद्धि गर्ने ऐन नियममा संशोधन सञ्चारमा महिला स्थितिको पहिचान भइ सहभागिता र पहुँचमा बृद्धि अनुगमन र मूल्याङ्कनको संस्थागत विकास
	महिला सञ्चारकर्मी बृद्धिका लागि छुट्टै जनशक्ति विकास तथा संस्थागत सहयोगको व्यवस्था गर्ने ।	महिलाकै नेतृत्वमा पत्रपत्रिका प्रकाशित गर्न र श्रव्यदृष्य कार्यक्रम तयार गर्न प्रोत्साहन गर्दै प्रवर्द्धनात्मक व्यवस्था गर्ने ।	सञ्चार उद्यमशील र महिला अधिकारसम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि तालीम कार्यक्रम गर्ने । Gender Friendly कार्य गर्ने वातावरणको व्यवस्था गर्ने र व्यवस्थापनमा महिलाको क्षमता अभिवृद्धि गरी सहभागिता बृद्धि गर्ने ।	मबासक र सञ्चार मन्त्रालय मबासक र सञ्चार मन्त्रालय	निरन्तर निरन्तर	महिलाको नेतृत्व विकास तालीममा बृद्धि । Gender Friendly कार्य गर्ने वातावरणको व्यवस्था
	महिलाको नेतृत्व र सहभागितामा सामुदायिक सञ्चार केन्द्रहरु सञ्चालन गर्ने	वैकल्पिक सञ्चार माध्यमको विकास गर्ने ।	वैकल्पिक सञ्चारमा तथा सामुदायिक रेडियो, सार्वजनिक टेलिफोन, वैकल्पिक मुद्रण आदि कार्यक्रम सञ्चालनको व्यवस्था गर्ने	सू.तथ सं.मन्त्रालय र विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	निरन्तर	५०% सामुदायिक केन्द्रहरु महिलाबाट संचालित हुने ।
२. सञ्चारमा प्रस्तुत गरिने महिलाको	लैङ्गिक समानता प्रवर्द्धन सामाग्री प्रचार प्रसारमा जोड	सञ्चारमा लैङ्गिक संवेदनशीलता बृद्धि गर्ने	लैङ्गिक संवेदनशील आचारसंहित निर्देशिका तयार पार्ने । सञ्चारकर्मीलाई लैङ्गिक संवेदनशीलता	मबासक र सू.तथ सं.मन्त्रालय, रामआ	निरन्तर	महिलाहरुको सकारात्मक छव्री प्रस्तुत गर्ने

१०.१ राष्ट्रिय कार्ययोजना - महिला र सञ्चार

उद्देश्य	रणनीति	नीति	कार्यक्रमहरू	मुख्य जिम्मेवार निकाय	समय	अनुगमन सूचाङ्क
परम्परागत छवीलाई हतोत्साह गरी सन्तुलित र सकारात्मक छविको प्रस्तुत गर्ने ।	दिने । लैङ्गिक सम्बेदनशील सञ्चारका प्रयास अनुगमन गर्ने ईकाइको व्यवस्था गर्ने ।	महिलाको सकारात्मक र सन्तुलित छवी प्रस्तुत गर्न प्रोत्साहित गर्ने ।	र लैङ्गिक समानता विषयमा तालीम प्रदान गर्ने । सञ्चार माध्यमबाट महिलाको नकारात्मक छवीलाई नियन्त्रण गरी सकारात्मक छवीको प्रशतुती गर्ने । सञ्चार मन्त्रालयमा सञ्चार क्षेत्रमा महिलासम्बन्धी विविध कार्य अनुगमन गर्ने ईकाइको व्यवस्था गर्ने । विद्युतीय संचार माध्यमबाट प्रसारण हुने विज्ञापन, टेलिसिरियल तथा अन्य समाचार प्रसारण पूर्व Censor हुँदा महिलाको परम्परागत Gender Biased Roles and Responsibilities मा सुधार ल्याउन र परिवार तथा समाजमा महिलाको मर्यादास्तर बढाउने गरी प्रस्तावित कार्यक्रम Censor गर्ने ।			प्रचलनमा बृद्धि

१०.२ तर्कयुक्त कार्यतालिका (Logical Framework) - महिला र सञ्चार

	उद्देश्यपरक तरिकाले परीक्षण गर्नसकिने सूचकहरू (Objectively verifiable indicators)	परीक्षणका माध्यम (Means of verification)	जोखिम तथा अनुमान (Risks and assumptions)
लक्ष्य (Goal) सञ्चार क्षेत्रमा लैङ्गिक समानता सुनिश्चित गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार क्षेत्रका सबै स्तरमा महिला र पुरुष बीचको भेदभाव अन्त्य हुने । 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चारसम्बन्धी संशोधित कानुन, अध्ययन, प्रतिवेदन, संञ्चार 	निर्णायक तहमा महिला र पुरुषको समान पहुँच हुन कठिन हुने
उद्देश्य (Purpose) ३। सञ्चार र सञ्चारका नयाँ प्रविधि लगायत निर्णायक तहसम्म महिलाको पहुँच र सहभागिता बृद्धि गर्ने । ४। सञ्चारमा प्रस्तुत गरिने महिलाको परम्परागत छवीलाई हतोत्साह गरी सन्तुलित र सकारात्मक छवीको प्रस्तुत गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चारसम्बन्धी संशोधित ऐन कानुन, नीतिगत सुधार, महिला र पुरुषको सहभागिताको अनुपात । महिलाको सकारात्मक छवीको प्रस्तुतीमा बृद्धि । 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चारसम्बन्धी संशोधित कानुन, राजपत्र, वार्षिक योजना, अध्ययन, प्रतिवेदन, सार्वजनिक सञ्चार 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चारको सबै क्षेत्र र तहमा लैङ्गिक दृष्टिकोण समाहित हुन कठिन हुने शान्ति सुरक्षाको अवस्थाले प्रभावित हुन सक्ने

कार्यक्रम / उपलब्धि (Outputs)			
<p>जा सञ्चार क्षेत्रको निर्णायक तथा कार्यान्वयन तहमा महिलाको पहुँच र सहभागिता बढ्ने ।</p> <p>द् महिलाकै नेतृत्वमा पत्रपत्रिका प्रकाशन तथा श्रव्यदृष्य कार्यक्रम उत्पादन बढ्ने ।</p> <p>घा वैकल्पिक सञ्चार माध्यमको विकास एवं विस्तार हुने ।</p> <p>द् सञ्चारमा लैङ्गिक संवेदनशीलता बृद्धि हुने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • सञ्चारको सबै स्तरमा महिला सहभागितामा बृद्धि । • महिलाकै नेतृत्वमा पत्रपत्रिका प्रकाशन र कार्यक्रम उत्पादन संख्यामा बृद्धि । • वैकल्पिक सञ्चारको विस्तार । • महिलाको सकारात्मक छवीको प्रस्तुती प्रवृत्तिमा बृद्धि । • लैङ्गिक संवेदनशील आचार संहिताको तयारी । 	<ul style="list-style-type: none"> • सञ्चारसम्बन्धी कानून, • वार्षिक योजना • अध्ययन, प्रतिवेदन, सरोकार निकायको अभिलेख 	<ul style="list-style-type: none"> • सञ्चार माध्यममा ग्रामीण तथा पीडित महिलाको आवाजको पहुँच कम हुन सक्ने । • वैकल्पिक सञ्चार विकासमा भौगोलिक सन्तुलन कायम गर्न कठिन हुन सक्ने ।
क्रियाकलाप (Activities)			
<p>जा सञ्चार क्षेत्रमा महिला सहभागिता बढाउन विद्यमान कानून पुनरावलोकन गर्ने र नीति निर्माण तथा कार्यान्वयनमा महिलाको पहुँच र सहभागिता बढाउन नीतिगत सुधार गर्ने ।</p> <p>द् सबै स्तरका सञ्चारकर्मीलाई लैङ्गिक संवेदनशीलता र लैङ्गिक समानता विषयमा र महिलालाई क्षमता अभिवृद्धि तालीम प्रदान गर्ने</p> <p>घा महिला सहभागितामा सामुदायिक रेडियो, सार्वजनिक टेलिफोन, वैकल्पिक मुद्रण आदि कार्यक्रम संचालन गर्ने ।</p> <p>द् लैङ्गिक संवेदनशील आचारसंहिता निर्देशिका तयार पार्ने ।</p> <p>छा सञ्चार माध्यमबाट महिलाको नकारात्मक छविलाई नियन्त्रण गरी सकारात्मक छवि प्रश्रुत गर्ने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • अनुकूल ऐन कानून र नीति • सञ्चार क्षेत्रमा महिलाको क्षमता तथा नेतृत्व विकास • मानव र आर्थिक स्रोतको पर्याप्तता • पर्याप्त संस्थागत र जन सहभागिता • महिलाको सकारात्मक छवी प्रस्तुतीका घटना र प्रकृति 	<ul style="list-style-type: none"> • संशोधित कानून एवं नीति • बढ्दो बजेट व्यवस्था • समयानुकूल वार्षिक योजना, • बढ्दो प्रविधि, • बढ्दो जन चासो र संस्थागत चासो 	<ul style="list-style-type: none"> • निजी क्षेत्रको तत्परता तथा सहभागिता कम हुन सक्ने • आवश्यक रुपमा बजेट बृद्धि र संस्थागत सुधार हुन कठिन हुने

११.१ राष्ट्रिय कार्ययोजना - महिला र वातावरण

उद्देश्य	रणनीति	नीति	कार्यक्रमहरू	मुख्य जिम्मेवार निकाय	समय तालिका	अनुगमन सूचक
१. वातावरण सम्बन्धी नीति निर्माण तथा कार्यान्वयन प्रक्रियामा महिला सहभागिता बृद्धि गर्ने र दीगो विकासका लागि आवश्यक पर्ने नीति तथा कार्यक्रममा लैंगिक दृष्टिकोण अपनाउने ।	ऐन कानुन संशोधन गर्ने वातावरणसम्बन्धी आयोजनाको सबै चक्रमा समानुपातिक रूपमा महिला सहभागिता बढाउने ।	<ul style="list-style-type: none"> वातावरणसम्बन्धी विद्यमान ऐन कानुनमा समसामयिक संशोधन गर्ने । वातावरण संरक्षण परिषद् एवं अन्य समितिमा, पुनः प्रयोगीय र पुनः नवीकरणका प्रविधिको विकासमा, वातावरण सम्बन्धी प्राविधिक, व्यवस्थापकीय तथा अन्य तालीममा, खाद्य बस्तुको उत्पादन, कृषि बजार, भू-संरक्षण र सिंचाई जलाधार व्यवस्थापन, सरसफाई सामुदायिक वन संरक्षण, उर्जाको स्रोत आदिमा महिलाको सहभागिता बढाउने स्थानीय तहमा महिला संलग्नता रहेका वातावरण संरक्षण क्रियाकलाप लाई विशेष प्रोत्साहन दिने । गाउँ वा शहरको विग्रदो वातावरणको बारे सुसुचित गरी प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण संबर्द्धन र उपभोगमा महिला 	<ul style="list-style-type: none"> वातावरणसम्बन्धी विद्यमान ऐन कानुन लैंगिक दृष्टिकोणबाट संशोधन गर्ने । वातावरण संरक्षण परिषद् तथा अन्य समितिहरूमा महिलाको प्रतिनिधित्व समान अनुपातमा बढाउने । साथै वातावरणसम्बन्धी आयोजनाको सबै चक्रहरूमा महिला सहभागिता बढाउन नीतिगत, कार्यगत र चेतनामूलक कार्यक्रम गर्ने । विद्यमान सामुदायिक र कबुलियती वन विकासको अवधारणालाई व्यापक पादै बनको विकास र व्यवस्थापनमा महिला सहभागिता बढाउने । जडीबुटीको विकासमा, जलाधार संरक्षण तथा भू-क्षय रोकथाम कार्यक्रममा महिला सहभागिता बढाउने । वातावरण शिक्षातर्फ महिलालाई प्रोत्साहन गर्न कोटा निश्चित गर्ने र गरीब तथा जेहन्दार महिलाको लागि उचित छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्ने महिलाद्वारा संचालित वातावरणसम्बन्धी कार्य गर्ने संस्थालाई प्रोत्साहन गर्न महिला वातावरण पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने । स्थानीय स्तरमा फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यमा महिला र पुरुषको समान सहभागिता गराउने । Integrated Pest Management 	का न्या सं व्य, मबासक, व भू सं र ज. तथा वा. मन्त्रालय, स्थानीय निकाय, गैसस	आ.व. २०६१/६२ वर्ष देखि निरन्तर	<ul style="list-style-type: none"> ऐन कानुन लैंगिक दृष्टिकोणबाट संशोधन हुने परिषद् र समितिमा महिला संख्यामा बृद्धि वातावरणसम्बन्धी आयोजना चक्रमा महिला सहभागिता बृद्धि वातावरणको क्षेत्रमा महिला जनशक्तिमा बृद्धि वातावरण सम्बन्धी कार्यगर्ने उत्कृष्ट महिलाहरू र संस्था पुरस्कृत भएको संख्या वातावरणसम्बन्धी कार्य गर्ने संस्थाहरू बीच समन्वय स्थानीय तहमा वातावरण संरक्षणमा महिला सहभागितामा बृद्धि । वातावरण क्षेत्रमा लैंगिक बजेटको थालनी हुने ।

		<p>सहभागिता बढाउने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> वातावरणसम्बन्धी कार्यक्रम तर्जुमामा लैङ्गिक दृष्टिकोण तथा लैङ्गिक बजेट अपनाउने 	<p>Technique प्रयोगमा महिला सहभागिता बढाउन पहल गर्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> वातावरण क्षेत्रमा लैङ्गिक बजेटको थालनी गर्ने । 			
<p>२. दीगो विकासका लागि आवश्यक पर्ने नीति तथा कार्यक्रममा लैङ्गिक दृष्टिकोण अपनाउने तथा वातावरण संरक्षणमा महिलाको भूमिकाबारे चेतना जगाउने ।</p>	<p>सबै विकास नीति तथा कार्यक्रममा लैङ्गिक सम्बन्धनशील बनाइ महिलाको भूमिकालाई महत्व दिने ।</p> <p>जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने</p>	<p>वातावरणसम्बन्धी कानूनी ब्यवस्था र वातावरण संरक्षणमा महिलाको महत्वपूर्ण भूमिकाबारे जनचेतना वृद्धि गर्ने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरसम्म वातावरणबारे, महिलाद्वारा संचालित पुनः प्रयोगीय र पुनः नवीकरणका प्रविधिबारे एवं किटनाशक औषधि र रासायनिक मलको दुरुपयोगबाट हुने नकारात्मक प्रभावबारे प्रचार गर्ने । स्थानीय तहका महिलालाई दिगो वातावरणीय विकासबारे तालीम प्रदान गर्ने । वन व्यवस्थापनमा महिलाको भूमिका बारे प्रचार प्रसार गर्ने । 	<p>शि. तथा खे., व. तथा भू.सं., कृ. तथा स. र ज वा मन्त्रालय, राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रिय गैसस</p>	<p>आ.व. २०६९/६२ देखि निरन्तर</p>	<ul style="list-style-type: none"> वातावरणमा सुधार र किटनाशक औषधी प्रयोगमा कमि हुने तालिम प्राप्त महिला जनशक्तिमा वृद्धि हुने

<p>३. विकास र वातावरणसंग सम्बन्धित नीतिहरूको महिलामाथि पर्ने प्रभावको मुल्यांकन गर्ने संयन्त्रको स्थापना गर्ने ।</p>	<p>राष्ट्रियस्तरमा महिला र वातावरणसंग सम्बन्धित नीति र कार्यक्रमबाट महिलामाथि पर्ने प्रभावको वारेमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने संयन्त्र स्थापना गरी संस्थागत रूपले सशक्त पार्ने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> विकास र वातावरणसंग सम्बन्धित नीति तथा कार्यक्रमबाट महिलामाथि पर्ने प्रभावको मुल्यांकन गर्ने । वातावरणसम्बन्धी आयोजनाको सबै चक्रहरूमा विशेष रूपले महिलालाई संलग्न गराउने र सोबाट महिला वर्गलाई परेको प्रभाव एकिकन पार्ने सूचकहरूको प्रयोगका लागि संस्थागत संरचना र संयन्त्रको संस्थागत विकास गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> महिलालाई सुलभ हुने र उपयुक्त वातावरणीय प्रविधिको जानकारी गराउने उद्देश्यले ग्यासको प्रयोग, धुवारहित चुलो जस्ता कार्यक्रमलाई व्यापक बनाउने साथै गोवर ग्यासको सम्बन्धमा सरकारले दिदै आएको छुटमा निम्न आय भएका परिवारका लागि विशेष छुटको व्यवस्था मिलाउने । पुनः प्रयोगीय पुन नवीकरणका प्रविधि क्षेत्रमा कार्यरत महिलाको क्षमता अभिवृद्धि गर्न आवश्यकतानुसार प्राविधिक एवं व्यवस्थापकीय तालीम प्रदान गर्ने । खानेपानी तथा सफाइसम्बन्धी वार्षिक योजना तथा कार्यक्रममा वातावरणीय पक्षलाई अनिवार्य रूपमा समावेश गराई लक्षित समुदायसंग व्यापक छलफल गर्ने । साथै महिलाद्वारा प्रचलनमा ल्याइएका वातावरण संरक्षणमा सहयोग हुने खालमा खोजपूर्ण कार्यलाई प्रोत्साहन गर्ने नीति तर्जुमा तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनको निरन्तर अनुगमनमा महिला सहभागिता बढाउने । 	<p>ज. तथा वा. र मवासक मन्त्रालय, भौ. यो. तथा नि. मन्त्रालय</p>	<p>निरन्तर</p>	<ul style="list-style-type: none"> गोवर ग्यासको प्रयोग, सौर्य उर्जा तथा अन्य प्राविधिको विकास एवं विस्तारमा महिलाको भूमिका बृद्धि हुने । वातावरणसम्बन्धी स्थानीय प्रविधिको विकास र प्रयोगमा महिला सहभागिता बृद्धि हुने । विभिन्न खोज तथा अनुसन्धानमा बृद्धि वातावरण क्षेत्रमा महिला सहभागिता तथा सो को महिला वर्गमा परेको प्रभाव वारेमा सूचकको प्रयोग भएको हुने ।
--	--	--	---	--	----------------	---

११.२ तर्कयुक्त कार्यतालिका (Logical Framework) - महिला र वातावरण

	उद्देश्यपरक तरिकाले परीक्षण गर्नसकिने सूचकहरू (Objectively verifiable indicators)	परीक्षणका माध्यम (Means of verification)	जोखिम तथा अनुमान (Risks and assumptions)
<p>लक्ष्य (Goal) वातावरण क्षेत्रमा महिलाको भूमिका तथा सहभागिता बढाउने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> महिलामाथि पर्ने वातावरणीय नकारात्मकमा कमी । वातावरणीय क्षेत्रमा महिला सशक्तीकरणमा पुऱ्याएको योगदानमा बृद्धि । 	<ul style="list-style-type: none"> संशोधित कानून तथा नीति अध्ययन, प्रतिवेदन 	<p>सबै स्तरमा लैंगिक संवेदनशील समाहित हुन नसक्ने</p>
<p>उद्देश्य (Purpose)</p>			

<p>जा. वातावरणसम्बन्धी कानून तथा नीति निर्माण एवं कार्यान्वयन प्रक्रियामा महिला सहभागिता वृद्धि गर्ने र लैङ्गिक दृष्टिकोण अपनाउने ।</p> <p>द्. वातावरण संरक्षणमा महिलाको मूमिकाबारे चेतना जागरण गर्ने ।</p> <p>घा. विकास र वातावरणसंग सम्बन्धित नीति र कार्यक्रमहरुबाट महिलामाथि पर्ने प्रभावको मूल्याङ्कन गर्ने संयन्त्रको स्थापना हुने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीयदेखि केन्द्रिय स्तरसम्म वातावरणसम्बन्धी समिति, कानून निर्माण, निर्णय प्रकृया एवं कार्यक्रम कार्यान्वयनमा महिला सहभागितामा वृद्धि महिलासम्बन्धी कार्यक्रम र बजेटमा लैङ्गिक दृष्टिकोण समाहित र महिला जनशक्तिको क्षमतामा वृद्धि । 	<ul style="list-style-type: none"> संशोधित कानून तथा नीति संस्थागत व्यवस्था, वार्षिक योजना अध्ययन, प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> महिला हितसम्बन्धी कानून सुधारमा ढिलाई शहरी वातावरण प्रदुषण नियन्त्रण गर्न कठिन हुने शान्ति सुरक्षा व्यवस्थामा सुधार हुन कठिन हुने
<p>कार्यक्रम / उपलब्धि (Outputs)</p> <p>जा. वातावरणसम्बन्धी विद्यमान ऐन कानून समयानुकूल संशोधन हुने ।</p> <p>द्. वातावरणसम्बन्धी समिति, प्रविधि विकासमा, तालीममा, कार्यान्वयन तथा अनुगमन प्रक्रियामा महिला सहभागिता वृद्धि हुने ।</p> <p>घा. वातावरणसम्बन्धी कार्यक्रम तर्जुमामा लैङ्गिक दृष्टिकोण तथा लैङ्गिक बजेट अपनाइने ।</p> <p>द्. महिला र वातावरणबारे व्यापक जनचेतना वृद्धि हुने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> परिषद् एवं समिति, स्थानीय समिति तथा समुह तथा वातावरणसम्बन्धी आयोजना चक्रमा महिला सहभागितामा वृद्धि । वातावरणको क्षेत्रमा महिला जनशक्तिमा वृद्धि । वातावरणसम्बन्धी कार्यगर्ने उत्कृष्ट महिलाहरु र संस्था पुरस्कृत भएको संख्या । 	<ul style="list-style-type: none"> संशोधित कानून संस्थागत व्यवस्था वार्षिक योजना अध्ययन तथा विविध प्रतिवेदन संचार 	<ul style="list-style-type: none"> आर्थिक समस्या पर्न सक्ने
<p>क्रियाकलाप (Activities)</p> <p>जा. वातावरण संरक्षण परिषद्, व्यवस्थापन समिति तथा विभिन्न तहका निकाय, संघ संस्था, उपभोक्ता समूहको नेतृत्व तहमा महिलाको प्रतिनिधित्व बढाउन नितिगत र कानुनी व्यवस्था गर्ने ।</p> <p>द्. वातावरण शिक्षातर्फ महिलाको लागि कोटा निश्चित गर्ने र गरीब तथा जेहन्दार महिलाको लागि उचित छात्रवृत्ति प्रदान गर्ने ।</p> <p>घा. वातावरणीय सूचना तथा शिक्षामा महिलाको पहुँच बढाउने ।</p> <p>द्. वातावरणसम्बन्धी जानकारी तथा स्थानीय अनुकूल प्रविधिबारे चेतना जागरण गर्ने र यस्ता कार्यमा गैससलाई पनि प्रोत्साहन गर्ने ।</p> <p>छा. वैकल्पिक उर्जा विकास तथा गोबर ग्याँसको सम्बन्धमा सरकारले दिदै आएको छुटमा निम्न आय भएका परिवारका लागि विशेष छुटको व्यवस्था मिलाउने ।</p> <p>टा. वातावरणसँग सम्बन्धित क्षेत्रमा कार्यरत महिलाको क्षमता अभिवृद्धि गर्न प्राविधिक एवं व्यवस्थापकीय तालीम प्रदान गर्ने ।</p> <p>ठ. वातावरण क्षेत्रमा लैङ्गिक बजेटको थालनी गर्ने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> पर्याप्त बजेट र मानव संसाधनको उपलब्धता । वातावरणबारे चेतना अभिवृद्धि । गाउँस्तरसम्म वातावरण बारेमा चेतना वृद्धि । विभिन्न खोज तथा अनुसन्धानमा वृद्धि । केन्द्रदेखि स्थानीय स्तरसम्म संस्थागत व्यवस्था नियमित रूपमा कार्यक्रम संचालनको वातावरण 	<ul style="list-style-type: none"> संस्थागत व्यवस्था वार्षिक योजना अध्ययन, प्रतिवेदन संचार एवं जन आवाज तथा विचार 	<ul style="list-style-type: none"> अपेक्षित जनसहभागिता परिचालन नहुने

१२.१ राष्ट्रिय कार्ययोजना - बालिका

उद्देश्य	रणनीति	नीति	कार्यक्रमहरु	समय	मुख्य जिम्मेवार निकाय	अनुगमन सूचक
१. बालिका उपर हुने सबै किसिमका भेदभाव अन्त्य गर्ने	ऐन कानून सुधार तथा निर्माण गर्ने । मुलुकी ऐन एघारौँ संशोधनमा उल्लेखित कानुनी प्रावधानलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने	बाल अधिकार सम्बन्धनार्थ ऐन कानूनहरु समय सापेक्ष रूपबाट संशोधन गर्ने	बालिकाको अधिकार र विकास सुनिश्चित गर्न विद्यमान बालबालिका सम्बन्धी ऐन २०४८ साथै बालिकाको अधिकारसँग सम्बन्धीत अन्य ऐन कानूनहरु पुनरावलोकन गरी आवश्यक संशोधन र नयाँ कानून निर्माण गर्ने । बाल इजलासमा बाल मनोविज्ञानवेत्ता र समाजसेवीको भूमिका निश्चित गर्ने ।	२ वर्ष	मबासक र कानून, न्याय तथा संसदीय व्यवस्था मन्त्रालय	बालबालिकासम्बन्धी ऐन कानून संशोधन र नयाँ कानून निर्माण हुने र बाल इजलासमा बाल मनो वैज्ञानिक र समाजसेवीको भूमिका किटान हुने बालिका भ्रुण हत्याका घटना कम हुने ।
	बाल अधिकार एवं बालिका अधिकार सम्बन्धी चेतना जागरण गर्ने ।	बालिकाविरुद्धका सबै भेदभाव निर्मुलन गर्न स्थानीयस्तर सम्म चेतना अभिवृद्धि गर्ने र यस्ता कार्यमा बालिकाको सहभागिता बढाउने ।	गाउँसम्म बाल अधिकार तथा बालिकाविरुद्धका भेदभाव विरुद्ध र्याली, अन्तरक्रिया गर्ने । साथै स्थानीय निकायको कार्यक्रममा यी विषयहरु समावेश गर्न जिविस महासंघ, नगरपालिका संघ, गाविस संघसंग समन्वय गर्ने । बालिका प्रतिको भेदभाव हटाउन चेतना जागरणको कार्यक्रम संचालन गर्ने । जन्म दर्तासम्बन्धी चेतना अभिवृद्धि गर्ने र गाविस सचिवहरुलाई तालीम दिने ।	निरन्तर निरन्तर	मबासक मन्त्रालय, स्थानीय विकास मन्त्रालय एवं मबासक मन्त्रालय	बालिकाको अधिकारबारे चेतना जागरण हुने । बालिकाप्रतिको भेदभाव कम हुने बालिका जन्म दर्ता संख्यामा वृद्धि हुने
२. बालिका विरुद्धका सास्कृतिक व्यवहार निराकरण गर्ने	जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने	बालिका विरुद्धका सास्कृतिक भेदभाव हटाउने । देउकी, भुमा र वादी बालिका पुनर्स्थापन गर्ने ।	बाल विवाह ग्रस्त क्षेत्रमा बालविवाह विरुद्ध एवं देउकी र भुमा विरुद्ध बालिकाको अधिकारबारे जनचेतना जागरण गर्ने । देउकी, भुमा र वादी बालबालिका रहने वा प्रचलन भएको ठाउँमा विशेष शिक्षा तथा पुनर्स्थापन केन्द्र संचालन गर्ने । अनौपचारिक शिक्षामा (Child to child) कार्यक्रम समेतमा) बालिका अधिकार विरुद्धका विषय समावेश गर्ने	निरन्तर निरन्तर निरन्तर	मबासक मन्त्रालय, जिवाकस मबासक मन्त्रालय, जिवाकस शि. तथा खे. मन्त्रालय	बाल विवाहमा आएको कमी र चेतनामा वृद्धि देउकी र भुमा बन्नाउने चलनमा कमी, यस क्षेत्रमा विशेष शिक्षाको व्यवस्था र स्कूल भर्ना दरमा वृद्धि साथै पुनर्स्थापन केन्द्रमा वृद्धि पारिवारिक र समकक्ष कार्यक्रममा वृद्धि

३. बालिका उपर हुने स्वास्थ्य र पोषणमा भेदभाव निराकरण गर्ने ।	प्रचार प्रसार गर्ने । स्थानीय निकायलाई सकृय गर्ने ।	बालिका उपर हुने स्वास्थ्य र पोषण सम्बन्धी भेदभाव निराकरण गर्न चेतना जागरण गर्ने । यसमा स्थानीय निकायलाई सकृय गर्ने ।	सार्वजनिक संचार माध्यमबाट बालिका स्वास्थ्य र पोषणबारे (खानपिन बानी सुधार समेत) चेतनामूलक सन्देश गाउँस्तर सम्म प्रचार गर्ने । भिटामिन ए, पोषण तथा स्कूल खाजा कार्यक्रम विस्तार गर्ने ।	निरन्तर निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय, स्वास्थ्य एवं शिक्षा मन्त्रालय	स्थानीयस्तरमा बालिका स्वास्थ्य सेवामा सचेतना वृद्धि बालिका कुपोषणमा कमी
४. शिक्षा तालिम र सीप विकासमा बालिका उपर हुने भेदभाव निराकरण गर्ने	अपाङ्ग र गरीब बालिकालाई निःशुल्क शिक्षा र छात्रवृत्ति विस्तार गर्ने औपचारिकतथा अनौपचारिक शिक्षाका पाठ्यक्रममा सुधार गर्ने ।	अपाङ्ग एवं गरिव बालिकाको लागि आधारभूत शिक्षाको सुविधा प्रदान गर्ने । बालिका शिक्षा र तालिममा जोड दिने औपचारिक तथा अनौपचारिक शिक्षाका पाठ्यक्रमलाई लैंगिक समानताको दृष्टीले सुधार गर्ने ।	अपाङ्ग र सुविधाविहिन बालिकाको लागि स्थानीय निकाय र संस्थासंग मिलेर समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना केन्द्र एवं होस्टेल बढाउने । साथै छात्रवृत्ति विस्तार गर्ने । स्कूलमा बालिकाको भर्ना बढाउन तथा बालिका शिक्षा प्रवर्द्धन गर्न बालिकालाई स्कूल शिक्षा क्रमशः निशुल्क गर्दै लैजाने र SLC मा बढी छात्रा उत्तिर्ण गर्ने हरेक जिल्लाका एक स्कुललाई पुरस्कृत गर्ने । लैङ्गिक विभेद हटाउन विद्यमान पाठ्यक्रम र पाठ्य पुस्तक परिमार्जन गर्ने अनौपचारिक शिक्षामा बालिका अधिकार विषय समावेश गर्ने ।	निरन्तर निरन्तर २ वर्ष २ वर्ष	शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय, स्थानीय निकाय, गैसस	अपाङ्ग बालिकाको स्थिति बारेको तथ्याङ्क, पुनर्स्थापना केन्द्र संख्या विद्यालयमा छात्राको संख्यामा वृद्धि र ड्रप आउटमा कमी, छात्राको SLC उत्तिर्ण प्रतिशत वृद्धि र स्कूललाई सम्मान गरिएको संख्या लैङ्गिक सम्वेदनशील पाठ्य पुस्तक अनौपचारिक शिक्षामा बालिका अधिकार विषय समावेश
		प्राथमिक शिक्षा क्रमश अनिवार्य गर्ने पूर्व प्राथमिक शिक्षामा जोड दिने बालिकालाई सीपमूलक तालिम प्रदान गर्ने	पाँच विकास क्षेत्रमा नमुनाको रूपमा नगरपालिकामा प्राथमिक शिक्षा अनिवार्य गर्दै लैजाने । बाल विकास केन्द्र विस्तार गर्ने । उच्च शिक्षाको अवसर पाउन नसक्ने बालिकालाई सीपमूलक तालिम प्रदान गर्ने ।	निरन्तर निरन्तर	शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालय	बालिका साक्षरतामा वृद्धि बाल विकास केन्द्रमा वृद्धि तालिम वा सीप प्राप्त बालिका संख्यामा वृद्धि

५ बालश्रम शोषणको निराकरण गर्ने र श्रम शोषणबाट बालिकालाई संरक्षण गर्ने	बालबालिका र श्रम ऐन कानुन सुधार गर्ने चेतना जागरण अभिवृद्धि गर्ने	बालबालिका र श्रम ऐन कानुन सुधार गरी निकृष्ट बालश्रम निराकरण गर्ने र बालिकालाई श्रम शोषणबाट संरक्षण गर्ने	बाल श्रम अन्त्य गर्न बालबालिकासम्बन्धी ऐन र श्रम ऐन समिति गठन गरी परिमार्जन गर्ने । अति जोखिमपूर्ण बालश्रम निवारणका लागि कमशः गुरु योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने । साथै कठिन परिस्थितिका बालिकाको लागि प्रत्येक विकास क्षेत्रमा एक पुनर्स्थापन केन्द्र संचालन गर्ने । स्थानीय निकायमार्फत बाल श्रमको निरीक्षण गर्ने । बालश्रम विरुद्धको चेतना जागरण व्यापक गर्ने ।	१ वर्ष निरन्तर निरन्तर	मबासक, कानुन, श्रम मन्त्रालय मबासक, श्र.तथा या. व्य.मन्त्रालय मबासक, कानुन, श्रम, स्थानिय विकास मन्त्रालय NGOs तथा INGOs	कानुन परिमार्जन पुनर्स्थापन केन्द्रको वृद्धि बालश्रम विरुद्ध चेतना वृद्धि हुने र बालिका श्रम शोषणमा कमी
६ बालिका उपर हुने हिंसा निराकरण गर्ने	कानुन सुधार गर्ने । पुनर्स्थापन केन्द्र बढाउने ।	बालिका उपर हुने यौन शोषण, बेच विखन, दुर्व्यवहार, बाल विवाह र घरेलु हिंसा विरुद्ध कानुनमा सुधार गरी पीडित बालिकाको अधिकार प्रबर्द्धन गर्ने ।	बालिका उपर हुने यौन शोषण, बेच विखन, दुर्व्यवहार र घरेलु हिंसाविरुद्ध कानुनमा सुधार गर्ने । यौन लगायत अन्य हिंसा र आतङ्कबाट पीडित बाल बालिकाको लागि पुनर्स्थापन तथा परामर्श केन्द्र सञ्चालन गर्ने, सचेतना कृयाकलाप बढाउने साथै यस्ता कार्य गर्ने संस्थाहरुलाई सहयोग गर्ने ।	२ वर्ष निरन्तर	मबासक र कानुन मन्त्रालय मबासक मन्त्रालय	बालबालिका सम्बन्धी कानुन सुधार पुनर्स्थापन केन्द्र सञ्चालन
चेतना अभिवृद्धि गर्ने एकिकृत र समन्वयात्मक कार्य गर्ने ।	चेतना अभिवृद्धि गर्ने बालिका अधिकार र हिंसा विषय स्कूल पाठ्य पुस्तकमा समावेश गर्ने ।	बालिका हिंसाका प्रकृति, समस्या, कार्वाही आदिवारे स्थानीयस्तर सम्म चेतना जागरण गर्ने । यस्ता कार्य अन्य संस्थासंग एकिकृत र समन्वयात्मक रुपमा सञ्चालन गर्ने । औपचारिक तथा अनौपचारिक शिक्षाका पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक र शिक्षक तालीम सामग्रीमा हिंसा विषय समावेश गर्ने ।	निरन्तर	मबासक मन्त्रालय, जिवाकस शि.तथा खे. मन्त्रालय	चेतना जागरण कृयाकलाप वृद्धि औपचारिक तथा अनौपचारिक शिक्षाका पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक र शिक्षक तालीम सामग्रीमा हिंसा विषयको समावेश	

१२.२ तर्कयुक्त कार्यतालिका (Logical Framework) - बालिका

	उद्देश्यपरक तरिकाले परीक्षण गर्नसकिने सूचकहरू (Objectively verifiable indicators)	परीक्षणका माध्यम (Means of verification)	जोखिम तथा अनुमान (Risks and assumptions)
लक्ष्य (Goal) बालिकाको अधिकार सुनिश्चित गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> • बालक र बालिकाबीच कानुनी र सामाजिक भेदभावको अन्त्य । • बालक र बालिकाको शिक्षा सेवामा समान पहुँच । • श्रम शोषण, बाल विवाह, यौन शोषण/दूर्व्यवहार तथा हिंसाको अन्त्य । 	<ul style="list-style-type: none"> • संशोधित कानुन, वार्षिक योजना, अध्ययन तथा प्रतिवेदन, सञ्चार 	बालिकाको अधिकारविरुद्धका परम्परागत संस्कृति नियन्त्रणमा बढी समय लाग्न सक्ने ।
उद्देश्य (Purpose) जा बालिका उपर हुने शिक्षा, स्वास्थ्य, सामाजिक तथा सांस्कृतिक भेदभाव अन्त्य गर्ने । द्वा श्रम शोषण र बाल विवाह नियन्त्रण गर्ने तथा जन्म दर्ता बढाउने । घा बालिका उपर हुने यौनशोषण/ दूर्व्यवहार तथा हिंसा निराकरण गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> • बालिकाको अधिकार सुनिश्चित गर्न संशोधित कानुन । • बाल विवाह, यौन शोषण तथा विविध हिंसामा कमी । • अपाङ्ग र विविध हिंसाबाट पीडित बालिका पुनर्स्थापन केन्द्रको संख्यामा वृद्धि • बालिकाको स्वास्थ्यमा सुधार तथा स्कूल भर्नामा वृद्धि, Drop out कमी । 	<ul style="list-style-type: none"> • कानुनी सुधार • वार्षिक कार्यक्रम • अध्ययन तथा प्रतिवेदन • सञ्चार माध्यम • संस्थागत सुधार 	<ul style="list-style-type: none"> • ऐन कानुनमा सामयिक सुधार नहुने • बजेट पर्याप्त नहुने • सम्बन्धित निकायको निष्कृतता

कार्यक्रम / उपलब्धि (Outputs)			
<p>जा विद्यमान बालबालिकासम्बन्धी ऐन कानूनमा आवश्यक संशोधन र नयां कानून निर्माण हुने ।</p> <p>द्वा बालिका अधिकारसम्बन्धी एवं बालविवाह, देउकी र भुमा प्रथा विरुद्ध चेतना बढ्ने तथा जन्म दर्ता बढ्ने ।</p> <p>घा बालिकाको शिक्षा तथा स्वास्थ्य सुविधा विस्तार हुने ।</p> <p>द्वा अपाङ्ग र विविध हिंसा पीडित बालिकाको लागि पुनर्स्थापन तथा परामर्श कार्यक्रम बृद्धि हुने ।</p> <p>छा अति जोखिमपूर्ण बालश्रम निवारणका लागि गुरु योजना निर्माण भै कार्यान्वयन हुने ।</p> <p>टा विद्यमान पाठ्यपुस्तक लैंगिक दृष्टिकोणबाट परिमार्जन हुने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> संशोधित कानुनी व्यवस्था, बालिका भ्रुण हत्या, बाल विवाह, देउकी र भुमा चलनमा कमि आउने र पुनर्स्थापन केन्द्रमा वृद्धि, बालिका जन्म दर्ता संख्यामा वृद्धि, बालिका साक्षरता तथा स्कूल भर्नामा वृद्धि र लैंगिक दृष्टिकोणबाट परिमार्जित पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक क्रमशः अति जोखिमपूर्ण बालश्रम निवारणका लागि गुरु योजना निर्माण । 	<ul style="list-style-type: none"> संशोधित कानून वार्षिक योजना अध्ययन र प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> बालिकाको अधिकार संरक्षण र सम्बर्द्धनमा केन्द्रिय र स्थानीय स्तरमा उच्च प्राथमिकता नपाउने
क्रियाकलाप (Activities)			
<p>जा बालिकाको अधिकार सुनिश्चित गर्न विद्यमान बालबालिकासम्बन्धी ऐन कानूनमा आवश्यक संशोधन र नयां कानून निर्माण गर्ने ।</p> <p>द्वा बाल विवाह, देउकी र भुमा प्रथा विरुद्ध एवं बालिकाको अधिकारबारे चेतना अभिवृद्धि गर्ने ।</p> <p>घा भिटामिन ए, पोषण तथा स्कूल खाजा कार्यक्रम विस्तार गर्ने ।</p> <p>द्वा अपाङ्ग र विविध हिंसापीडित बालिकाख द को पुनर्स्थापन गर्ने ।</p> <p>छा विद्यमान पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक लैंगिक दृष्टिकोणबाट परिमार्जन गर्ने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> संशोधित कानुनी व्यवस्था । स्थानीय स्तरसम्म शिक्षा, स्वास्थ्य, पुनर्स्थापन, सचेतना वृद्धि गर्ने केन्द्रीय तथा स्थानीय संस्थाको संख्यामा वृद्धि आधारभूत सवै सेवा प्रदानका लागि पर्याप्त मानव र आर्थिक स्रोत साधनको उपलब्धता र उचित/लागत प्रभावकारी रुपमा परिचालन । सरकारी, अर्धसरकारी, गैरसरकारी, नागरिक समाज र अन्तरराष्ट्रिय संस्था बीच सहकार्य र समन्वयमा वृद्धि । आवश्यक मानव स्रोत विकासका लागि तालिमको संख्यामा वृद्धि । 	<ul style="list-style-type: none"> अध्ययन व्यवस्थित कार्यक्रम कार्यक्रम क्षेत्रको विस्तार बजेटमा वृद्धि संस्थागत सुधार तथा विस्तार 	<ul style="list-style-type: none"> सम्बन्धीत निकायले बालिकाको विकास र अधिकारका कार्यक्रम प्रभावकारी रुपमा संचालन नगर्ने बजेटको कमि हुने